



LIETUVOS BANKAS

PRANEŠIMAS

APIE LIETUVOS BANKO
PAGRINDINIO TIKSLO ĮGYVENDINIMĄ,
FINANSŲ RINKOS BŪKLĘ
IR FUNKCIJŲ VYKDYMĄ

TEIKIAMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

2016 m. balandžio mėn.

PRANEŠIMAS

APIE LIETUVOS BANKO
PAGRINDINIO TIKSLO ĮGYVENDINIMĄ,
FINANSŲ RINKOS BŪKLĘ IR
FUNKCIJŲ VYKDYMĄ

TEIKIAMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

2016 m. balandžio mėn.

Lietuvos banko valdyba Pranešimą apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, finansų rinkos būklę ir funkcijų vykdymą patvirtino 2016 m. balandžio 28 d. Jį rengiant, panaudoti Lietuvos banko, Lietuvos statistikos departamento, Europos Centrinio Banko, Europos Sąjungos statistikos tarnybos, Tarptautinio valiutos fondo ir kiti duomenys, paskelbti iki 2016 m. balandžio 4 d.

Turinys

SANTRAUKA / 7
I. EKONOMIKOS IR FINANSŲ APŽVALGA / 10
Pasaulio ekonomikos raida / 10
Lietuvos ekonomikos raida / 12
Realusis sektorius / 12
Visuminė paklausa / 12
Visuminė pasiūla / 13
Išorės sektorius / 14
Darbo rinka / 16
Užimtumas ir nedarbas / 16
Darbo užmokestis / 17
Kainos ir sąnaudos / 18
Valdžios sektoriaus finansai / 20
Pajamos, išlaidos ir deficitas / 20
Skola / 21
Privačiojo sektoriaus finansinė būklė / 22
Ne finansų įmonių veikla / 22
Namų ūkių finansai / 24
Ekonomikos finansavimas / 27
Skolinimosi aplinka / 27
Namų ūkių skolinimasis / 27
Įmonių skolinimasis / 28
Skolinimosi sąlygos / 28
II. PAGRINDINĖS LIETUVOS BANKO FUNKCIJOS / 30
Dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant Eurosistemos pinigų politiką / 30
Eurosistemos pinigų politikos sprendimai / 30
Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas euro zonoje ir Lietuvoje / 35
Atvirosios rinkos operacijos / 35
Nuolatinės galimybės / 36
Privalomosios atsargos / 36
Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas Lietuvoje / 36
Atvirosios rinkos operacijos / 36
Nuolatinės galimybės / 36
Privalomosios atsargos / 36
Finansų rinkos priežiūra / 37
Priežiūros kryptys / 37
Finansų rinkos dalyviai ir jų priežiūra / 41
Bankai / 41
Bankų priežiūra / 41
Bankų sektoriaus veikla / 42
Draudimo rinka / 44
Kredito unijos / 46
Kitos finansų įstaigos / 49
Finansinės paslaugos ir rinkos, jų priežiūra / 52
Pensijų fondai / 52
Kolektyvinio investavimo subjektai / 53
Pirminė ir antrinė rinkos / 53

Vartojimo kreditų rinka / 54
Ginčų nagrinėjimas / 56
Finansinis švietimas / 57
Makroprudencinė politika / 58
Sisteminės rizikos analizė / 58
Makroprudencinės politikos priemonės / 62
Bankų pertvarkymas / 63
Grynųjų pinigų valdymas / 64
Grynųjų pinigų išleidimas į apyvartą ir išėmimas / 64
Grynųjų pinigų apyvartos pertvarkymas / 67
Apyvartinės, kolekcinės ir proginės monetos, apyvartinių monetų rinkiniai / 67
Padirbti banknotai ir monetos / 68
Finansinio turto valdymas / 68
Finansinis turtas / 68
Finansinio turto valdymo politika ir rezultatai / 68
Statistikos tvarkymas / 70
Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos / 72
Mokėjimo sistemos / 72
Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūra / 73
Bendros mokėjimų eurais erdvės projektas / 74
TARGET2-Securities projektas / 75
Valstybės išdo ir kitų institucijų sąskaitų tvarkymas / 76
Dalyvavimas Europos centrinių bankų sistemoje ir tarptautinis bendradarbiavimas / 76
Dalyvavimas Eurosistemoje ir Europos centrinių bankų sistemoje / 76
Dalyvavimas ES institucijų ir Europos finansų priežiūros institucijų sistemos veikloje / 77
Bendradarbiavimas su TVF / 78
Bendra pertvarkymo valdyba / 79
III. LIETUVOS BANKO VEIKLOS ORGANIZAVIMAS / 80
Misija, vertybės ir etika / 80
Personalas / 80
Veiklos skaidrumas ir visuomenės informavimas / 82

Lentelių ir paveikslų sąrašas

LENTELĖS

- 1 lentelė. Realiojo BVP pokytis pasaulyje / 10
- 2 lentelė. Pagrindiniai ne finansų įmonių veiklos rodikliai / 24
- 3 lentelė. Grynas pinigų išleidimas / 64
- 4 lentelė. Litų banknotai ir monetos apyvartoje / 66
- 5 lentelė. LITAS-MMS operacijos / 73
- 6 lentelė. TARGET2-LIETUVOS BANKAS operacijos / 73
- 7 lentelė. 2015 m. Lietuvos banko leidiniai / 84

PAVEIKSLAI

- 1 pav. Realiojo BVP kaitos veiksniai (išlaidų metodu) / 12
- 2 pav. Realiojo BVP kaitos veiksniai (gamybos metodu) / 14
- 3 pav. Prekių eksportas pagal šalis / 15
- 4 pav. Einamosios sąskaitos balansas / 16
- 5 pav. Darbo vietos / 17
- 6 pav. Nominalusis bruto darbo užmokestis / 18
- 7 pav. Metinės infliacijos pagal SVKI veiksniai / 19
- 8 pav. Valdžios sektoriaus pajamos, išlaidos ir balansas / 20
- 9 pav. Ne finansų įmonių pajamos bei žaliavų, medžiagų, kuro ir darbo užmokesčio sąnaudos / 22
- 10 pav. Ne finansų įmonių įsipareigojimų našta, įsiskolinimas ir per 12 mėn. pradėtų bankroto procedūrų skaičius, palyginti su įmonių skaičiumi / 23
- 11 pav. Namų ūkių finansinio turto kaitos per metus veiksniai / 25
- 12 pav. Naujos lizingo paskolos ir planuojančių įsigyti automobilį gyventojų dalis / 26
- 13 pav. Namų ūkų paskolų PFĮ grąžinimo ir visų pajamų santykis per ketvirtį / 26
- 14 pav. PFĮ paskolų portfelio kaita / 27
- 15 pav. Paskolos ne finansų įmonėms pagal ekonominės veiklos rūšis / 28
- 16 pav. Paskolų palūkanų normų kaita / 29
- 17 pav. Nacionaline valiuta išleistų euro zonos vyriausybės obligacijų, artimų 10 m. trukmei, metinis pajamingumas / 32
- 18 pav. PFĮ naujų paskolų ne finansų įmonėms vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje / 33
- 19 pav. PFĮ naujų būsto paskolų vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje / 33
- 20 pav. PFĮ paskolų namų ūkiams ir ne finansų įmonėms likučių kaita euro zonoje bei Lietuvoje / 34
- 21 pav. Eurosistemos likvidumo didinimo ir mažinimo pinigų politikos operacijos / 35
- 22 pav. Bankų atsargų eurais Lietuvos banke raida / 37
- 23 pav. Bankų veiklos rodiklių raida / 42
- 24 pav. Draudimo įmonių veiklos rezultatų kaita / 45
- 25 pav. Kredito unijų veiklos rodikliai / 47
- 26 pav. Antrosios pakopos PF dalyvių skaičiaus ir turto kaita / 52
- 27 pav. Vartojimo kredito likutis pagal vartojimo kredito sutartis / 55
- 28 pav. Kredito privačiajam ne finansų sektoriui ir BVP santykio ilgalaikė tendencija ir atotrūkis nuo jos / 58
- 29 pav. Einamosios sąskaitos balansas / 59
- 30 pav. PFĮ naujų būsto paskolų palūkanų normų sudedamosios dalys / 61
- 31 pav. Lietuvos banko išleisti į apyvartą eurų banknotai / 65
- 32 pav. Lietuvos banko išleistos į apyvartą apyvartinės eurų monetos / 65
- 33 pav. Lietuvos banko išleisti į apyvartą gryniesi pinigai / 66
- 34 pav. Investicijų struktūros pokyčiai / 69
- 35 pav. Investicijų grąža ir 1 m. trukmės Vokietijos vyriausybės SVP pajamingumas / 69
- 36 pav. Organizacinė schema / 81

Santrumpos

AB	akcinė bendrovė
BPM	Bendras priežiūros mechanizmas
BVP	bendrasis vidaus produktas
ECB	Europos Centrinis Bankas
ECBS	Europos centrinių bankų sistema
ES	Europos Sąjunga
ESRV	Europos sisteminės rizikos valdyba
Eurostatas	ES statistikos tarnyba
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
KIS	kolektyvinio investavimo subjektai
KRD IV	ketvirtoji Kapitalo reikalavimų direktyva (angl. <i>Capital Requirements Directive IV</i> , CRD IV)
KRR	Kapitalo reikalavimų reglamentas
LCKU	Lietuvos centrinė kredito unija
LCVPD	AB Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas
NCB	nacionaliniai centriniai bankai
PFJ	pinigų finansų įstaiga
SVKI	suderintas vartotojų kainų indeksas
SVP	skolos vertybiniai popieriai
TITRO	tikslinės ilgesnės trukmės refinansavimo operacijos
TPP	turto pirkimo programa
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
UAB	uždaroji akcinė bendrovė
VĮ	valstybės įmonė
VP	vertybiniai popieriai
VSPP	viešojo sektoriaus pirkimo programa
VVP	Vyriausybės vertybiniai popieriai

Kai kuriose lentelėse ir paveiksluose dėl apvalinimo eilučių suma ir procentai nesutampa su bendrais duomenimis („iš viso“ ir 100 %).

Santrauka

Šiame leidinyje pristatomas Lietuvos banko 2015 m. atliktas darbas įgyvendinant Lietuvos Respublikos centrinio banko tikslus ir vykdant funkcijas šalies ir pasaulio ekonomikos bei finansų sistemos raidos kontekste. Tai buvo pirmieji metai, kai, mūsų šalyje įvedus ES bendrąją valiutą eurą, Lietuvos bankas veikė prisijungęs prie Eurosistemos ir kartu su ECB bei kitų aštuoniolikos euro zonos šalių centriniais bankais dalyvavo priimant sprendimus dėl euro zonos pinigų politikos nustatymo ir įgyvendinimo, ECB užsienio atsargų valdymo, euro zonos bankų priežiūros vykdymo ir kitais svarbiais finansiniais klausimais.

Eurosistemos pagrindinis tikslas yra palaikyti kainų stabilumą euro zonoje. Eurosistemos siekiamo kainų stabilumo tikslą apibrėžia Valdančiosios tarybos 2003 m. gegužės 8 d. nutarimas – tai metinis euro zonos SVKI pokytis, kuris vidutiniu laikotarpiu yra ne didesnis kaip 2 proc., bet artimas šiam lygiui. Vykdydama pinigų politiką, Eurosistema derina centralizuotą sprendimų priėmimą bei koordinavimą ir decentralizuotą jų vykdymą. Lietuvos bankas nuo 2015 m. pradžios įgyvendina standartines ir nestandartines Eurosistemos pinigų politikos priemones mūsų šalyje.

2015 m. Eurosistema sustiprino skatinamąjį bendrosios pinigų politikos pobūdį, sausio mėn. patvirtindama ir kovo mėn. pradėdama įgyvendinti išplėstinę TPP, o gruodžio mėn. prailgindama programos trukmę ir dar sumažindama 10 bazinių punktų (iki -0,3 %) palūkanų normą, taikomą kredito įstaigų atsargų pertekliui. Pagal išplėstinę TPP Eurosistema per mėnesį nupirkdavo viešojo ir privačiojo sektorių SVP už 60 mlrd. Eur. Tai ketinama daryti bent iki 2017 m. kovo pabaigos, o jei bus poreikis, ir ilgiau. Galutinė išplėstinės TPP pabaigos data priklausys nuo to, kaip pavyks įgyvendinti šiai programai keliamą tikslą – grįžti prie tvaraus infliacijos lygio, atitinkančio pagrindinį pinigų politikos tikslą.

Išplėstinė TPP ir kitos nestandartinės pinigų politikos priemonės paskatino palūkanų normų ir jų sklaidos euro zonos šalyse sumažėjimą, realiosios ekonomikos kreditavimo atsigavimą, euro kurso susilpnėjimą. Lietuvos bankas prognozuoja, kad išplėstinė TPP daugiausia paveiks šalies eksportuojantį ekonomikos sektorių dėl didesnės euro zonos paklausos mūsų šalies eksportui ir sumažėjusio euro kurso. Vertinama, kad išplėstinė TPP, paskelbta 2015 m. sausio mėn., Lietuvos realiojo BVP augimą 2015 m. galėjo padidinti apie 0,2, o 2016 ir 2017 m. padidins po 0,1 proc. punkto.

Augant ekonomikai, namų ūkių finansinė padėtis ir ateities lūkesčiai 2015 m. gerėjo. Darbo rinkoje didėjant konkurencijai dėl darbuotojų, įmonėms susiduriant su tinkamos darbo jėgos stygiumi, mažėjo nedarbo lygis, didėjo užimtųjų skaičius, sparčiau kilo darbo užmokestis. Gerėjant šalies gyventojų finansinei padėčiai, jie skolinosi aktyviau – tiek būstui įsigyti, tiek vartojimui ir kitoms reikmėms. Didėjant pajamoms, o palūkanoms vis dar esant mažoms, namų ūkių skolos grąžinimo našta mažėjo.

Ne finansų įmonių skaičius 2015 m. išaugo, jų finansinė būklė buvo gera. Įmonių įsiskolinimas (finansinis svertas) per metus beveik nepakito, o likvidumo būklė gerėjo. Metiniai įmonių veiklos rezultatai taip pat buvo palankūs – didėjo pajamos ir veiklos pelningumas, kuris buvo teigiamas beveik visuose pagrindiniuose veiklos sektoriuose. Tam įtaką darė ne tik didėjantys pardavimai, bet ir mažos žaliavų, kuro ir kitų medžiagų kainos.

2015 m. Lietuvoje veikiančių bankų turtas šiek tiek sumažėjo: nors skolinimas augo, mažiau lėšų laikyta sąskaitose centriname banke, mažėjo skolos vertybinių popierių suma. Visi bankai vykdė nustatytus kapitalo ir likvidumo reikalavimus. Be minimalių, bankams buvo nustatyti ir individualūs papildomo kapitalo reikalavimai, įsigaliojo ES direktyvose ir perkeltuose vietos teisės aktuose nustatyti kapitalo rezervų reikalavimai. Pagyvėjo skolinimo rinka, o bankuose klientų laikomų indėlių suma, nepaisant mažų palūkanų normų, toliau didėjo. Bankų sektorius veikė pelningai, tačiau pajamos iš pagrindinės veiklos toliau mažėjo, o pelno padidėjimą, palyginti su 2014 m., lėmė šalutiniai veiksniai.

Draudimo sektoriuje pasiekta didžiausia pasirašytų įmokų suma per visą rinkos istoriją – pasirašytos draudimo įmokos 2015 m. sudarė 645,1 mln. Eur. Lietuvos draudimo rinkoje dominuoja ne gyvybės draudimas, t. y. šalies gyventojai vis dar labiau linkę saugoti turtą ar drausti civilinę atsakomybę. Neaudituotais duomenimis, 2015 m. Lietuvoje registruotų draudimo įmonių veiklos rezultatas buvo nuostolis, tačiau, pašalinus vienos iš įmonių įgyvendinto verslo dalies pirkimo–perdavimo sandorio įtaką, veiklos rezultatas būtų pelnas.

2015 m. ir toliau buvo stiprinama kredito unijų priežiūra, siekiant užtikrinti šio finansų sektoriaus segmento veiklos tvarumą. Teikdamos naujas paskolas, kredito unijos daugiau dėmesio skyrė kredito rizikos valdymui – atidžiau vertino skolininkų finansinę būklę ir kreditavo finansiskai pajėgesnius narius, todėl kai kurie unijų teikiamų paskolų kokybės rodikliai pagerėjo. Tačiau kredito unijų veikloje vis dar yra problemų. Svarbiausios iš jų – laiku negražinamos paskolos ir nemažėjantis tvaraus kapitalo poreikis. Neaudituotais duomenimis, 2015 m. kredito unijų sektorius patyrė nuostolių. Ne visos kredito unijos vykdė riziką ribojančius normatyvus, todėl joms taikytos poveikio priemonės ir duoti atitinkami rašytiniai nurodymai.

2015 m. sėkmingai įgyvendinti svarbūs ES teisės aktai: įgyvendinta finansinių paslaugų sektoriui pritaikytas Bazelio pagrindų susitarimo nuostatas perkelianti kapitalo reikalavimų direktyva ir reglamentas, taip pat baigta įgyvendinti Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyva, nustatanti kredito įstaigų bei investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistemą. Patvirtinti visi reikiami teisės aktai įgyvendinant direktyvą dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo („Mokumas II“). Ypač daug dėmesio buvo skiriama finansinių paslaugų reglamentavimo sričiai: siekiant didinti vartotojų interesų apsaugą, parengti Lietuvos Respublikos kredito, susijusio su nekilnojamoju turtu, įstatymo, Mokėjimų įstatymo pakeitimo, Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo pakeitimo projektai. Įgyvendinant Vyriausybės pateiktus pasiūlymus dėl reguliavimo priemonių, paskatinsiančių alternatyvių smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo priemonių naudojimą, parengtas Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų projektas, kuriuo kuriamas teisinis aiškumas sutelktinio finansavimo veikla norintiems verstis subjektams.

2015 m. Lietuvos bankui patvirtinus Makroprudencinės politikos strategiją, pradėtos taikyti naujos makroprudencinės politikos priemonės. Siekdamas didinti sisteminės svarbos įstaigų atsparumą galimiems nuostoliams ir sumažinti jų paskatas priimti pernelyg daug rizikos, Lietuvos bankas nustatė ir paskelbė sisteminės svarbos įstaigas Lietuvoje ir prie jų priskyrė kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervo dydžius (siekiančius iki 2 % viso pagal riziką įvertinto banko turto sumos). Be to, pradėtas taikyti anticiklinio kapitalo rezervo, kuriuo prireikus būtų siekiama riboti perteklinį kredito augimą ir pernelyg didelį finansinį svertą, reikalavimas. Siekiant užtikrinti atsakingą skolinimąsi mažų palūkanų normų sąlygomis ir apsaugoti namų ūkius nuo perteklinio įsiskolinimo imant ilgos trukmės paskolas, buvo peržiūrėti Atsakingojo skolinimo nuostatai ir priimti 2015 m. lapkričio 1 d. įsigalioję jų pakeitimai: kredito įstaigos privalo užtikrinti, kad vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykis sudarytų ne daugiau kaip 50 proc., skaičiavimams naudojant 5 proc. metinę palūkanų normą, o maksimali paskolos trukmė sumažinta nuo 40 iki 30 m.

2015 m. Lietuvos bankui pavesta vykdyti naują finansų įstaigų pertvarkymo funkciją. Nuo šiol Lietuvos bankas kartu su Bendra pertvarkymo valdyba – ES lygmens pertvarkymo institucija – bei Lietuvoje veikiančių kitų šalių bankų nacionalinėmis pertvarkymo institucijomis bus atsakingas už bankų ir kitų svarbių finansų įstaigų pertvarkymo planavimą, o prireikus ir pertvarkymą. Įgyvendinus Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyvą, buvo pradėtas kaupti pertvarkymo fondas, į kurį įmokas turi mokėti bankai ir reikšmingos investicinės įmonės.

2015 m. Lietuvos bankas išleido į apyvartą 2 160,7 mln. eurų. Apyvartoje populiariausi buvo 20 ir 50 eurų banknotai. Mūsų šalyje iš apyvartos išimta 1 813 vnt. padirbtų eurų banknotų ir 84 padirbti litų banknotai. Po euro įvedimo apyvartoje likusių litų vertė per metus sumažėjo 5 270,5 mln. litų (90,8 %). Gruodžio 31 d. apyvartoje buvo 535 mln. litų. Per metus sunaikinta 114,2 mln. vienetų litų banknotų ir 279,2 mln. vienetų apyvartinių litų monetų.

2015 m., siekiant padidinti grynųjų pinigų pasiūlos sistemos efektyvumą ir sumažinti Lietuvos banko operacines grynųjų pinigų ciklo išlaidas, pradėtas įgyvendinti Grynųjų pinigų apyvartos pertvarkymo projektas.

Lietuvos banko valdomo finansinio turto grąža 2015 m. sudarė 0,76 proc. Investavimo rezultatams didžiausią įtaką turėjo palankus JAV dolerio kurso pokytis, saugiausių ir likvidžiausių investicijų – Vokietijos ir JAV vyriausybės SVP – pajamingumo normų sumažėjimas ir dėl ECB toliau vykdomos skatinamosios pinigų politikos toliau mažėję kitų euro zonos šalių vyriausybės SVP pajamingumo normų skirtumai (kredito rizikos priedai).

Įvedus eurą Lietuvoje, veikiantys bankai ir kiti mokėjimo paslaugų teikėjai daugiausia dėmesio skyrė pasirengimui nuo 2016 m. sausio 1 d. įgyvendinti bendros mokėjimų eurais erdvės (SEPA) reglamento reikalavimus, pagal kuriuos mokėjimo paslaugų teikėjai ir jų klientai vietiniams ir tarptautiniams mokėjimams eurais ES turi naudoti vienodais formatais ir taisyklėmis pagrįstas mokėjimo priemones. Lietuvos bankas, kaip kompetentinga institucija, atsakinga už tinkamą SEPA reglamento nuostatų laikymosi užtikrinimą, aktyviai prisidėjo koordinuojant pasirengimą ir komunikuojant su suinteresuotaisiais subjektais (įmonėmis, viešojo sektoriaus subjektais, programinės įrangos kūrėjais). Be to, 2015 m. gruodžio 8 d. pradėjo veikti SEPA reglamento reikalavimus atitinkanti Lietuvos banko sukurta mažmeninių mokėjimų sistema SEPA-MMS. Tačiau skandinavų bankų grupėms priklausantys bankai ir užsienio bankų skyriai, kaip ir kitose Baltijos šalyse, pasirinko vykdyti mažmeninius tarpbankinius mokėjimus visos Europos mokėjimo sistemoje STEP2 per patronuojančiuosius bankus ir pagrindines įstaigas.

Lietuvos bankas aktyviai dalyvavo ECBS, Bendro priežiūros mechanizmo, bendro pertvarkymo mechanizmo, kitų ES institucijų ir tarptautinių organizacijų veikloje, glaudžiai bendradarbiavo su TVF ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis, reitingų agentūromis, nacionaliniais centriniais bankais ir priežiūros institucijomis. Lietuvai tapus euro zonos nare, Lietuvos banko atstovai dalyvauja ECB valdančiosios tarybos ir ECB priežiūros valdybos posėdžiuose bei ECBS komitetų Eurosistemos sudėties posėdžiuose ir kartu su kitais euro zonos šalių nacionaliniais centriniais bankais sprendžia aktualius klausimus.

Įvairiomis priemonėmis užtikrinamas Lietuvos banko veiklos skaidrumas ir visuomenės informavimas apie centrinio banko veiklą. Naują impulsą tam davė 2015 m. patvirtinta Lietuvos banko komunikacijos politika. Joje nustatyti Lietuvos banko išorės ir vidaus komunikacijos tikslai, principai, komunikacijos būdai ir kanalai, nurodytos tikslinės grupės ir komunikacijos dalyviai, atsakingi už Lietuvos banko komunikacijos politikos įgyvendinimą ir dalyvaujantys įgyvendinant komunikacijos priemones.

Lietuvos banko 2015 m. finansinių ataskaitų rinkinys pirmą kartą parengtas pagal Eurosistemos nariams ECB nustatytus apskaitos ir finansinės atskaitomybės reikalavimus, o rinkinyje pateiktas balansas ir pelno (nuostolio) ataskaita yra tokios pat struktūros kaip kitų euro zonos centrinių bankų.

I. EKONOMIKOS IR FINANSŲ APŽVALGA

Pasaulio ekonomikos raida

2015 m. pasaulio realiojo BVP augimas sumažėjo nuo 3,4 proc. (2014 m.) iki 3,1 proc. Sulėtėjęs Kinijos ekonomikos augimas, pagilėjusi recesija Rusijoje ir Brazilijoje, blogėjusi ekonominė padėtis į žaliavų eksportą orientuotose valstybėse lėmė ekonomikos augimo sulėtėjimą besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių grupėje ir nepalankiai veikė pasaulio ekonomikos raidą. Ekonomikos atsigavimas išsivysčiusiose valstybėse tęsėsi, tačiau tik iš dalies atitiko prognozes. Nors Japonija išvengė techninės recesijos¹, tačiau šalies realusis BVP 2015 m. antrąjį ir ketvirtąjį ketvirčius mažėjo. JAV ekonomikos augimas itin sulėtėjo 2015 m. paskutinį ketvirtį, o spartesnį euro zonos ekonomikos atsigavimą slopino nepalankūs išorės aplinkos pokyčiai, įvairūs struktūriniai suvaržymai, aukštas nedarbo ir įsiskolinimo lygis kai kuriose šalyse. Infliacijai ir jos lūkesčiams tebesant mažiems, o paklausai ir investicijoms atsigauvant vangiai, pagrindinių centrinių bankų nustatomos palūkanų normos 2015 m. tebebuvo mažos, o pinigų politika – skatinamoji. JAV federalinio rezervo sistema pagrindines palūkanų normas pakėlė tik gruodžio mėn., o Euro sistema, Japonijos ir Švedijos centriniai bankai toliau vykdė skatinamąją pinigų politiką, taikydami standartines ir naujas, nestandartines priemones (neigiamas palūkanų normas, turto pirkimo programas ir kt.).

1 lentelė. Realiojo BVP pokytis pasaulyje
(procentais)

	2014	2015*	2016*	2017*
Visas pasaulis	3,4	3,1	3,4	3,6
Išsivysčiusios valstybės	1,8	1,9	2,1	2,1
JAV	2,4	2,5	2,6	2,6
Euro zona	0,9	1,5	1,7	1,7
Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys	4,6	4,0	4,3	4,7
Kinija	7,3	6,9	6,3	6,0
Rusija	0,6	-3,7	-1,0	1,0

Šaltinis: TVF

* Prognozės.

JAV ekonomikos augimas 2015 m. buvo mažesnis, nei prognozuota metų pradžioje, tačiau tebebuvo vienas sparčiausių išsivysčiusių valstybių grupėje ir sudarė 2,4 proc. Augimą labiausiai skatino vidaus paklausa, ypač namų ūkių vartojimas, kuriam palankias sąlygas sudarė gerėjanti padėtis darbo rinkoje, didėjančios realiosios disponuojamosios pajamos. Nedarbo lygis tolygiai mažėjo visus metus ir metų pabaigoje buvo artimas 5 proc.

¹ Techninė recesija vadinamas du ketvirčius iš eilės trunkantis neigiamas ketvirtinis realiojo BVP augimas.

Investicijos 2015 m. augo šiek tiek lėčiau, daugiausia dėl mažėjusių investicijų naftos ir dujų sektoriuose toliau smunkant žaliavų kainoms. Realiojo BVP plėtrą daugiausia mažino grynas eksportas: sparčiau augant vidaus paklausai, didėjo importas, o eksportą nepalankiai veikė sustiprėjęs doleris ir menkesnė užsienio paklausa.

Euro zonos realiojo BVP augimas 2015 m. paspartėjo 0,7 proc. punkto ir sudarė 1,6 proc. Vartotojams palanki žaliavų kainų raida, mažų palūkanų normų aplinka, po truputį gerėjanti padėtis darbo rinkoje skatino namų ūkių vartojimo augimą, o nuvertėjęs euras palankiai veikė eksportą. Pastarasis reikšmingiau prisidėjo prie regiono BVP plėtros 2015 m. pirmąją pusę, tačiau metų pabaigoje jo augimas sulėtėjo – iš dalies dėl mažiau palankios išorės aplinkos raidos. Nepaisant gerėjusių skolinimo sąlygų, sumažėjusių žaliavų kainų (palankiai veikiančių bendrovių pelningumą), pagyvėjusio kreditavimo, investicijos regione vis dar augo lėtai, ypač 2015 m. antrąjį ir trečiąjį ketvirčiais. Manoma, kad investicijų augimą riboja vis dar didelis privačiojo ir viešojo sektorių įsiskolinimas kai kuriose šalyse, vangus paklausos augimas, neapibrėžtumas dėl ekonomikos augimo perspektyvų bei politinės aplinkos. 2015 m. pirmąjį pusmetį neapibrėžtumą regione didino nerimas dėl padėties Graikijoje. Nerandant sutarimo tarp Graikijos ir šalies kreditorių, ne tik didėjo įtampa finansų rinkose, bet ir kilo nemažai diskusijų dėl euro zonos sudėties tvarumo bei tolesnės raidos perspektyvų. Vis dėlto, rugpjūčio mėn. susitarta dėl trečiosios pagalbos programos, sudarančios 86 mlrd. Eur, suteikimo mainais į struktūrinių reformų įgyvendinimą.

Svarbių Lietuvos eksporto partnerių ūkių augimą 2015 m. daugiausia lėmė vidaus paklausa, ypač namų ūkių vartojimas, o išorės aplinkos raida buvo mažiau palanki. Vienos iš svarbiausių Baltijos šalių rinkų – Rusijos – ekonominė padėtis toliau blogėjo, o eksporto plėtra į naujas rinkas nevyko taip sparčiai, kad visiškai atsvertų praradimus Rusijoje. Estijos ekonomikos augimas 2015 m. sulėtėjo nuo 2,9 proc. (2014 m.) iki 1,1 proc., o prastesnei šalies ekonomikos raidai darė įtaką nepalanki išorės aplinkos raida, investicijų mažėjimas, sunkumai kai kuriuose sektoriuose (pvz., statybų, transporto). Latvijos ekonomikos augimas 2015 m. paspartėjo nuo 2,4 proc. (2014 m.) iki 2,7 proc., iš dalies dėl didėjusio aktyvumo apdirbamosios gamybos sektoriuje, susijusiam su plieno gamyklos „KVV Liepājas metalurģs“ veiklos atnaujinimu. Lenkijos ekonomikos augimas, skatinamas sparčiai didėjusios vidaus paklausos, vis dar buvo vienas didžiausių ES ir sudarė 3,6 proc. Vokietijos realiojo BVP augimas 2015 m. šiek tiek paspartėjo (iki 1,7 %), tai daugiausia skatino namų ūkių vartojimas, mažiau – nuosaikiau didėjusios investicijos ir grynas eksportas.

2015 m. Rusijos realusis BVP sumažėjo 3,7 proc. Didelė infliacija, mažėjančios realiosios disponuojamosios pajamos, kritusi perkamoji galia lėmė namų ūkių vartojimo mažėjimą, o ribotos finansavimosi galimybės (didelė palūkanų norma šalies viduje, dėl sankcijų apribotos galimybės skolintis Vakarų šalių kapitalo rinkose) ir išaugęs neapibrėžtumas dėl šalies ekonomikos augimo potencialo turėjo įtakos toliau mažėjančioms investicijoms. Dėl kritusių žaliavų kainų blogėjo viešųjų finansų padėtis – sumažėjo Rusijos federalinio biudžeto pajamos, didėjo deficitas, mažėjo rezervai. Nesikeičiant geopolitinei padėčiai, iki 2015 m. liepos mėn. turėjusios galioti abipusės ES ir Rusijos ekonominės sankcijos buvo pratęstos iki 2016 m. vasaros.

Daugelio pagrindinių žaliavų kainos 2015 m. toliau krito. Naftos pasiūla tebebuvo perteklinė: daugiau nei nustatyta kvota šios žaliavos išgavo Naftą eksportuojančių šalių organizacijos narės, nepaisant mažėjusių investicijų ir didesnių gavybos sąnaudų, naftos

gavyba JAV reikšmingai nesumažėjo, rinkų lūkesčius dėl didėjančios naftos pasiūlos skatino pasiektas susitarimas su Iranu dėl branduolinės programos apribojimo. Didėjančios žaliavų atsargos, lėtesnis ekonomikos augimas Kinijoje ir suprastėję lūkesčiai dėl pasaulio ekonomikos augimo perspektyvų taip pat darė spaudimą kainoms.

Lietuvos ekonomikos raida

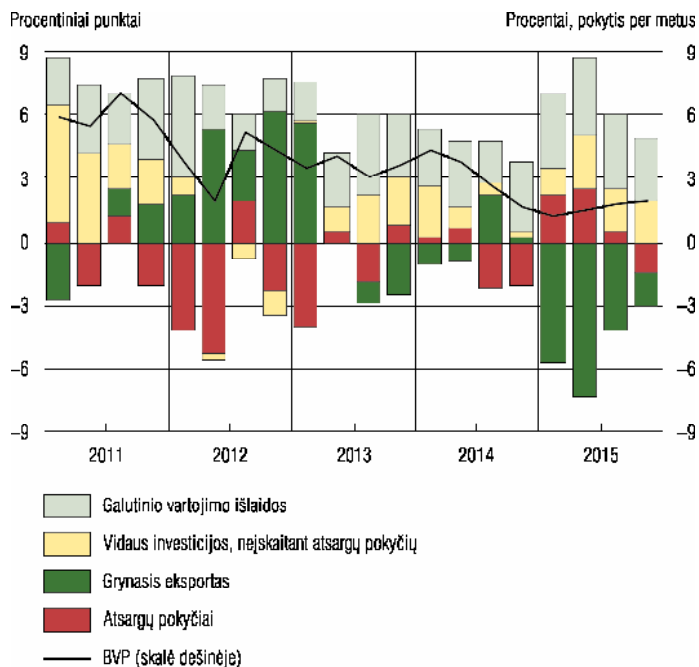
Realusis sektorius

Lietuvai susidūrus su iššūkiais, kilusiais tarptautinėje aplinkoje, šalies ūkis augo lėčiausiu tempu per pastaruosius penkerius metus. Daugiausia sunkumų patyrė šalies eksportuojantis sektorius. Tiesa, mažesnė jo plėtra kol kas neturėjo akivaizdesnio poveikio vidaus paklausai. Susidariusi ekonominė konjunktūra riboja nuosmukio metu susidariusio neigiamo BVP atotrūkio mažėjimą.

Visuminė paklausa

2015 m. Lietuvos ekonomika, pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, ūgtelėjo 1,6 proc. Lėčiausiai per pastaruosius penkerius metus ūkio plėtrai didžiausią įtaką turėjo mažiau palanki tarptautinės aplinkos raida. Tai ypač pasakytina apie ūkio raidos pokyčius Rusijoje ir kitose NVS valstybėse. Jų ekonominiai sunkumai lėmė tai, kad eksportas į vieną didžiausių Lietuvos rinkų – Rusiją – sumažėjo daugiau nei trečdaliu. Pardavimų praradimas NVS regione eksportuotojus skatino aktyviau veikti kituose regionuose, visų pirma, šalyse, kuriose importuojamų prekių ir paslaugų paklausa augo. Toks eksportuotojų persiorientavimas lėmė, kad prekių ir paslaugų realusis eksportas 2015 m. šiek tiek padidėjo, kai išorės paklausa sumažėjo. Mažesnė eksportuojančio sektoriaus plėtra kol kas neturėjo akivaizdesnio poveikio vidaus paklausos raidai – didėjo tiek namų ūkių vartojimas, tiek vidaus investicijos.

1 pav. Realiojo BVP kaitos veiksniai (išlaidų metodu)



Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Namų ūkių vartojimas buvo pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys. Palanki padėtis darbo rinkoje (kilo tiek darbo užmokestis, tiek užimtumas), mažėjusios kainos, didinusios namų ūkių perkamąją galią, ir iki rekordinių žemumų nukritusios už paskolas mokamos palūkanos, mažinusios finansinių įsipareigojimų našta, buvo tarp svarbiausių veiksnių, suformavusių gerokai pakylėtus vartotojų lūkesčius. Tai leido namų ūkiams drąsiau planuoti išlaidas: mažiau taupyti ir intensyviau skolintis iš pinigų bei kitų finansų įstaigų. Pažymėtina, kad iš namų ūkių disponuojamųjų pajamų dedamųjų dėl palankios padėties darbo rinkoje 2015 m. reikšmingai pakilo tik atlygis darbuotojams. Tai svarbu, nes atlygis darbuotojams namų ūkių polinkiui vartoti daro bene didžiausią poveikį iš visų namų ūkių disponuojamųjų pajamų rūšių.

Ekonomikos aktyvumą skatino ir beveik dvigubai sparčiau nei 2014 m. didėjusios vidaus investicijos. Investicijų padaugėjo tiek į gamybos priemones, tiek į pastatus ir statinius, ypač būstą. Gerokai spartesnis investicijų į gamybos priemones augimas sietinas su jau netrumpą laiką pastebimu poreikiu plėsti gamybos pajėgumus ir iš ES fondų gaunamų lėšų naudojimu, kuris praėjusiais metais, baigiantis galimybei pasitelkti lėšas iš 2007–2013 m. ES finansinės perspektyvos, suintensyvėjo. Reikšmingą įtaką investicijoms į gamybos priemones taip pat darė Vyriausybės sprendimas didinti krašto apsaugos išlaidas. Investicijos į pastatus ir statinius augo panašiu tempu kaip ir 2014 m. Pastebėtina, kad ypač sparčiai didėjo investicijos į gyvenamąją statybą, nors buvo tikimasi, kad statybų aktyvumas šiame sektoriuje ims blėsti.

Visuminė pasiūla

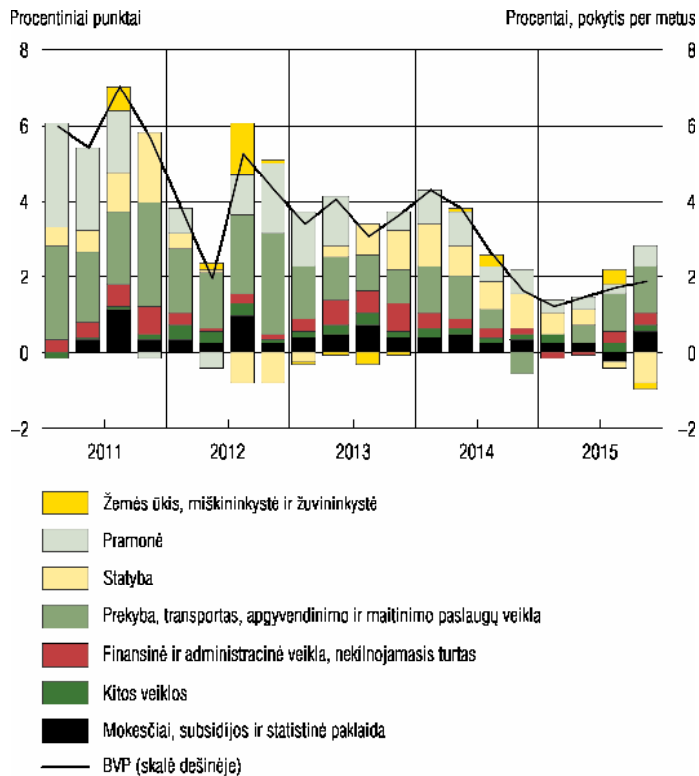
Vertinant gamybos metodu, pažymėtina, kad 2015 m. ekonomikos aktyvumą labiausiai didino apdirbamoji gamyba, prekyba ir transportas. Daugelyje kitų ekonominių veiklų pridėtinė vertė taip pat didėjo, tačiau jų įtaka BVP plėtrai buvo palyginti menka. Pastebėtina, kad statybos ekonominės veiklos, 2014 m. labiausiai prisidėjusios prie ekonomikos augimo, aktyvumas nepakito. Prie tokios veiklos raidos daugiausia prisidėjo itin daug sumažėjusi transporto infrastruktūros statinių, ypač geležinkelių infrastruktūros, statyba.

2015 m. ekonomikos aktyvumą labiausiai didino prekybos ir transporto veikla. Tiesa, jai priskiriamų ekonominių veiklų raida buvo skirtinga. Stebėta itin palanki mažmeninės prekybos plėtra, jos aktyvumą didino sparčiu tempu augęs namų ūkių vartojimas. Kitų ekonominių veiklų – didmeninės prekybos, transporto ir saugojimo – aktyvumas augo vangiau. Tokiai pastarųjų ekonominių veiklų raidai įtakos turėjo blogėjanti padėtis NVS regione. Pažymėtina, kad tiek transporto įmonės, tiek reeksportuotojai ėmėsi persiorientuoti į kitas rinkas, ypač ES. Transporto įmonės daugiausia domino didžiosios Vakarų Europos rinkos, pavyzdžiui, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, o reeksportuojančioms įdomesnės buvo kaimyninės rinkos, pavyzdžiui, Lenkija ir Latvija. Tiesa, kol kas padidėjusi pardavimų apimtis minėtose rinkose praradimų NVS regione nekompensavo.

Sunkumai NVS regione buvo juntami ir apdirbamojoje gamyboje, tiesa, jų poveikis buvo ribotas. NVS regionas nėra pagrindinė apdirbamosios gamybos produkcijos eksporto rinka: 2014 m. į šį regioną keliavo tik 4,2 proc. šios produkcijos, o 2015 m. ši dalis sumažėjo iki 2,8 proc. Didžiąją šio sumažėjimo dalį lėmė kritusi pardavimų apimtis Rusijos rinkoje. Pastebėtina, kad 2015 m. apdirbamosios gamybos netektims Rusijoje didesnę poveikį turėjo bendras visos ekonominės padėties prastėjimas, o ne prekybos ribojimai. Apdirbamosios gamybos plėtrą riboja ir nuosaukia augusi paklausa kitose užsienio rinkose. Teigiamai

prie apdirbamosios gamybos raidos prisidėjo atsigavusi naftos perdirbimo veikla. Palankiai jos raidai turėjo įtakos sumažėjusios naftos kainos ir padidėjusi naftos perdirbimo marža.

2 pav. Realiojo BVP kaitos veiksniai (gamybos metodu)



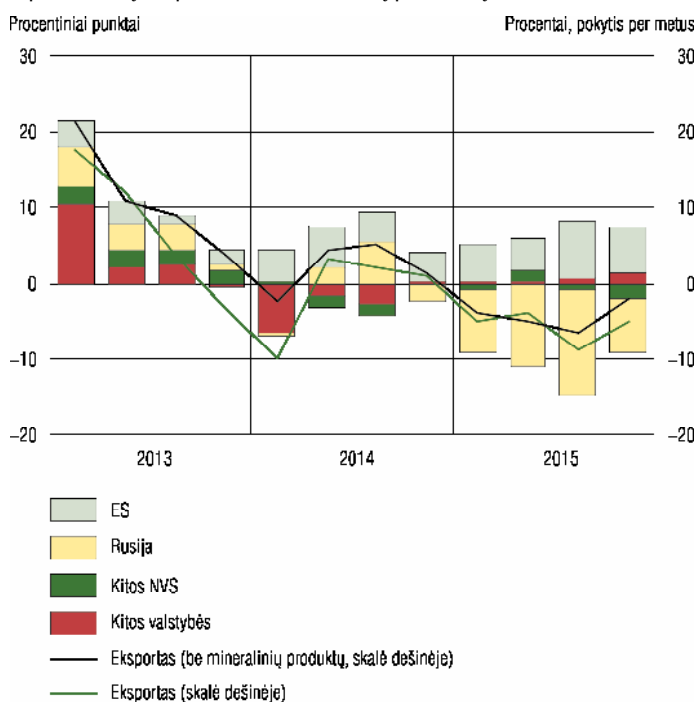
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Išorės sektorius

2015 m. Lietuvos išorės sektorius patyrė nemažai iššūkių, nominalusis prekių eksportas (neapimant mineralinių produktų) krito 4,3 proc., o nominalusis paslaugų eksportas augo mažiau nei ankstesniais metais. Tačiau metų pabaigoje eksporto rezultatai vis dėlto buvo geresni: kilo ne tik paslaugų, bet ir prekių eksportas, Lietuvos produktai pasiekė daugiau šalių.

Didžiausią neigiamą poveikį Lietuvos eksportui darė recesija Rusijoje ir Rusijos taikomi prekybos apribojimai. Palyginti su 2014 m., į Rusiją buvo eksportuota 38,2 proc. mažiau prekių ir 33,6 proc. mažiau paslaugų. Be to, Rusijos ekonominė ir politinė raida prisidėjo ir prie mažesnio Lietuvos eksporto į kitas NVS šalis, galimai net apsunkino Lietuvos galimybes eksportuoti į ES, kuri taip pat buvo neigiamai paveikta nuosmukio Rytų šalyse. Tiesa, metams įpusėjus buvo matyti teigiamų ženklų. Produktų, kuriems netaikomi apribojimai, į Rusiją buvo vežta daugiau: paslaugų eksportas nustojo kristi, dalį produktų ir paslaugų pavyko eksportuoti į kitas šalis, ypač į ES. Reikšmingesnio eksporto į Rusiją padidėjimo tikėtis sunku: bent iki 2016 m. rugpjūčio 5 d. Rusija dar taikys prekybos apribojimą, be to, ir toliau prognozuojamas jos ekonomikos nuosmukis.

3 pav. Prekių eksporto (be mineralinių produktų) kaitos veiksniai



Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2015 m. buvo ir eksportą skatinusių veiksnių. Sumažėjusios naftos kainos didino realųjį naftos produktų eksportą (pastarasis pakilo maždaug ketvirtadaliu). Iš dalies dėl nukritusio euro kurso buvo daugiau eksportuota į JAV ir Jungtinę Karalystę. Gausus derlius darė teigiamą įtaką žemės ūkio produktų eksportui. Tokios aplinkybės lėmė kelis svarbius laimėjimus – Klaipėdos uostas pasiekė rekordinę krovos apimtį, o AB „ORLEN Lietuva“ fiksavo rekordinį pelną ir panaudojo daugiau kaip 80 proc. gamybos pajėgumų.

Iš dalies dėl pablogėjusios padėties Rusijoje ir dėl nuolat vykstančio aktyvaus įsitraukimo į pasaulio prekybos ryšius Lietuvos eksportuotojai sėkmingai plėtojo santykius su naujomis prekybos partnerėmis. Ši dinamika buvo ypač būdinga prekių eksportui. 2015 m. Lietuva prekiaavo su 196 šalimis (2010 m. – su 180 šalimis, 2005 m. – su 172 šalimis), o prekių eksportas į 10 stambiausių prekybos partnerių sudarė 67,8 proc. viso Lietuvos prekių eksporto (2010 m. – 70,6 %, 2005 m. – 67,3 %). Eksporto pasiskirstymas didina Lietuvos ūkio atsparumą netikėtiems ekonominių sąlygų pasikeitimams įvairiose šalyse. Vis daugiau šalių pripažįsta Lietuvos produktus kaip atitinkančius jų teisinius ir (ar) techninius reikalavimus².

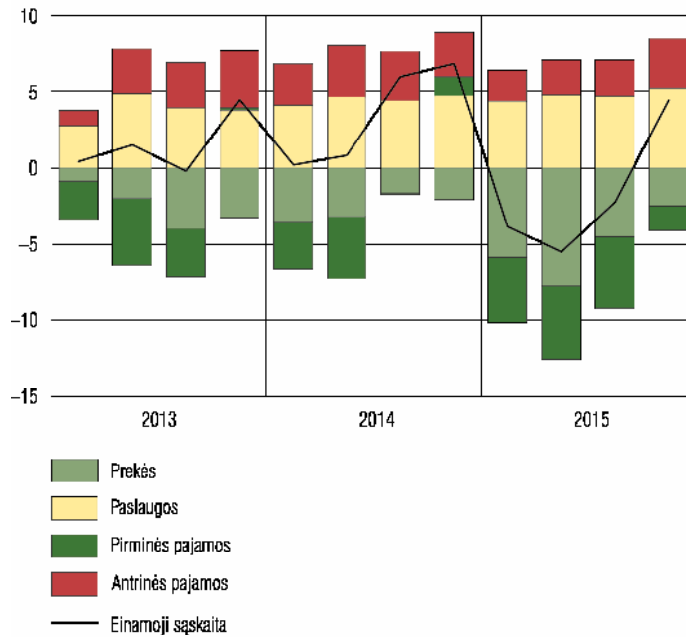
2015 m. buvo galima įžvelgti du svarbius einamosios sąskaitos Lietuvoje veiksniai. Metų pradžioje einamosios sąskaitos balansas pablogėjo dėl padidėjusio tarptautinės prekybos prekėmis deficito (paaugusio prekių importo, ypač mašinų ir įrenginių, reikalingų plečiant gamybos pajėgumus, ir sumažėjusio prekių eksporto dėl jau minėtų priežasčių). Tiesa, metų pabaigoje prekybos prekėmis balansas pagerėjo ir tapo panašus į buvusį prieš metus. Tai buvo viena svarbiausių priežasčių, kodėl einamosios sąskaitos balansas tapo teigiamas metų pabaigoje. Antras svarbus 2015 m. einamosios sąskaitos veiksnys – gana reikšmingai pablogėjęs pirminių pajamų balansas. Jis pablogėjo dėl gana ilgą laiką didė-

² Pavyzdžiui, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenimis, 2015 m. susitarimai dėl kiaulienos ir jautienos eksporto pasiekti su Juodkalnija, Honkongu ir JAV, dėl jautienos eksporto – su Bosnija ir Hercegovina bei Tunesu, dėl pieno produktų eksporto – su Čile ir Argentina, dėl žuvininkystės produktų eksporto – su Brazilija.

jusių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pajamų. Nors bendras TUI kiekis beveik nekito, augo su nuosavybe susijusios TUI, kurios labiau priklauso nuo veiklos pelningumo. Kartu pasakytina, kad Lietuvos tiesioginės investicijos užsienyje nėra tiek pakilusios, netgi atvirkščiai – 2015 m. jos sumažėjo.

4 pav. Einamosios sąskaitos balansas

Procentai, palyginti su BVP



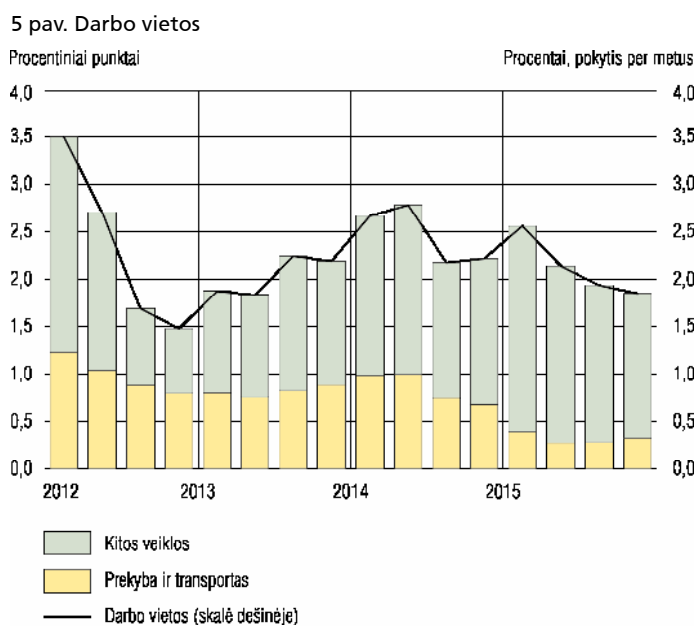
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Darbo rinka

Užimtumas ir nedarbas

Užimtų gyventojų daugėjo lėčiau. 2015 m. jų skaičius paaugo 1,2 proc. – 0,8 proc. punkto mažiau nei 2014 m. Lėčiau didėjo tiek samdomų darbuotojų, tiek darbo vietų skaičius. Padėtis Rusijoje darbo vietų³ skaičių paveikė, tačiau gana nedaug. Didesnį jos neigiamą poveikį patyrė tik dviejų veiklų – prekybos ir transporto – įmonės. Jose darbo vietų skaičius augo pastebimai mažiau, ir tai buvo lėčiausias augimas nuo ekonomikos atsigavimo pradžios. Kitose veiklose – pramonėje ir daugumoje paslaugų – darbo vietų daugėjo gana sparčiai. Tiesa, statybų veikla patyrė nuosmukį: daugėjo įmonių, susiduriančių su nepakankama paklausa, mažėjo statybos darbų apimtis. Tai lėmė, kad antrąjį pusmetį darbo vietų statybų sektoriuje gausėjo pastebimai lėčiau nei anksčiau.

³ Darbo vietų skaičius nėra tiesiogiai palyginamas su užimtųjų ir samdomų darbuotojų skaičiumi, tačiau visi šie rodikliai rodo samdos raidą. Samdos pokyčius pagal ekonominę veiklą tiksliau rodo darbo vietų skaičius, todėl analizuojamas būtent jis.



Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

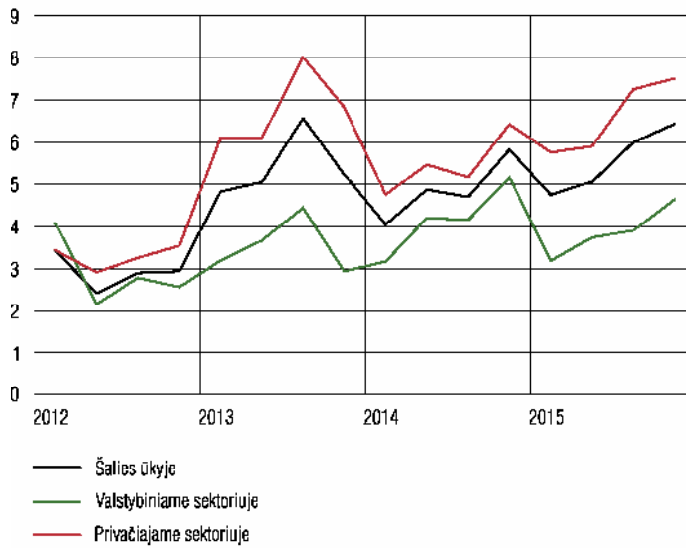
Augant užimtumui, nedarbo lygis mažėjo. 2015 m. jis sudarė 9,1 proc. ir buvo 1,6 proc. punkto mažesnis nei 2014 m. Nedarbas krito ir dėl to, kad, veikiama migracijos ir natūralios gyventojų kaitos, mažėjo darbo jėga. Labiausiai sumažėjo nekvalifikuotų asmenų nedarbo lygis. Tai iš dalies galėjo lemti intensyviau įgyvendinamos aktyviosios darbo rinkos politikos priemonės. Vis dėlto nekvalifikuotų asmenų nedarbo lygis tebėra labai aukštas ir sudaro apie 25 proc. Veikiausiai šis nedarbas yra struktūrinis, todėl, ekonomikai toliau augant, jis nebūtinai mažės. Jį sumažinti galėtų struktūrinės reformos. Kitų asmenų nedarbo lygis krito mažiau, tačiau jis buvo gana nedidelis ir sudarė 7,4 proc. Kai kurių profesijų asmenų nedarbo lygis buvo netgi žemesnis, pavyzdžiui, aukštos kvalifikacijos specialistų – tik 2,7 proc.

Darbo užmokestis

Aktyvi samda, sumažėjęs nedarbo lygis ir kylantis minimalusis darbo užmokestis lemia spartų darbo užmokesčio augimą. Jis 2015 m. sudarė 5,1 proc. ir buvo 0,3 proc. punkto spartesnis nei 2014 m. Gana pastebimai didėjantis tiek užimtų, tiek laisvų darbo vietų skaičius rodo nemenką naujų darbuotojų poreikį, o sumažėjęs nedarbo lygis (ypač kvalifikuotų asmenų) reiškia, kad darbuotojų pasiūla yra sumenkusi. Esant tokiai situacijai, įmonės ima susidurti su tinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumu. Nors dabar šis trūkumas yra daug mažesnis, nei buvo prieš krizę, jis lemia gana nemažą atlygio augimą. Šį augimą metų viduryje papildomai paspartino 25 eurais (iki 325 Eur) padidėjęs minimalusis darbo užmokestis.

6 pav. Nominalusis bruto darbo užmokestis

Procentai, pokytis per metus



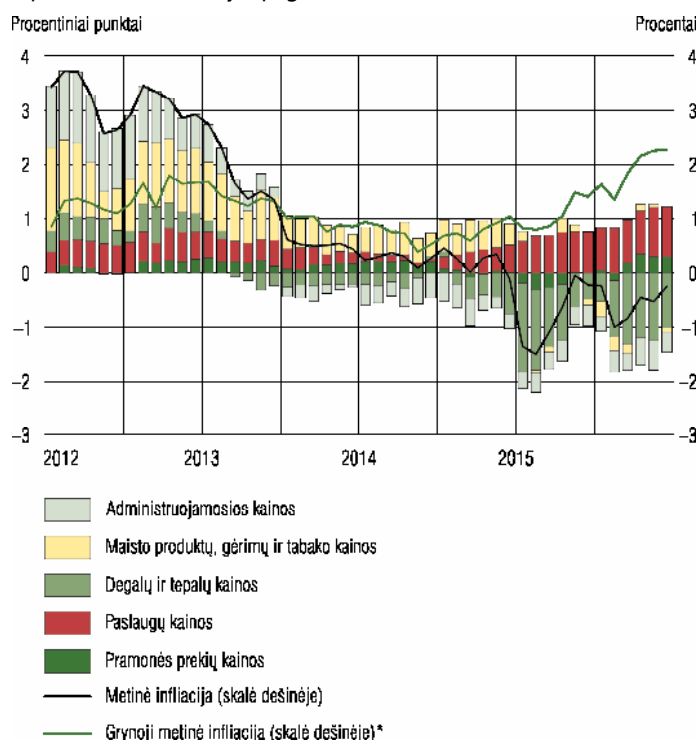
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Kainos ir sąnaudos

Vartotojų kainos 2015 m. pastebimai nukrito: vidutinė metinė infliacija pagal SVKI sudarė –0,7 proc. Jau ankstesniais metais infliacija buvo labai maža, daug mažesnė už ilgalaikį vidurkį: 2013 m. ji sudarė 1,2, o 2014 m. – 0,2 proc. Maža infliacija tuos kelerius metus susijusi su palankia vartotojams žaliavų, importo ir gamintojų kainų kaita. Vis dėlto tais metais infliacija tebebuvo teigiama, todėl 2015 m. buvo pirmieji neigiamos vidutinės infliacijos metai po ilgos pertraukos. Paskutinį kartą infliacija buvo neigiama 2003 m., ir tai lėmė įvairūs specifiniai veiksniai, pavyzdžiui, dėl padidėjusios konkurencijos atpigusių telekomunikacijų paslaugos ir dėl valiutos kurso pokyčių sumažėjusios importo kainos.

Neigiama infliacija 2015 m. susijusi su labai nukritusiomis energijos prekių, ypač degalų, kainomis. Tai kainos, priklausančios nuo išorės veiksnio – padėties naftos rinkoje. Dėl gausios naftos pasiūlos ir lėtai didėjančios jos paklausos ši žaliava pernai labai atpigo: Brent žalios naftos kaina JAV doleriais buvo beveik per pusę, o eurais – maždaug trečdaliu mažesnė nei 2014 m. (didelis kainų pokyčių skirtinga valiuta skirtumas sietinas su euro kurso susilpnėjimu JAV dolerio atžvilgiu). Tokie dideli naftos kainos pokyčiai darė didelę įtaką kainų kaitai ne tik Lietuvoje: dėl šio pasaulinio veiksnio energijos prekių kainos vartotojams 2015 m. nukrito visose ES valstybėse.

7 pav. Metinės infliacijos pagal SVKI veiksniai



Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* SVKI, neįskaitant maisto, degalų ir tepalų bei administruojamųjų kainų, pokytis.

Palyginti su 2014 m., kai infliacija dar buvo teigiama, vartotojams naudingesnę kainų raidą 2015 m. ypač paskatino ne tik degalų, bet ir maisto (įskaitant gėrimus ir tabaką) kainų tendencijos. Maisto kainos vartotojams anksčiau kilo, o 2015 m., sparčiau pingant maisto žaliavoms pasaulyje, beveik nepakito. Remiantis Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos duomenimis, 2015 m. pasaulinės maisto žaliavų kainos nukrito beveik penktadaliu (2014 m. – tik 4 %). Kitaip nei 2014 m., kai dar kilo pasaulinės mėsos žaliavų kainos, 2015 m. jau krito visų žaliavų grupių – mėsos, pieno, grūdų, aliejų, cukraus – kainos, ir visų šių kainų kritimas buvo gerokai didesnis nei 2014 m. Daugiausia – beveik 30 proc. – nukrito pieno grupės kainos, o mažiausiai (nors skaičiai taip pat dideli – apie 15 %) – mėsos ir javų kainos. Panašiai buvo ir Lietuvoje: labiausiai iš maisto produktų – daugiau nei 4 proc. – vartotojams atpigo būtent pieno gaminiai. Tiesa, vartotojų kainas veikia ir kitos gamintojų sąnaudos (pvz., darbo užmokestis), todėl tų kainų pokyčiai daug mažesni nei atitinkamų žaliavų kainų pokyčiai.

Prie infliacijos sumažėjimo, palyginti su 2014 m., nedaug prisidėjo pramonės prekių ir administruojamosios kainos. Jų pokyčiai 2015 m. buvo panašūs į pokyčius 2014 m.: pramonės prekių kainos ir vėl beveik nepakito, o administruojamosios kainos ir toliau krito panašiu tempu.

Paslaugos buvo išskirtinė grupė, nes jų kainos kilo sparčiau nei 2014 m. (2014 m. jos padidėjo 1,3 %, o 2015 m. – 3,8 %). Tokią raidą skatino didėjanti vidaus paklausa, palaikoma teigiamų pokyčių darbo rinkoje – augančio užimtumo ir darbo užmokesčio. Personalo išlaidos paslaugų sektoriuje sudaro kur kas didesnę visų gamybos išlaidų dalį nei kituose sektoriuose, todėl šis sektorius yra gerokai jautresnis darbo užmokesčio pokyčiams. Darbo užmokestis vis kilo, tai skatino ir nuosekliai didinamas minimalusis darbo užmokestis, ir darbuotojams palanki padėtis darbo rinkoje, susijusi su tinkamos

kvalifikacijos darbo jėgos stygiumi. Be makroekonominių veiksnių, nedidelę įtaką paslaugų kainų didėjimui turėjo ir euro įvedimas. Remiantis 2015 m. gruodžio mėn. paskelbtu Eurostato vertinimu, euro įvedimas Lietuvoje paveikė tam tikrų paslaugų (pvz., valgyklų, kirpyklų, būsto nuomos, būsto priežiūros ir remonto paslaugų) kainas ir bendrąją infliaciją padidino 0,04–0,11 proc. punkto – mažiau nei Latvijoje ir Estijoje.

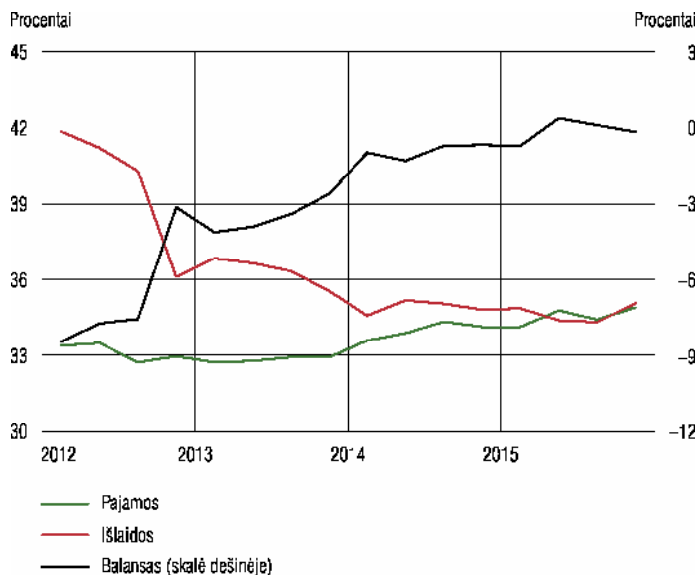
Kaip ir 2014 m., tam tikros didinančios įtakos infliacijai Lietuvoje turėjo mokestiniai sprendimai, nes pavasarį vėl ūgtelėjo akcizai. Kovo mėn. padidėjo cigarečių akcizas (kad per kelerius metus būtų nuosekliai pasiektas ES nustatytas minimalus akcizo dydis) ir alkoholinių gėrimų akcizas.

Valdžios sektoriaus finansai

Pajamos, išlaidos ir deficitas

2015 m. valdžios sektoriaus balanso ir BVP santykis sudarė –0,2 proc. Per metus deficitas sumažėjo 0,5 proc. punkto, daugiausia dėl padidėjusio valdžios sektoriaus pajamų ir BVP santykio. Pažymėtina, kad 2014–2015 m. valdžios sektoriaus balansui įtakos turėjo įvairūs vienkartiniai veiksniai (VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ pajamos ir išlaidos, sumažintų pensijų ir darbo užmokesčio kompensavimo išlaidos). Atmetus šių veiksnių poveikį, valdžios sektoriaus deficitas 2015 m. buvo šiek tiek didesnis. Vertinant institucinių sektorių požiūriu, matyti, kad valdžios sektoriaus balansą labiausiai pablogino gerokai – 1 proc. punktu – pablogėjęs centrinės valdžios biudžeto balansas (2015 m. jis buvo deficitinis, o 2014 m. – perteklinis), tačiau šį poveikį nusvėrė per metus išnykęs socialinės apsaugos fondų deficitas ir ūgtelėjęs vietinės valdžios balanso perteklius. Pastarųjų valdžios sektoriaus posektorių balansams teigiamą įtaką darė dėl geresnės darbo rinkos padėties sparčiai padidėjusios socialinės įmokos ir mokestinės pajamos, taip pat administraciniai pasikeitimai – 2015 m. padidinta savivaldybėms tenkanti gyventojų pajamų mokesčio dalis. Centrinės valdžios biudžeto deficitas 2015 m. daugiausia susidarė dėl menkesnio VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ teigiamo poveikio.

8 pav. Valdžios sektoriaus pajamos, išlaidos ir balansas
(keturių ketvirčių slenkamosios sumos, palygintos su BVP)



Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Palyginti su BVP augimu, valdžios sektoriaus pajamos 2015 m. paaugo sparčiau, todėl jų ir BVP santykis per metus padidėjo 0,8 proc. punkto ir sudarė 34,9 proc. Valdžios sektoriaus pajamos labiausiai augo dėl padidėjusios vidaus paklausos, joms taip pat įtaką darė vienkartiniai veiksniai. Nominalioji valdžios sektoriaus pajamų vertė 2015 m. per metus padidėjo daugiau negu 4 proc., tačiau pajamų dedamųjų pokyčiai skyrėsi. Daugiausia pajamas padidino gausesnės nei prieš metus socialinės įmokos ir pajamos iš tiesioginių mokesčių. Jos didėjo dėl nemenkai kilusio darbo užmokesčio ir užimtųjų skaičiaus. Pastarieji veiksniai darė teigiamą įtaką namų ūkių vartojimo išlaidoms, kurių padidėjimas ir vienkartiniai veiksniai – nuo 2015 m. kovo 1 d. padidinti apdoroto tabako ir alkoholinių gėrimų akcizų tarifai – sudarė sąlygas augti ir valdžios sektoriaus pajamoms iš netiesioginių mokesčių. Tačiau teigiamą padidėjusios vidaus paklausos poveikį valdžios sektoriaus pajamoms nusvėrė beveik trečdaliu sumažėjusios pajamos iš kapitalo pervedimų. Jos krito dėl aukštos palyginamosios bazės: 2014 m. valdžios sektorius gavo apie 490 mln. Eur pajamų iš VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ veiklos, o 2015 m. ši suma buvo gerokai mažesnė ir sudarė apie 210 mln. Eur. Tačiau valdžios sektoriaus pajamų iš kapitalo pervedimų kryptį šiek tiek sumažino gautos pajamos, susijusios su patvirtintu valstybės tarnautojų darbo užmokesčio dalies kompensavimo įstatymu⁴: pajamų mokestis ir socialinės įmokos, apskaičiuotos nuo darbo užmokesčio kompensacijos išlaidų, įskaitytos kaip valdžios sektoriaus kapitalo pajamos.

Valdžios sektoriaus išlaidų ir BVP santykis 2015 m. padidėjo 0,2 proc. punkto ir sudarė 35,1 proc. Išlaidos per metus paaugo 2,8 proc. – daugiausia didesnių išlaidų tarpinio vartojimo prekėms ir paslaugoms pirkti, taip pat didesnio atlygio darbuotojams ir socialinių išmokų. Socialinės išmokos augo dėl didesnių nei prieš metus ligos ir motinystės išmokų, taip pat gausesnių nedarbo draudimo išmokų ir išlaidų pensijoms mokėti. Pastarosios didėjo Vyriausybei nusprendus nuo 2015 m. liepos mėn. padidinti senatvės pensijas. Ligos ir motinystės, nedarbo išmokos padidėjo dėl iki prieškrizinio lygio atkurtų išmokų dydžių, kaip tai ir buvo numatyta 2015 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžete. Svarbiausias visas išlaidas mažinęs veiksnys 2015 m. buvo dėl aukštos palyginamosios bazės per pusę sumažėjusios išlaidos kapitalo pervedimams: 2014 m. į šią išlaidų eilutę įtrauktos VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ atliktos išmokos ir pensijų kompensavimo išlaidos. 2015 m. šie veiksniai iš esmės išnyko, o kapitalo pervedimams dar labiau sumažėti neleido išlaidos, susijusios su anksčiau minėtu valstybės tarnautojų darbo užmokesčio dalies kompensavimo įstatymu.

Skola

Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis per 2015 m. ūgtelėjo 2,0 proc. punkto ir sudarė 42,7 proc., tačiau daugiausia šį padidėjimą lėmė išankstinis Vyriausybės skolinimasis. Nominalusis skolos dydis 2015 m., palyginti su 2014 m. pabaiga, ūgtelėjo apie 1 mlrd. Eur – daugiausia dėl išaugusio ilgalaikių VVP portfelio, 2015 m. spalio mėn. išplatinus 1,5 mlrd. Eur vertės obligacijų emisiją, kurios reikšminga dalis buvo panaudota vertybiniais popieriais išpirkti 2016 m. pradžioje. Finansų ministerijos duomenimis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės grynasis skolinimasis 2015 m. buvo teigiamas: iš viso pasiskolinta 3,1 mlrd., o grąžinta – 2,4 mlrd. Eur. Makroekonominio požiūriu, palankių skolos ir BVP santykį mažinančių aplinkybių 2015 m. buvo nedaug. Teigiamas ir už val-

⁴ Lietuvos Respublikos asmenų, kuriems už darbą apmokama iš valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšų, dėl ekonomikos krizės neproporcingai sumažinto darbo užmokesčio (atlyginimo) dalies grąžinimo įstatymas, Nr. XII-1927, 2015 m. birželio 30 d.

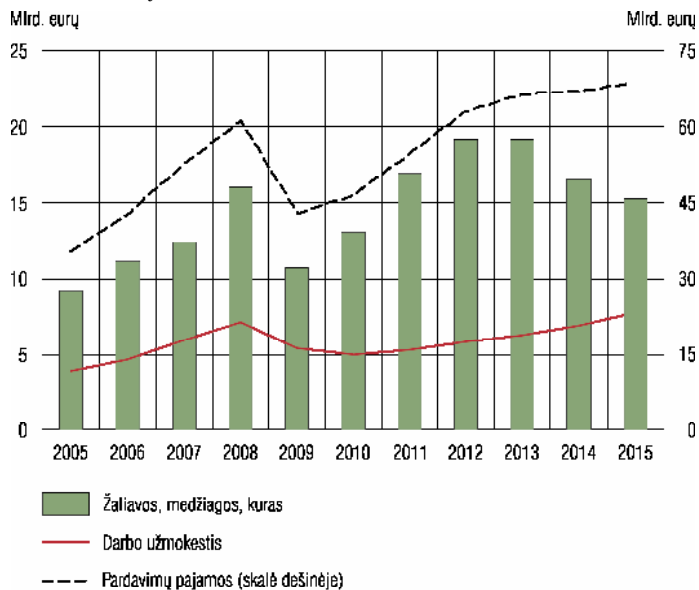
džios sektoriaus deficitą absoliučiaja verte didesnis grynasis skolinimasis 2015 m. buvo vienas iš pagrindinių valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykio didėjimo veiksnių. Kitas skolos santykiui sumažėti neleidęs veiksnys buvo nepalankus skirtumas tarp vidutinės už skolą mokamos palūkanų normos ir ekonomikos augimo tempo. Pastarasis veiksnys didino valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykį po penkerių metų pertraukos. Vienintelė palanki makroekonominė aplinkybė 2015 m. buvo didesnis nei prieš metus pirminis valdžios sektoriaus perteklius.

Privačiojo sektoriaus finansinė būklė

Ne finansų įmonių veikla

Įmonių skaičius 2015 m. išaugo, jų finansinė būklė buvo gera. 2015 m. pabaigoje Lietuvoje veikė šiek tiek daugiau negu 66,5 tūkst. įmonių⁵ (2014 m. – 59,3 tūkst.). Jų valdomo turto balansinė vertė per metus padidėjo 8,4 proc. ir ketvirtojo ketvirčio pabaigoje sudarė 64 mlrd. Eur. Lietuvoje veikiančios kredito įstaigos įmonėms buvo suteikusios 7,6 mlrd. Eur paskolų, o tai sudarė 35,2 proc. viso kredito įstaigų paskolų portfelio. Įmonių įsiskolinimas per metus beveik nepakito, o likvidumo padėtis gerėjo. Metų pabaigoje įmonių įsipareigojimų ir nuosavybės santykis sudarė 67,8 proc. ir buvo 2,2 proc. punkto mažesnis nei prieš metus, o likvidumo rodiklis padidėjo 7,9 proc. punkto – iki 152,2 proc. Likvidumo didėjimui reikšmingą įtaką darė sparčiai augantys įmonių grynųjų pinigų rezervai, išaugę 14,8 proc. Metiniai įmonių veiklos rezultatai taip pat buvo palankūs – pajamos augo 2,4 proc., o veiklos pelningumas (EBITDA marža) – 1,3 proc. punkto ir siekė 8,4 proc. Palankiems rezultatams įtaką darė ne tik didėjantys pardavimai, bet ir mažos žaliavų, kuro ir kitų medžiagų kainos bei žemesnė palyginamoji bazė dėl 2014 m. pabaigoje energetikos bendrovių patirtų nuostolių, susijusių su ilgalaikio turto perkainojimu.

9 pav. Ne finansų įmonių pajamos bei žaliavų, medžiagų, kuro ir darbo užmokesčio sąnaudos



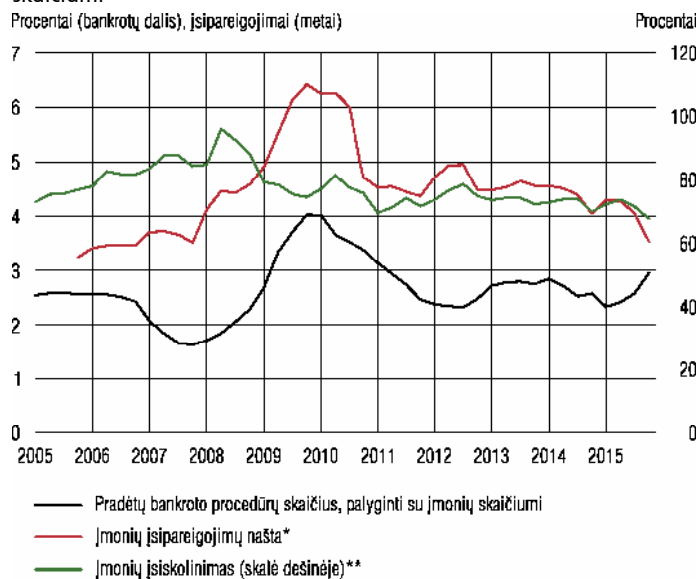
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Nepaisant gerėjančių įmonių veiklos rezultatų ir galimybių vykdyti finansinius įsipareigojimus, pradėtų naujų bankroto procedūrų skaičius per metus padidėjo. 2015 m. bankroto

⁵ AB ir UAB, valstybės ir savivaldybės įmonės, užsienio įmonių filialai, žemės ūkio ir kooperatinės bendrovės bei viešosios įstaigos.

procedūros buvo pradėtos 1 960 įmonių (32,7 % daugiau nei prieš metus). Sparčiai didėjantis bankrotų skaičius nemažai gali būti susijęs su pakitusia įmonių bankroto bylų administravimo tvarka. Statybos, apgyvendinimo ir maitinimo ekonominės veiklos ir toliau buvo rizikingiausios: 2015 m. pradėtų bankroto procedūrų dalis, palyginti su veiklą vykdančių įmonių skaičiumi, šiose ūkio šakose buvo viena iš didžiausių (atitinkamai 4,5 % ir 5,6 %).

10 pav. Ne finansų įmonių įsipareigojimų našta, įsiskolinimas ir per 12 mėn. pradėtų bankroto procedūrų skaičius, palyginti su įmonių skaičiumi



Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* Įsipareigojimų ir grynujų pinigų (įskaitant indėlius) skirtumo ir EBITDA santykis. Rodiklis parodo, per kiek metų įmonė gebėtų padengti esamus įsipareigojimus.

** Įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykis.

Įmonių padėtis atskiruose sektoriuose buvo skirtinga – pavyzdžiui, nors ir nevienodu tempu, pardavimo pajamos 2015 m. mažėjo apdirbamosios gamybos, transporto ir saugojimo, o sparčiau augo prekybos, statybos ir nekilnojamojo turto įmonėse, tačiau pelningumas didėjo visuose minėtuose ir daugelyje kitų sektorių. Apdirbamosios gamybos įmonių pardavimo pajamos per analizuojamą laikotarpį smuko 3,3 proc., tačiau dėl mažų žaliavų kainų prekių ir paslaugų savikaina taip pat mažėjo (7,6 %), tad pelningumas (EBITDA marža) padidėjo 2,7 proc. punkto – iki 9,2 proc. Prekybos įmonių pardavimo pajamos buvo 6,5 proc. didesnės nei prieš metus, o pelningumas (EBITDA marža) padidėjo 0,3 proc. punkto. Vis dėlto, nepaisant nuosaukaus augimo, reikšmingai padidėjo prekybos įmonių bankrotų skaičius – 2015 m. jų buvo 30,4 proc. daugiau nei prieš metus. Transporto ir saugojimo įmonių veikla 2015 m. neaugo, tačiau reikšmingo pablogėjimo taip pat nebuvo. Šią veiklą vykdančių įmonių gautos pardavimo pajamos buvo 0,1 proc. mažesnės nei prieš metus, tačiau kritusios degalų kainos leido padidinti pelningumą 0,9 proc. punkto. Be to, šiame sektoriuje 6,9 proc. sumažėjo pradėtų bankroto procedūrų skaičius. Gerėjusi privačiojo sektoriaus finansinė padėtis darė teigiamą įtaką statybos ir nekilnojamojo turto įmonių veiklos rezultatams. Šią veiklą vykdančių įmonių pajamos per metus padidėjo atitinkamai 3,3 ir 15,9 proc. Kita vertus, didelė naujų nekilnojamojo turto objektų pasiūla, griežtesni statybos darbų reikalavimai ir kylantis darbo užmokestis neleido reikšmingai padidinti pelningumo. Abiejų sektorių veiklos pelningumas (EBITDA marža) padidėjo atitinkamai 0,2 ir 1,4 proc. punkto.

2 lentelė. Pagrindiniai ne finansų įmonių veiklos rodikliai
(procentais)

Ekonominės veiklos rūšis*	Pelningumas**		Finansinis svertas***		Įmonių skolos našta****		Bankroto tikimybė*****	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Žemės ūkis	11,7	9,0	60,1	58,7	2,8	3,9	2,6	3,4
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	22,6	20,5	55,8	58,9	2,2	2,8	1,2	1,0
Apdirbamoji gamyba	6,5	9,2	92,7	78,2	3,3	2,3	2,6	2,7
Energijos tiekimas	7,6	14,3	76,7	83,3	6,6	4,5	1,2	1,5
Vandens tiekimas	20,6	20,0	36,4	33,3	1,9	1,9	2,6	3,8
Statyba	6,9	7,1	119,2	91,5	4,6	3,3	4,4	4,5
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	3,7	4,0	125,3	127,8	5,2	5,3	2,2	2,8
Transportas ir saugojimas	10,2	11,2	62,8	58,1	2,7	2,4	3,3	2,7
Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos	8,2	11,1	180,6	149,9	8,3	5,2	5,0	5,6
Informacija ir ryšiai	19,7	20,0	70,5	72,9	1,7	1,6	1,6	1,7
Nekilnojamojo turto operacijos	34,7	36,1	92,2	94,8	8,0	7,5	1,4	1,8
Profesinė ir mokslinė veikla	15,3	16,0	15,8	18,1	3,7	3,9	1,3	1,8
Švietimas	12,0	14,7	39,9	46,1	-0,2	0,6	1,9	1,8
Visos ekonominės veiklos	7,2	8,4	70,0	67,8	4,0	3,5	2,6	2,9

Šaltiniai: Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* Kai kurių ekonominės veiklos rūšių pavadinimai yra sutrumpinti.

** Veiklos pelno prieš palūkanas, mokesčius ir nusidėvėjimą ir pardavimo pajamų santykis per laikotarpį.

*** Įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykis laikotarpio pabaigoje.

**** Įsipareigojimų ir grynujų pinigų (įskaitant indėlius) skirtumo ir veiklos pelno prieš palūkanas, mokesčius ir nusidėvėjimą santykis.

***** Pradėtų bankroto procedūrų skaičius per metus ir įmonių skaičius laikotarpio pabaigoje santykis.

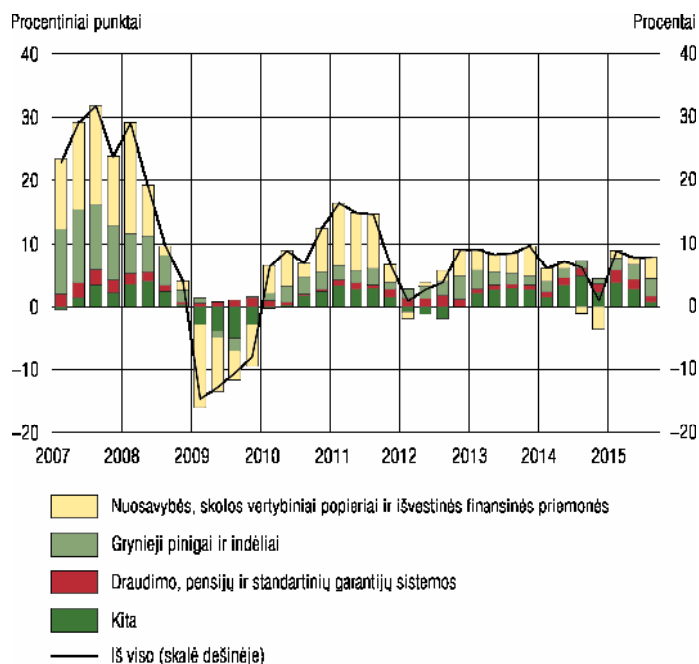
Namų ūkių finansai

Augant ekonomikai, namų ūkių finansinė padėtis ir ateities lūkesčiai gerėjo. Darbo rinkoje didėjant konkurencijai dėl darbuotojų, įmonėms susiduriant su tinkamos darbo jėgos stygiu, nedarbo lygis mažėjo, didėjo užimtųjų skaičius, sparčiau kilo darbo užmokestis. Užimtųjų skaičius šalyje 2015 m. pabaigoje buvo 1,2 proc. didesnis negu 2014 m., nedarbo lygis sumažėjo nuo 10,1 iki 8,8 proc., sparčiai kilo darbuotojų atlyginimai, o palankiau ateitį vertino 9,0 proc. punkto daugiau vartotojų negu prieš metus.

Vartojimo prekių ir paslaugų kainoms 2015 m. nukritus (-0,7 %), realusis darbo užmokestis kilo trečius metus iš eilės, o jis augo sparčiau nei ankstesniais metais (6,0 % per metus). Taip pat gerėjo vartotojų lūkesčiai: per metus išaugęs vartotojų pasitikėjimo rodiklis viršijo savo ilgalaikį vidurkį.

Namų ūkių finansinis turtas 2015 m. trečiąjį ketvirtį sudarė 33,6 mlrd. Eur, arba 91,0 proc., palyginti su nominaliuoju BVP. Didžiausią šio turto dalį ir toliau sudarė ne finansų įmonių išleistos akcijos ir kiti vertybiniai popieriai (40,7 % viso finansinio turto) bei grynieji pinigai ir indėliai (34,4 %). Palyginti su 2014 m. trečiuoju ketvirčiu, namų ūkių turimo finansinio turto vertė išaugo 2,4 mlrd. Eur, arba 7,8 proc. Labiausiai šį augimą lėmė nuosavybės priemonių bei grynujų pinigų ir indėlių padidėjimas.

11 pav. Namų ūkių finansinio turto kaitos per metus veiksniai

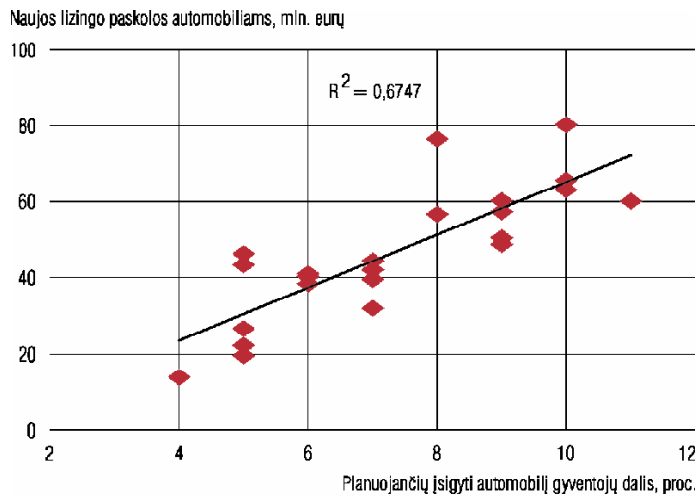


Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Gerėjant šalies gyventojų finansinei padėčiai, jie skolinosi aktyviau. PFĮ paskolų namų ūkių sektoriui suma⁶, sudaranti didžiąją visų namų ūkių įsipareigojimų dalį (2015 m. trečiąjį ketvirtį – 60,4 %), 2015 m. padidėjo (4,1 %). Gyventojai aktyviau skolinosi tiek būstui įsigyti (per metus tokių paskolų portfelis padidėjo 3,4 %), tiek vartojimui ir kitoms reikmėms (6,8 %). Pastaruoju metu aktyviau skolintasi iš vartojimo paskolas teikiančių ne kredito įstaigų – vartojimo kreditų davėjų ir finansinės nuomos (lizingo) bendrovių. Per 2015 m. vartojimo kreditų davėjų suteiktų paskolų portfelis padidėjo 26,8 proc. – iki 429,7 mln. Eur. 2015 m. trečiąjį ketvirtį lizingo bendrovių suteiktas vartojimo paskolų fiziniams asmenims portfelis buvo 19,8 proc. didesnis negu prieš metus (sudarė 158,8 mln. Eur). Gerėjant namų ūkių finansinei būklei ir ateities lūkesčiams, vis daugiau jų ketina įsigyti automobilį, naudodamiesi skolintomis lėšomis.

⁶ Remiantis 2014 m. gruodžio mėn. paskelbtos Lietuvos ekonomikos apžvalgos antruoju priedu „PFĮ paskolų portfelio koregavimas atsižvelgiant į pokyčius dėl techninių veiksnių“, paskolų duomenys vertinami remiantis koreguotais duomenimis.

12 pav. Naujos lizingo paskolos ir planuojančių įsigyti automobilį gyventojų dalis



Šaltiniai: Statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Mažų palūkanų normų aplinka darė teigiamą įtaką namų ūkių finansinei padėčiai, mažėjo jų skolos grąžinimo našta. Atitinkamai gerėjo skolinimo namų ūkiams kredito rizika, o bankų suteiktų neveiksnių paskolų namų ūkiams dalis 2015 m. pabaigoje sudarė 6,7 proc., arba 2,2 proc. punkto mažiau negu prieš metus.

13 pav. Namų ūkių paskolų PFĮ grąžinimo ir visų pajamų santykis per ketvirtį



Šaltiniai: Statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: parengta remiantis Tarptautinių atsiskaitymų banko pateikta metodologija (plačiau žr. http://www.bis.org/statistics/dsr/dsr_doc.pdf).

Prognozuojama, kad namų ūkių finansinė padėtis gerės ir 2016 m., nes auganti vidaus paklausa – investicijos ir asmeninis vartojimas – ir toliau skatins darbo užmokesčio kilimą, didins užimtumą. Pagrindinė aplinkybė, galinti neigiamai paveikti Lietuvos ūkį, yra negerėjanti ekonomikos būklė vienoje iš pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų (Rusijoje) ir sulėtėjęs ekonomikos augimas euro zonoje. Užsitęsęs nuosmukis Rusijoje ir mažesnė lietuviškų prekių paklausa euro zonoje galėtų sulėtinti atlyginimų ir užimtumo augimą, o dėl to galėtų padidėti namų ūkių kredito rizika.

Ekonomikos finansavimas

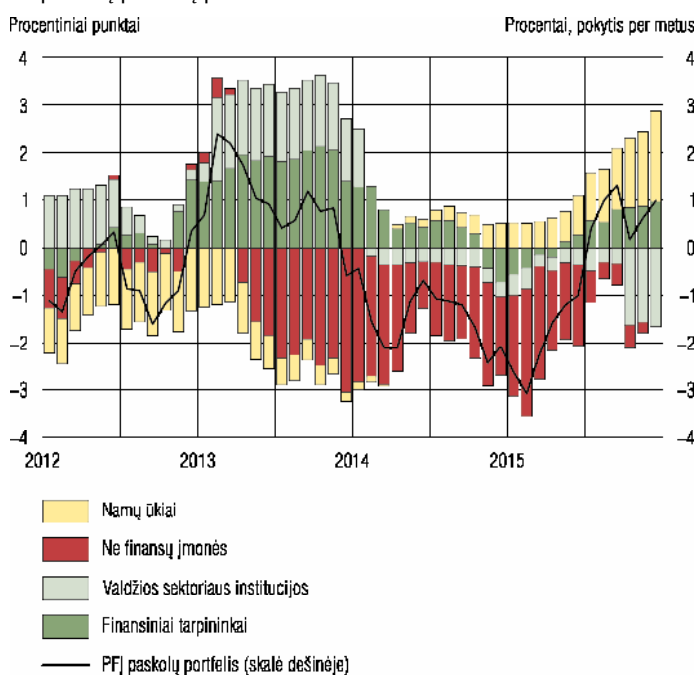
Skolinimosi aplinka

2015-ieji buvo santykinai geros skolinimosi aplinkos metai. Gerėjo įmonių ir namų ūkių finansinė būklė bei namų ūkių pasitikėjimas ekonomine raida, mažėjo paskolų palūkanos, ne kaininės bankų skolinimo sąlygos beveik nekito, išskyrus namų ūkiams, kuriems skolinimo sąlygos metų pabaigoje sugriežtėjo. Visa tai didino paskolų paklausą ir teigiamai veikė PFJ paskolų portfelį⁷. PFJ paskolų portfelis 2015 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, mažėjo lėtėjančiu tempu, o antrąjį pusmetį pradėjo nuosaikiai augti.

Namų ūkių skolinimasis

Reikšmingai prie viso paskolų portfelio augimo prisidėjo suteiktos paskolos namų ūkiams. Paskolų namų ūkiams portfelis, pradėjęs didėti 2014 m. pirmojoje pusėje, 2015 m. toliau augo ir gruodžio mėn., palyginti su ankstesnių metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo 4,1 proc. Jis augo dėl būsto, vartojimo ir kitoms reikmėms skirtų paskolų. 2015 m. gausėjo užimtųjų ir kilo darbo užmokestis, o tai didino šalies gyventojų pasitikėjimą ūkio ekonomine padėtimi, gerino namų ūkių finansinę būklę ir didino namų ūkių, kurie ketina įsigyti ilgalaikio vartojimo prekių (pvz., būstą ar automobilį), dalį. Tokie pirkiniai prisideda prie bankų paskolų portfelio augimo, nes jie finansuojami ir iš skolintų lėšų. Be to, prie spartesnio būsto paskolų augimo galėjo prisidėti ir tai, kad 2015 m. pradžioje paskelbta apie 2015 m. lapkričio 1 d. įsigaliosiančius atnaujintus Atsakingojo skolinimo nuostatus. Numatydami, kad dėl šių nuostatų pakeitimo gauti paskolas būstui įsigyti bus sunkiau, namų ūkiai galėjo siekti būstą įsigyti anksčiau.

14 pav. PFJ paskolų portfelio kaita



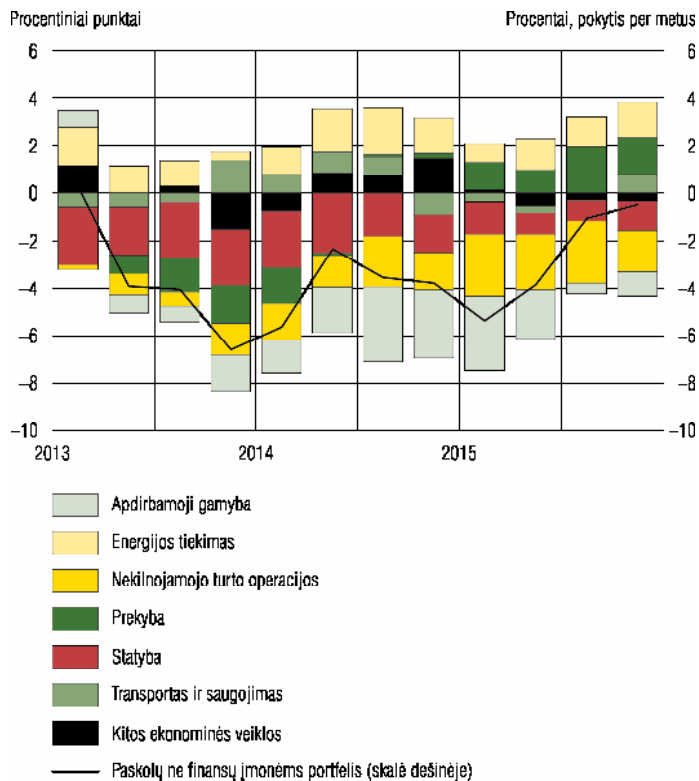
Šaltiniai: Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

⁷ Šiame skirsnyje, vertinant paskolų kaitą Lietuvoje, naudojami koreguoti Lietuvos banko parengti statistinės atskaitomybės duomenys (plačiau apie tai skaitykite 2014 m. gruodžio mėn. Lietuvos banko parengtos Lietuvos ekonomikos apžvalgos antrame priede), jie gali skirtis nuo priežiūros tikslais renkamų duomenų.

Įmonių skolinimasis

Visą bankų suteiktų paskolų portfelį pernai neigiamai veikė mažėjusios paskolos ne finansų įmonėms, tiesa, šių paskolų mažėjimo tempas buvo vis lėtesnis. Paskolų ne finansų įmonėms portfelis 2015 m. pabaigoje, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, sumažėjo vos 0,5 proc. Jį daugiausia mažino paskolų nekilnojamojo turto operacijų, statybos ir apdirbamosios gamybos įmonėms kritimas. Paskolų šių ekonominių veiklų įmonėms portfeliai metų pabaigoje, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu ankstesniais metais, sumažėjo atitinkamai 6,2, 16,6 ir 6,4 proc. Tikėtina, kad jie mažėjo dėl kitų finansavimosi galimybių pakankamumo, pavyzdžiui, galimybės panaudoti ankstesniais laikotarpiais sukauptą pelną. Daugiausia prie paskolų portfelio augimo prisidėjo paskolos didmeninei ir mažmeninei prekybai bei energijos tiekimo veiklai. Paskolų šioms veikloms portfeliai išaugo atitinkamai 7,8 ir 15,5 proc. Paskolų paklausą didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuje galėjo skatinti augantis vartojimas. Tiesa, sparčiau augusi prekybos įmonių nuosavybė šiek tiek mažino šio sektoriaus finansinį svertą. Prie paskolų energijos tiekimo sektoriui portfelio augimo veikiausiai prisidėjo 2015 m. vykdyti energijos infrastruktūros kūrimo ir atnaujinimo darbai, kuriems reikėjo nemažų finansinių išteklių.

15 pav. Paskolos ne finansų įmonėms pagal ekonominės veiklos rūšis



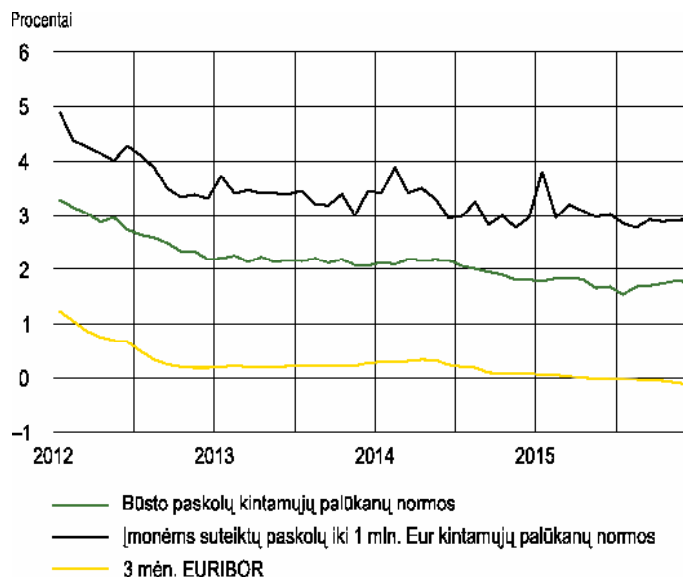
Šaltiniai: Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Skolinimosi sąlygos

2015 m., palyginti su 2014 m., vidutinė suteiktų naujų paskolų palūkanų norma sumažėjo, tačiau kitos bankų skolinimo sąlygos keitėsi nedaug. Vidutinė 12 mėn. būsto paskolų kintamoji palūkanų norma 2015 m., palyginti su 2014 m., sumažėjo 0,3 proc. punkto ir buvo lygi 1,7 proc. Paskolos iki 1 mln. Eur su kintamųjų palūkanų norma įmonėms buvo 0,2 proc. punkto pigesnės, palyginti su ankstesniais metais, o vidutinė 12 mėn. tokių paskolų palūkanų norma sudarė 3,0 proc. Bendrą paskolų palūkanų normų mažėjimą

daugiausia lėmė kritusios tarpbankinės palūkanų normos, o būsto paskolų – ir šiek tiek sumažėjusi bankų marža.

16 pav. Paskolų palūkanų normų kaita



Šaltiniai: ECB ir Lietuvos bankas.

Jeigu ūkio plėtra bus tokia, kokia prognozuojama, ir neatsiras stipresnių neapibrėžtumų skatinančių veiksnių, paskolų portfelis ir toliau gali didėti. Prielaidas tam sudaro poreikis investuoti į įrenginius ir apyvartines lėšas bei planuojamas namų ūkių ilgalaikio vartojimo prekių įsigijimas. Dalis šių poreikių, paskolų kainai esant patraukliai, gali būti finansuojama iš skolintų lėšų. Tai patvirtina ir Lietuvos banko atliekamos apklausos duomenys, kurie rodo, kad devyni iš dešimties apklaustų bankų tikisi paskolų portfelio augimo 2016 m. Reikšmingesnę įtaką šiam augimui turėtų daryti skolinimo verslui didėjimas.

II. PAGRINDINĖS LIETUVOS BANKO FUNKCIJOS

Dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant Eurosistemos pinigų politiką

Eurosistemos pinigų politikos sprendimai

2015 m. sausio 1 d. Lietuva tapo devynioliktąja euro zonos nare, o Lietuvos bankas prisijungė prie Eurosistemos, kurią sudaro euro zonos valstybių NCB ir ECB. Lietuvos bankas nuo šiol dalyvauja priimant ir įgyvendinant euro zonos pinigų politikos sprendimus. Lietuvos banko valdybos pirmininkas tapo visateisiu ECB valdančiosios tarybos (toliau – Valdančioji taryba) nariu. Mūsų šalies centrinio banko atstovai įgijo teisę dalyvauti euro zonos sudėties ECBS komitetuose ir darbo grupėse. Iš karto nuo metų pradžios Lietuvos bankas mūsų šalyje pradėjo įgyvendinti Eurosistemos pinigų politikos priemones.

Eurosistemos pagrindinis tikslas, kaip nustatyta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 127 straipsniu ir šios Sutarties protokolo Nr. 4 „Dėl Europos centrinių bankų sistemos ir ECB statuto“ 2 straipsniu, yra palaikyti kainų stabilumą. Eurosistemos siekiamo kainų stabilumo tikslą apibrėžia Valdančiosios tarybos 2003 m. gegužės 8 d. nutarimas – tai metinis euro zonos SVKI pokytis, kuris vidutiniu laikotarpiu yra ne didesnis kaip 2 proc., bet artimas šiam lygiui. Tokiu tikslu siekiama apsaugoti euro zonos visuomenę ne tik nuo didesnės infliacijos, bet ir nuo ūkiui ne mažiau žalingos defliacijos pinigų sąjungoje ar atskirose jos dalyse, atsižvelgiant į tebesančius kainų lygio ir kaitos skirtumus tarp atskirų euro zonos šalių.

Vykdydama pinigų politiką, Eurosistema derina centralizuotą sprendimų priėmimą bei koordinavimą ir decentralizuotą jų vykdymą. Euro zonos valstybių NCB ir ECB bendradarbiauja komitetuose ir darbo grupėse, rengdami Valdančiajai tarybai siūlymus dėl bendrosios pinigų politikos. Valdančioji taryba, kurią sudaro euro zonos valstybių NCB valdytojai ir ECB vykdomoji valdyba, bendru sutarimu priima pinigų politikos sprendimus. Koordinuojant ECB, šiuos sprendimus kiekvienoje euro zonos valstybėje paprastai įgyvendina tos šalies nacionalinis centrinis bankas, taikydamas suderintą pinigų politikos priemonių paketą. Išimtiniais atvejais tam tikras pinigų politikos priemones įgyvendina ir ECB. Koordinuojamas decentralizuotas Eurosistemos pinigų politikos operacijų vykdymas užtikrina jų prieinamumą kiekvienos euro zonos šalies kredito įstaigoms. Tai ypač aktualu nuo 2008 m., kai euro zonos tarpbankinė rinka patyrė didelį sukrėtimą bei susiskaldymą ir iki šiol negrįžo į prieškrizinį lygį.

2015 m. Eurosistema sustiprino skatinamąjį bendrosios pinigų politikos pobūdį, patvirtindama ir pradėdama įgyvendinti išplėstinę TPP ir dar labiau sumažindama neigiamą indėlių galimybės palūkanų normą. 2015 m. sausio mėn. Valdančioji taryba paskelbė apie skatinamųjų priemonių sustiprinimą išplėstine TPP. Šios programos imtasi, kai 2014 m. ketvirtojo ketvirčio rezultatai ir prognozės parodė, kad, siekiant esminio infliacijos ir jos lūkesčių lūžio bei tvaraus ūkio augimo, įgyvendinamo standartinių ir nestandartinių pinigų

politikos priemonių paketo nepakaks. Išplėstinė TPP pradėta įgyvendinti 2015 m. kovo 9 d. Valdančioji taryba, atsižvelgdama į sumažintas infliacijos prognozes ir padidėjusias makroekonominės rizikas, 2015 m. gruodžio mėn. dar labiau sumažino neigiamą indėlių galimybės palūkanų normą, taikomą kredito įstaigų atsargų pertekliui (nuo $-0,2$ iki $-0,3$ %), ir paskelbė ketinimus vykdyti išplėstinę TPP bent iki 2017 m. kovo pabaigos, t. y. 6 mėn. ilgiau, nei skelbta anksčiau.

Išplėstinė TPP dažnai vadinama Eurosistemos kiekybinio skatinimo programa. Matydama gana pasyvų kredito įstaigų skolinimąsi iš Eurosistemos 2014 m., Valdančioji taryba nusprendė, kad aktyvi intervencija SVP rinkose turi tapti vyraujančia priemone. Siekdama iš esmės padidinti šios intervencijos apimtį, Eurosistema ėmėsi pagal VSPP antrinėje rinkoje supirkti investicinio reitingo euro zonos viešojo sektoriaus – vyriausybės, kai kurių agentūrų ir Europos institucijų (pvz., Europos stabilumo mechanizmo, Europos investicijų banko ir kt.) – obligacijas eurais, kurių likutinė trukmė yra nuo 2 iki 30 m. 2015 m. gruodžio mėn. Valdančioji taryba nusprendė praplėsti šį sąrašą, įtraukiant antrinę rinką turinčias euro zonos regioninės ir vietos valdžios išleistas SVP, o emitentams išperkant pagal TPP įsigytus vertybinius popierius suėjus jų terminui, – reinvestuoti pagrindines sumas, kol tai bus reikalinga. TPP reikšmingai papildė nuo 2014 m. vykdomas privačiojo sektoriaus padengtųjų obligacijų ir turtu užtikrintų vertybinių popierių pirkimo programas. 2014 m. pradėtos vykdyti TITRO, kaip gera ilgalaikių kredito išteklių pritraukimo alternatyva kredito įstaigoms, yra toliau vykdomos, kaip ir numatyta anksčiau, iki 2016 m. vidurio.

Eurosistema pagal išplėstinę TPP (sausio ir gruodžio mėn. Valdančiosios tarybos sprendimais) planuoja per mėnesį nupirkti viešojo ir privačiojo sektoriaus SVP už 60 mlrd. Eur ir ketina tai daryti bent iki 2017 m. kovo pabaigos, o jei bus poreikis, ir ilgiau. Galutinė išplėstinės TPP pabaigos data priklausys nuo to, kaip pavyks įgyvendinti šiai programai keliamą tikslą – grįžti prie tvaraus infliacijos lygio, atitinkančio pagrindinį pinigų politikos tikslą. Išplėstinės TPP bendra apimtis per planuojamus 25 pirkimo mėnesius – 1,5 trln. Eur, ji Eurosistemos balansą padidintų beveik dvigubai.

Tam, kad viešojo sektoriaus obligacijų rinka nebūtų iškraipoma Eurosistemos intervencijų, Valdančioji taryba nustatė du kiekybinius perkamų obligacijų apimties apribojimus. Eurosistema, atsižvelgdama ir į jau anksčiau pinigų politikos ar investavimo tikslais nupirktas ir laikomas obligacijas, gali įsigyti ne daugiau kaip 33 proc. kiekvieno leidėjo obligacijų, kad išvengtų dominavimo rinkoje. Be to, nustatytas kiekvienos obligacijų emisijos apribojimas, kad Eurosistema netaptų kreditorių sprendimus blokuojančia mažuma ir taip neiškraipytų rinkos. Pradėjus įgyvendinti VSPP, leistina supirkti vienos emisijos dalis sudarė 25 proc., orientuojantis į žemutinę blokuojančios mažumos ribą, nustatytą kai kurių obligacijų išleidimo sąlygose, ir buvo numatyta šio apribojimo peržiūra po 6 mėn. Suėjus šiam terminui ir sukauptus daugiau duomenų, Valdančioji taryba rugsėjo mėn. padidino leistiną supirkti vienos emisijos dalį iki 33 proc. visais atvejais, kai tai nesudarys blokuojančios mažumos. Kiekvienas atvejis bus vertinamas atskirai. Jei konkrečios obligacijų emisijos išleidimo sąlygose numatyta blokuojanti mažuma sudarys 25 proc., Eurosistema laikysis pastarosios ribos.

Obligacijų pirkimas pagal išplėstinę TPP paskirstytas tarp NCB ir ECB. ECB perka 8 proc. viešojo sektoriaus obligacijų, o kitą dalį (92 %) – NCB. Kiekvienas nacionalinis centrinis bankas perka savo šalies viešojo sektoriaus obligacijas, ir jo perkama dalis atitinka kapitalo raktą – jo įnašą į Eurosistemos apmokėtą ECB kapitalą (Lietuvos banko dalis – 0,587 %). NCB perkamos vyriausybės ir nacionalinių agentūrų obligacijos sudaro 80 proc. pagal VSPP perkamų viešojo sektoriaus obligacijų, o Europos institucijų obligacijos, kurias taip pat

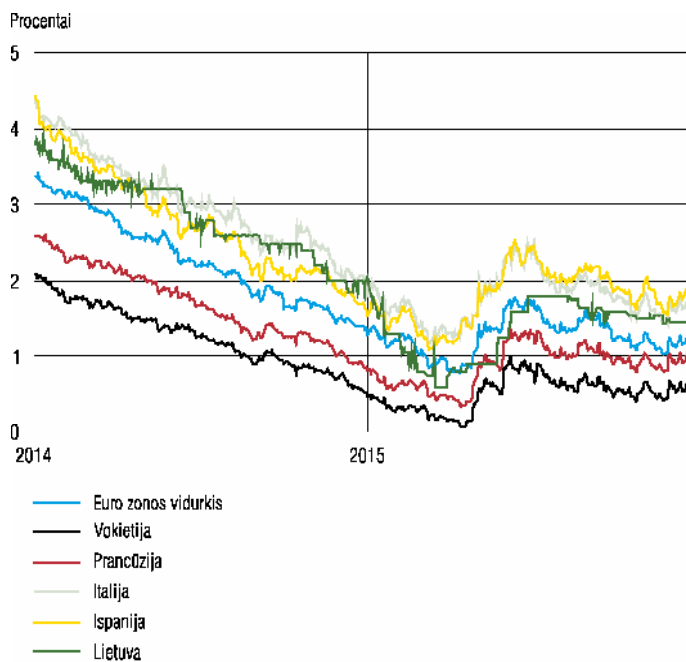
perka NCB, – likusius 12 proc. Jeigu rinkoje, paisant anksčiau minėtų pirkimo apribojimų, nėra pakankamai šalies vyriausybės ir agentūrų išleistų obligacijų, nacionalinis centrinis bankas turi kompensuoti trūkumą iki kapitalo raktu apibrėžtos sumos, pirkdamas Europos institucijų obligacijas. Prie pastarųjų NCB priskiriamas ir Lietuvos bankas. Padengtųjų obligacijų ir turtu užtikrintų VP pirkimas paskirstomas tarp Eurosistemos narių, atsižvelgiant į šių VP rinkos dydį šalyje ir NCB kompetenciją. Lietuvos bankas šių obligacijų pirkimo programose nedalyvauja.

Išplėstinė TPP skatina euro zonos ekonomiką per šiuos pagrindinius kanalus:

- 1) signalizavimo kanalą, skelbiant apie Eurosistemos ketinimus vykdyti itin skatinamąją pinigų politiką pakankamai ilgą laiką;
- 2) tiesioginio poveikio kanalą, sumažinant pagal TPP perkamų įvairios trukmės obligacijų pajamingumą;
- 3) portfelių perbalansavimo kanalą, kuriuo pirmųjų dviejų kanalų poveikis yra perduodamas kitoms finansų rinkoms. TPP paskatinti rinkos investuotojai keičia savo investicijų struktūrą, aktyviau pirkdami į TPP neįtrauktus skolos ir nuosavybės VP ir kitą finansinį turtą;
- 4) kredito kanalą, švelninant įmonių ir gyventojų finansavimo sąlygas.

Išplėstinės TPP tiesioginis poveikis pagal šią programą perkamų obligacijų pajamingumui nėra stiprus ir vienareikšmis. Poveikį silpnino tai, kad perkamų obligacijų pajamingumas ir jo sklaida jau buvo maži prieš tai, kai 2014 m. lapkričio mėn. labai sustiprėjo rinkos lūkesčiai, kad Eurosistema netrukus imsis išplėstinės TPP. Be to, svyruojantys rinkos lūkesčiai dėl infliacijos ir realaus ūkio augimo euro zonoje ir pasaulyje bei tolesnių Eurosistemos pinigų politikos veiksmų taip pat veikė šių obligacijų pajamingumą.

17 pav. Nacionaline valiuta išleistų euro zonos vyriausybės obligacijų, artimų 10 m. trukmei, metinis pajamingumas



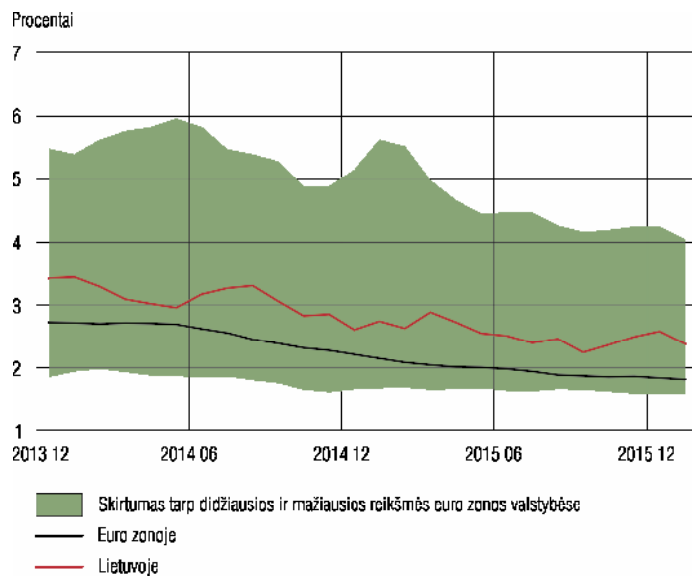
Šaltiniai: „Bloomberg“ ir ECB.

Eurosistemos nestandartinės pinigų politikos priemonės (labai mažos ECB palūkanų normos, išplėstinė TPP, TITRO) paskatino paskolų realiajai ekonomikai palūkanų normų ir jų sklaidos atskirose euro zonos šalyse mažėjimą. Per 2014 ir 2015 m. naujų paskolų ne finansų įmonėms palūkanų normų svertinis vidurkis euro zonoje sumažėjo 0,9, o skirtumas

tarp didžiausios ir mažiausios vidutinės palūkanų normos atskirose valstybėse – beveik 1,0 proc. punkto. Per tą patį laikotarpį naujų būsto paskolų palūkanų normų svertinis vidurkis sumažėjo 0,8, o skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios vidutinės palūkanų normos atskirose valstybėse – 0,5 proc. punkto.

Lietuvoje per šį laikotarpį naujų paskolų ne finansų įmonėms palūkanų normų vidurkis sumažėjo 0,8, o būsto paskolų – 0,5 proc. punkto. Šiuos pokyčius lėmė ne tik visuotinė paskolų eurais palūkanų normų mažėjimo tendencija, bet ir euro įvedimas, nors šio veiksnio nereikėtų laikyti lemiamu dėl 2014 m. jau buvusių stiprių lūkesčių, kad euras bus įvestas 2015 m.

18 pav. PFJ naujų paskolų ne finansų įmonėms vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje

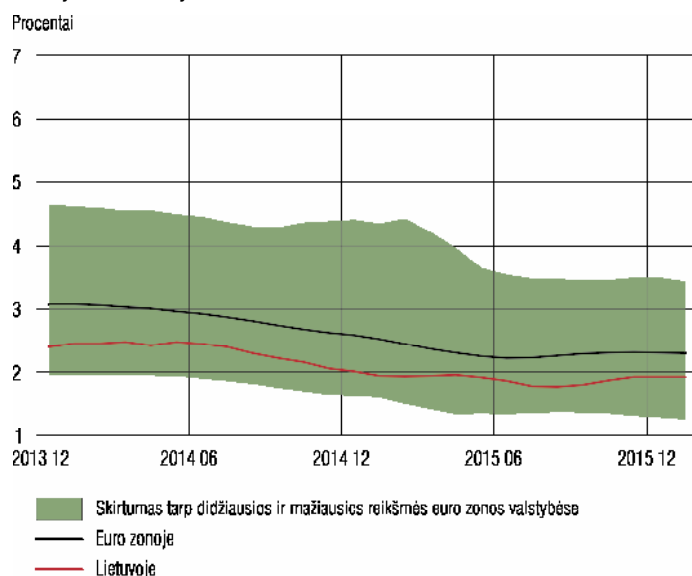


Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastabos: palūkanų normos yra 3 mėn. slenkamasis vidurkis.

Dėl duomenų pertrūkių skirtumo intervalas neapima Graikijos, Maltos, Latvijos ir Liuksemburgo vidutinių palūkanų normų.

19 pav. PFJ naujų būsto paskolų vidutinės palūkanų normos euro zonoje ir Lietuvoje

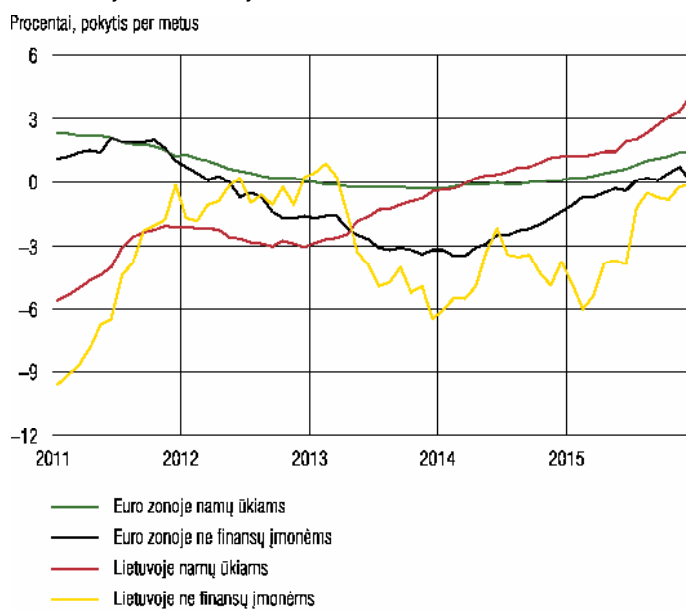


Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastabos: palūkanų normos yra 3 mėn. slenkamasis vidurkis. Dėl duomenų pertrūkių skirtumo intervalas neapima Graikijos ir Maltos vidutinių palūkanų normų.

Eurosistemos skatinamoji pinigų politika paskatino euro zonos realiosios ekonomikos kreditavimą. Pagal 2015 m. rugsėjo 21 d. ECB paskelbtą patikslintą paskolų likučių įvertinimo metodologiją, paskolų namų ūkiams augimas tapo teigiamas nuo 2014 m. lapkričio mėn., o paskolų ne finansų įmonėms augimas 2015 m. liepos mėn. tapo teigiamas po trejetą metų užtrukusio traukimosi laikotarpio. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apklausos 2015 m. – pirmą kartą nuo 2009 m. – parodė gerėjančias jų kreditavimo sąlygas. Lietuvoje paskolos namų ūkiams vėl pradėjo augti nuo 2014 m. antrojo ketvirčio, o paskolų ne finansų įmonėms metinis pokytis vis dar buvo neigiamas, bet per 2015 m. sparčiai sumažėjo – iki –0,2 proc.

20 pav. PFĮ paskolų namų ūkiams ir ne finansų įmonėms likučių kaita euro zonoje bei Lietuvoje



Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: paskolų likučiai koreguoti, eliminuojant dalies paskolų pavertimo vertybiniais popieriais, PFĮ perduotų ir perimtų paskolų ir kitų veiksnių poveikį paskolų likučiams.

Padidėjus pinigų politikos ciklų skirtumams tarp euro zonos ir JAV bei kai kurių kitų šalių, euro kursas nuo 2014 m. antrojo ketvirčio sumažėjo daugelio tarptautinės prekybos partnerių valiutų atžvilgiu, pagerindamas euro zonos eksporto galimybes. Nuo 2014 m. vidurio iki 2015 m. pabaigos euro kursas JAV dolerio atžvilgiu sumenko 21, o Kinijos juanio atžvilgiu – 17 proc. Euro realusis efektyvusis kursas euro zonoje 38 užsienio valstybių pagrindinių prekybos partnerių atžvilgiu, apskaičiuotas įvertinus infliacijos skirtumus, nuo 2014 m. pirmojo ketvirčio iki 2015 m. ketvirtojo ketvirčio pabaigos sumažėjo 10 proc. Per tą laiką Lietuvos nacionalinės valiutos (lito iki 2015 m. pradžios, vėliau – euro) realusis efektyvusis kursas sumažėjo 2 proc.

Lietuvos bankas prognozuoja, kad išplėstinė TPP daugiausia paveiks eksportuojantį Lietuvos ekonomikos sektorių dėl didesnės euro zonos paklausos ir sumažėjusio euro kurso, suteikusių mūsų šalies eksportui daugiau galimybių. Vertinama, kad išplėstinė TPP, paskelbta 2015 m. sausio mėn., mūsų šalies realiojo BVP augimą 2015 m. galėjo padidinti apie 0,2, o 2016 ir 2017 m. jį padidins po 0,1 proc. punkto.

Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas euro zonoje ir Lietuvoje

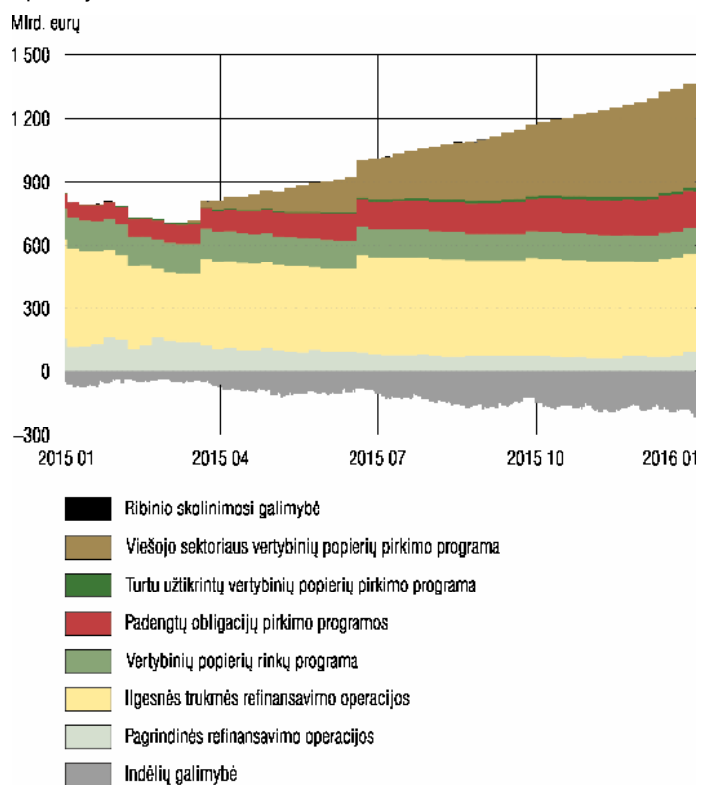
Siekdama įgyvendinti savo tikslus, Eurosistema disponuoja įvairiomis pinigų politikos priemonėmis, kurios apima atvirosios rinkos operacijas, nuolatinės galimybes ir privalomas atsargas.

Atvirosios rinkos operacijos

Eurosistema 2015 m. konkurso būdu iš viso įvykdė 130 atvirosios rinkos operacijų. Pasinaudamos šiomis priemonėmis, Eurosistemos sandorių šalys per pagrindines refinansavimo operacijas 2015 m. pabaigoje buvo pasiskolinusios 88,98 mlrd. Eur ir 469,54 mlrd. Eur per ilgesnės trukmės, įskaitant ir tikslines ilgesnės trukmės, refinansavimo operacijas. Tikslinėmis ilgesnės trukmės refinansavimo operacijomis ECB valdančioji taryba siekia paremti bankų skolinimą ne finansų privačiajam sektoriui, t. y. namų ūkiams ir ne finansų bendrovėms (neįskaitant paskolų namų ūkiams būstui įsigyti). Kredito įstaigos, pageidaujantys dalyvauti šiose operacijose, privalo laikytis tam tikrų atskaitomybės reikalavimų, t. y. kiekviena įstaiga turi teikti ataskaitas apie tinkamų paskolų likučius ir tinkamą grynąjį skolinimą per ataskaitinius laikotarpius. Šie duomenys naudojami nustatant įstaigoms skolinimosi ribą ir skolinimosi limitus. Be to, šie duomenys privalomai audituojami.

Eurosistema nuo 2015 m. kovo mėn. pradėjo įgyvendinti išplėstinę TPP. Pagal išplėstinę TPP, apimančią trečiąją padengtų obligacijų programą, turtu užtikrintų vertybinių popierių programą ir viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo programą, Eurosistema kas mėnesį perka vertybinių popierių už 60 mlrd. Eur. Eurosistema, vykdydama turto pirkimo programas, VP portfelį, laikomą pinigų politikos tikslais, per 2015 m. padidino 586,2 mlrd. Eur – iki 803,1 mlrd. Eur.

21 pav. Eurosistemos likvidumo didinimo ir mažinimo pinigų politikos operacijos



Šaltiniai: ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Nuolatinės galimybės

Eurosistemos sandorių šalys, pasinaudamos indėlių galimybe, kuriai taikyta neigiama – 0,2 proc. (nuo 2015 m. pradžios) ir 0,3 proc. (nuo 2015 m. gruodžio 9 d.) – palūkanų norma, 2015 m. pabaigoje NCB laikė 212,42 mlrd. Eur vertės vienos nakties indėlių. Ribinio skolinimosi galimybe, kuriai taikyta 0,30 proc. palūkanų norma, nagrinėjamu laikotarpiu taip pat naudotasi: didžiausia pasiskolinta suma – 3,73 mlrd., mažiausia – 0,001 mlrd. Eur.

Privalomosios atsargos

Privalomųjų atsargų vidutinis dydis 2015 m. buvo 111,18 mlrd. Eur. Per metus, augant privalomųjų atsargų bazei, Eurosistemos kredito įstaigų privalomosios atsargos padidėjo beveik 7 proc. – nuo 106,31 mlrd. iki 113,29 mlrd. Eur.

Eurosistemos pinigų politikos įgyvendinimas Lietuvoje

Atvirosios rinkos operacijos

Lietuvos banko sandorio šalys 2015 m. gana aktyviai dalyvavo tiek pagrindinėse, tiek ilgesnės trukmės, tiek ir tikslinėse refinansavimo operacijose. Pasinaudamos šiomis priemonėmis, sandorių šalys metų pabaigoje buvo pasiskolinusios 0,35 mlrd. Eur.

Lietuvos bankas kartu su kitais Eurosistemos NCB nuo 2015 m. kovo mėn. pradėjo įgyvendinti viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo programą. Lietuvos bankas, kaip viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo programos dalyvis, perka Lietuvos Respublikos VVP ir Europos viršvalstybinių institucijų obligacijas. NCB tenkanti nupirkti dalis apskaičiuojama pagal įnašą į ECB kapitalą. Per mėnesį Lietuvos bankas VP pirkė vidutiniškai už 250 mln. Eur. Lietuvos banko pinigų politikos tikslais įsigytų euro zonos rezidentų VP vertė 2015 m. pabaigoje sudarė 2,5 mlrd. Eur. Eurosistema buvo įsigijusi 1,1 mlrd. Eur vertės Lietuvos Respublikos VVP.

Nuolatinės galimybės

Per 2015 m. indėlių galimybe sandorių šalys nesinaudojo. Ribinio skolinimosi galimybe, kuriai taikyta 0,30 proc. palūkanų norma, nagrinėjamu laikotarpiu naudotasi: didžiausia pasiskolinta suma – 4,3 mln., mažiausia – 0,5 mln. Eur.

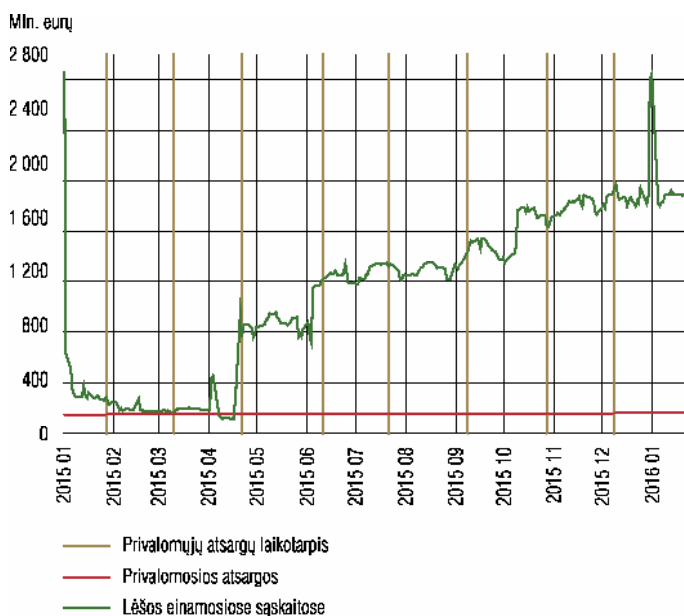
Privalomosios atsargos

Nuo 2015 m. sausio 1 d. reikšmingai keitėsi privalomųjų atsargų lygis. Iki įstojimo į euro zoną Lietuvoje taikyta 3 proc. privalomųjų atsargų palūkanų norma, o euro zonoje ji sudarė 1 proc. Suvienodinus privalomųjų atsargų reikalavimus su euro zona, privalomosios atsargos sumažėjo 0,3 mlrd. ir sudarė 0,2 mlrd. Eur.

2015 m. pradžioje dėl euro įvedimo efekto, kai gyventojai ir įmonės grynusius pinigus perkėlė į sąskaitas, kredito įstaigos einamosiose sąskaitose Lietuvos banke sukaupta 2,7 mlrd. Eur perteklių, t. y. tiek viršijo privalomąsias atsargas. Lietuvai tapus euro zonos nare, kredito įstaigoms tapo lengviau valdyti likvidžias lėšas. Pažymėtina, kad 2015 m. pradžioje Eurosistema už perteklines privalomąsias atsargas taikė neigiamą 0,2 proc. palūkanų normą, todėl jau 2015 m. vasario pradžioje lėšos einamosiose sąskaitose priartėjo prie privalomųjų atsargų normos. Tačiau galimybes uždirbti iš trumpalaikių saugių investicijų euro zonoje reikšmingai paveikė 2015 m. kovo mėn. ECB pradėtas aktyvesnis

kiekybinis ekonomikos skatinimas. Rinkos trumpalaikės palūkanų normos euro zonoje reikšmingai sumažėjo, o tai lėmė investavimo patrauklumo mažėjimą ir paskatino atsargų pertekliaus augimą.

22 pav. Bankų atsargų eurais Lietuvos banke raida



Šaltinis: Lietuvos bankas.

Finansų rinkos priežiūra

Priežiūros kryptys

Lietuvos bankas yra atsakingas už visos finansų rinkos priežiūrą ir vykdo finansų rinkos dalyvių riziką ribojančią ir finansinių paslaugų teikimo priežiūrą.

Tobulinamas licencijavimo procesas, kurio tikslas – užtikrinti, kad į rinką patektų tik skaidrūs ir finansiškai patikimi rinkos dalyviai. Siekiant užtikrinti, kad prižiūrimų įstaigų vadovai ir kiti atsakingi asmenys būtų kompetentingi ir nepriekaištingos reputacijos, vertinamas vadovų tinkamumas eiti pareigas. Lietuvos banko svetainėje paskelbtas Licencijavimo gidas: jame publikuojama išsami informacija apie teisės aktuose nustatytus reikalavimus finansų rinkos dalyviams, padėsianti ketinantiems gauti veiklos licenciją ar leidimą greitai ir visapusiškai susipažinti su teisės aktų reikalavimais, o jau veikiantiems – rasti aiškiai ir išsamiai pateiktą svarbiausią informaciją.

2015 m. vykdant bankų priežiūrą buvo įgyvendinti pokyčiai pritaikant priežiūros modelį prie Bendro priežiūros mechanizmo reikalavimų ir kartu palaikant efektyvų priežiūros procesą. Lietuvos banko atstovai dalyvavo ECB darbo grupėse kuriant vienodus priežiūros metodus ir standartus pagal tarptautines normas ir geriausią praktiką. Su BPM reikalavimais buvo suderinti inspektavimo, einamosios priežiūros, priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo, licencijavimo procesai, vadovaujantis vienoda BPM metodika kartu su ECB ir vykdoma trijų didžiausių Lietuvoje registruotų bankų priežiūra.

Pastaraisiais metais daug dėmesio skiriama ES direktyvų perkėlimui ir jas įgyvendinančių teisės aktų rengimui. Baigtas KRD IV ir KRR įgyvendinimas. Patvirtinti KRD IV įgyvendinamieji Lietuvos banko valdybos nutarimų projektai, sėkmingai įdiegtas naujas bankų

finansinių ir priežiūros ataskaitų paketas, bankams nustatytas 2,5 proc. kapitalo apsaugos rezervo reikalavimas. Įgyvendinta 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojusi Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyva, nustatanti kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistemą: iš esmės pakeisti Finansinio tvarumo ir susiję įstatymai, Lietuvos banko valdybos patvirtinti gaivinimo planų rengimo nuostatai, kuriuose nustatyti teikiamos informacijos reikalavimai ir kartą per metus atnaujinamų gaivinimo planų pateikimo priežiūros institucijai terminai, priežiūros procese bus vadovaujamosi Europos bankininkystės institucijos gairėmis, susijusiomis su jau minėtos direktyvos, taip pat Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/49/ES dėl indėlių garantijų sistemų nuostatų taikymu.

Įgyvendinta Direktyva dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo („Mokumas II“). Ja nustatomi nauji rizikos vertinimu pagrįsti draudimo įmonių veiklos ir priežiūros reikalavimai. Lietuvos banko valdyba priėmė nutarimus, įgyvendinančius direktyvą „Mokumas II“, kuriais nustatyti nauji rizikos vertinimu pagrįsti draudimo įmonių valdymo ir kapitalo pakankamumo reikalavimai. Pagal naujuosius reikalavimus draudimo įmonės kapitalo pakankamumas turi būti nuolat vertinamas atsižvelgiant ne tik į draudimo, bet ir į kitas rizikas, su kuriomis susiduria draudimo įmonė (rinkos, kredito, operacinę ir kitas), dėl kurių gali susidaryti nenumatytų nuostolių. Draudimo įmonės privalo ne tik atitikti teisės aktuose nustatytus normatyvus, bet ir pačios nuolat nustatyti, vertinti ir valdyti savo riziką ir mokumą. Nustatyti aukštesni skaidrumo reikalavimai – bendrovės privalo atskleisti ne tik savo verslo modelį bei veiklos rezultatus, bet ir įvertinti savo rizikos pobūdį, pagrįsti jį atitinkančią rizikos valdymo sistemą ir viešai skelbti įmonės mokumo rodiklius. Be to, draudimo įmonių priežiūros procese bus vadovaujamosi Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos gairėmis dėl „Mokumas II“ reikalavimų įgyvendinimo.

Draudimo įmonės nuo 2016 m. pradėjo taikyti tarptautinius apskaitos standartus. Lietuvos banko valdybos nutarimu buvo priimtas galiojančios techninių atidėjinių skaičiavimo metodikos pakeitimas, siekiant ją suderinti su tarptautiniais apskaitos standartais. Šiuo nutarimu siekiama užtikrinti vienodą techninių atidėjinių skaičiavimo praktiką tarp draudimo įmonių ir jų palyginamumą, nes 4-asis tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas „Draudimo sutartys“ yra laikinas ir neišsamus. Be to, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas leidžia draudimo įmonėms, apskaičiuojant apmokestinamąjį pelną, iš pajamų atskaityti draudimo techninius atidėjinius, apskaičiuotus vadovaujantis priežiūros institucijos nustatyta techninių atidėjinių apskaičiavimo metodika.

Toliau stiprinama kredito unijų priežiūra. Lietuvos Respublikos Seimo Biudžeto ir finansų komitetui pritarus Tvarios kredito unijų veiklos koncepcijai, parengti ir Finansų ministerijai pateikti Kredito unijų ir Centrinės kredito unijos įstatymų pakeitimų įstatymų projektai. Siekiant užtikrinti šio finansų sektoriaus segmento veiklos tvarumą, patobulinti kredito unijų veiklą ir prisiimamos rizikos valdymą reglamentuojantys teisės aktai. Siekiant tiksliau įvertinti kredito riziką, pakeisti Lietuvos banko valdybos nutarimai „Dėl kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų“ ir „Dėl kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų apskaičiavimo“: nuo 2015 m. rugsėjo 30 d. atsakyma diferencijuoto kapitalo pakankamumo normatyvo ir nustatytas vienodas 13 proc. normatyvo dydis visoms kredito unijoms. Kredito unijos, kurios turi reikšmingus paskolų, suteiktų asocijuotiesiems nariams, portfelius, privalės skaičiuoti papildomą kapitalo poreikį šiai rizikai padengti, pritaikydamos atitinkamus rizikos koeficientus. Siekiant sumažinti kredito unijų prisiimamą palūkanų normos riziką, 2015 m. birželio 19 d. patvirtintos Kredito unijų investavimo į ne nuosavybės vertybinius popierius taisyklės. Jose nustatyti investicinio portfelio dydžio

(ne daugiau kaip 35 % kredito unijos balansinio turto) ir vidutinės vertybinių popierių portfelio modifikuotos finansinės trukmės (nuo 2017 m. gruodžio 31 d. ne ilgesnė negu 2 m.) reikalavimai. Naujais reikalavimais siekiama užtikrinti, kad kredito unijų investicijos neturėtų neigiamo poveikio pagrindiniam kredito unijų tikslui – narių skolinimosi poreikių tenkinimui, t. y. kredito unijos privalo išlaikyti tradicinį veiklos modelį, o investavimas į VP turėtų būti vykdomas tik likvidumo valdymo tikslais.

Toliau stiprinama pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos reikalavimų įgyvendinimo priežiūra finansų sektoriuje. 2015 m. atliktas Lietuvos Respublikos Nacionalinis pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas, kurio pagrindu nustatyti riziką keliantys veiksniai, o Lietuvos bankas, kaip finansų sektoriaus priežiūros institucija, yra aktyviai įsitraukęs į Nacionalinio pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo ataskaitoje nustatytų įvairių rūšių rizikos mažinimo planus. 2015 m. Europos Tarybos ekspertų komitetas dėl priemonių, skirtų kovai su pinigų plovimu bei teroristų finansavimu (*Moneyval*), pripažino Lietuvos pažangą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje – 2015 m. balandžio mėn. Lietuvai panaikintos sustiprintos priežiūros procedūros. Lietuvos bankas akcentuoja informacinių technologijų saugumo svarbą, stiprindamas priežiūrą šioje srityje. 2015 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo Minimalūs saugumo reikalavimai, keliami internetu atliekamiems mokėjimams, kurių tikslas – padidinti jų saugumą.

Pastaraisiais metais ES ypač daug dėmesio buvo skiriama finansinių paslaugų reglamentavimo srityje. Lietuvos bankas, įgyvendindamas Direktyvą 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto, parengė Lietuvos Respublikos kredito, susijusio su nekilnojamoju turto, įstatymo projektą. Jame nustatyta, kad minėtos direktyvos nuostatos bus perkeltos į Lietuvos teisę išplečiant direktyvos taikymo sritį visoms kredito sutartims, užtikrintoms ne tik būsto, bet ir kitokio nekilnojamojo turto įkeitimu, taip pat nustatyti reikalavimai, užtikrinsiantys didesnę įstatymu reguliuojamų teisinių santykių atitiktį vartotojų interesams (ikisutartinės informacijos pateikimo standartai, siejimo su kitais finansiniais produktais ir paslaugomis draudimas, išankstinio kredito grąžinimo mokesčio ribojimas ir kt.).

Parengtas Mokėjimų įstatymo pakeitimų projektas, kuriuo įgyvendinama Direktyva 2014/92/ES dėl mokesčių, susijusių su mokėjimo sąskaitomis, palyginamumo, mokėjimo sąskaitų perkėlimo ir galimybės naudotis būtiniausias savybes turinčiomis mokėjimo sąskaitomis. Projekto tikslas – didinti mokėjimo paslaugų prieinamumą, skatinti vartotojus naudotis efektyviomis mokėjimo priemonėmis ir taip skatinti konkurenciją tarp mokėjimo paslaugų teikėjų ir užtikrinti, kad už pagrindinę mokėjimo sąskaitą kartu su būtiniausiomis mokėjimo paslaugomis, kurios yra reikalingos vartotojams patenkinti kasdienesius su mokėjimais susijusius poreikius, būtų taikoma pagrįsta kaina.

Įgyvendinant Finansinių priemonių rinkų direktyvą 2014/65/ES, parengtas Finansinių priemonių rinkų pakeitimo įstatymo projektas. Į jį įtraukti nauji rinkos infrastruktūros, skaidrumo ir informavimo apie sandorius, algoritminės prekybos, prekybos biržos prekių išvestinėmis finansinėmis priemonėmis reikalavimai; nustatyti griežtesni neprofesionaliųjų investuotojų apsaugos reikalavimai, įtvirtintos atviros prieigos nuostatos ir didesnės priežiūros institucijos galios.

Tobulinant ilgalaikio kaupimo draudimo produktų reguliavimą, parengtas Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo pakeitimo projektas. Jame siūloma aiškiai apibrėžti draudikų ir draudimo tarpininkų pareigą vengti interesų konfliktų, kurie galėtų neigiamai paveikti

jų klientų interesus, veikti geriausiomis klientui sąlygomis ir jo interesais, nustatyti investavimo kryptčių valdymo reikalavimus, kad jis būtų efektyvus ir leistų pasiekti geriausią rezultatą klientui (jei draudikas pats nevaldys investavimo kryptties, jis negalės imti mokesčio už investavimo kryptties valdymą), įtvirtinti draudiko pareigą, prieš sudarant gyvybės kaupiamojo draudimo sutartį, atskleisti informaciją apie visus draudimo sutarties mokesčius ir pateikti infliacijos poveikį iliustruojantį pavyzdį, nustatyti ne trumpesnį kaip 3 m. terminą, per kurį draudikas turės išdėstyti ir išskaičiuoti savo patiriamas įsigijimo ir platinimo sąnaudas, susijusias su gyvybės kaupiamojo draudimo sutarties sudarymu, iš draudėjo mokamų draudimo įmokų, reglamentuoti išperkamosios sumos ir sutarties nutraukimo mokesčio apskaičiavimą.

Įgyvendinant Vyriausybei pateiktus pasiūlymus dėl reguliavimo priemonių, paskatinsiančių alternatyvių smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo priemonių naudojimą, parengtas Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų projektas. Įstatymo projektu kuriamas teisinis aiškumas sutelktinio finansavimo veikla norintiems verstis subjektams – įtvirtinamos vertimosi šia veikla sąlygos ir reikalavimai, taip pat nustatytos būtinos investuotojų interesų apsaugos priemonės bei priežiūros institucijos teisės ir pareigos, vykdančios sutelktinio finansavimo platformų operatorių veiklos priežiūrą.

Toliau vykdomas dar 2014 m. pradėtas administracinės naštos prižiūrimiems rinkos dalyviams mažinimo procesas. Jau supaprastintos bankų ir kredito unių licencijavimo procedūros, sumažintas renkamos ir privalomos pateikti informacijos kiekis. Planuojama sudaryti finansų rinkos dalyviams galimybę Lietuvos banko Priežiūros tarnybai teikti dokumentus, pasirašytus kvalifikuotu elektroniniu parašu. Tai leistų sutaupyti ne tik išlaidų, bet ir laiko, paspartintų keitimosi informacija procedūras. Ateityje ketinama atsisakyti dalies periodiškai renkamos informacijos, sujungti kai kurias ataskaitas. Siekiant padėti verslui išvengti dvigubos atskaitingumo naštos, priežiūros tikslais bus naudojama valstybės registruose jau kaupiama informacija.

Daug dėmesio skirta bendravimui su rinkos dalyviais ir jų konsultavimui. Lietuvos banko Priežiūros tarnyba su visais prižiūrimais rinkos dalyviais ar jų asociacijomis rengia metinius susitikimus. Jų metu pristato jau įgyvendintas ir būsimas veiklos reguliavimo naujoves, numatomas ES priežiūrinio reguliavimo tendencijas, aptaria esamą rinkos padėtį. Kasmet rengiami individualūs bankų, jų auditą atliekančių audito įmonių atstovų ir Lietuvos banko Priežiūros tarnybos atstovų susitikimai, skirti metinių finansinių ataskaitų rezultatams aptarti, taip pat individualūs veiklos rezultatų ir perspektyvų aptarimai su kiekviena draudimo įmone. Periodiškai su rinkos dalyvių atstovais vyksta susitikimai, skirti praktikoje visiems rinkos dalyviams kylančių klausimų dėl teisės aktuose nustatytų reikalavimų laikymosi aptarimui. Prižiūrimi subjektai konsultuojami ir individualiai: bankų sektoriui 2015 m. aktualiausi buvo KRD IV įgyvendinamųjų teisės aktų ir KRR įgyvendinimo, informacinių technologijų saugos klausimai, draudimo rinkos dalyviams – „Mokymas II“ įgyvendinimo klausimai. Esami ir potencialūs rinkos dalyviai konsultuoti įvairiais licencijavimo klausimais: mokėjimo ir investicinių paslaugų teikimo, veiklos modelio vertinimo, reorganizavimo, akcijų įsigijimo, vadovų kompetencijos, valiutų keityklų operatorių veiklos ir kt.

Finansų rinkos dalyviai ir jų priežiūra

Bankai

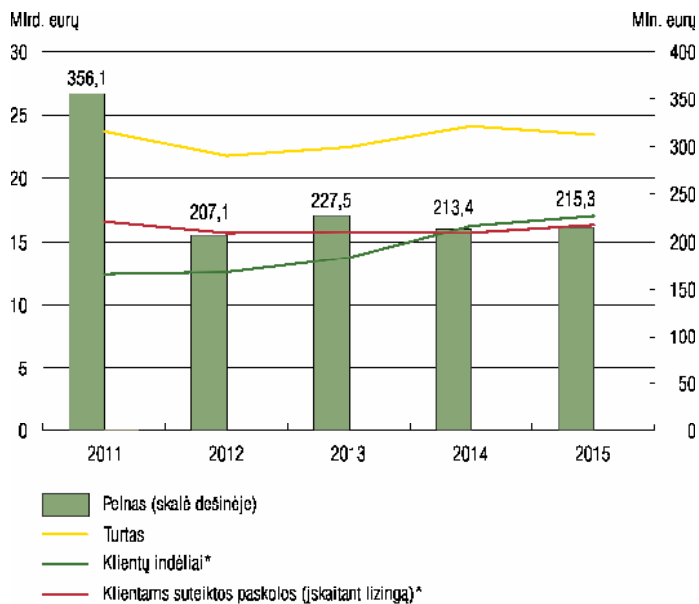
2015 m. Lietuvoje veikiančių bankų turtas šiek tiek sumažėjo: nors skolinimo apimtis didėjo, mažiau lėšų laikyta sąskaitose centriniame banke, mažėjo SVP suma. Visi bankai vykdė nustatytus kapitalo ir likvidumo reikalavimus. Be minimalių, bankams buvo nustatyti ir individualūs papildomo kapitalo reikalavimai, įsigaliojo ES direktyvose ir perkeltuose šalies teisės aktuose nustatyti kapitalo rezervų reikalavimai. Pagyvėjo skolinimo rinka, o bankuose klientų laikomų indėlių suma, nepaisant mažų palūkanų normų, toliau didėjo. Bankų sektorius veikė pelningai, tačiau pajamos iš pagrindinės veiklos toliau mažėjo, o pelno padidėjimą, palyginti su 2014 m., lėmė šalutiniai veiksniai. Šiuo metu Lietuvos bankas rengia teisėkūros projektus, susijusius su nekilnojamojo turto kreditavimo teisiniu reguliavimu ir Mokėjimų įstatymo pakeitimais. Šiuose projektuose bus nustatyti papildomi standartai bankams, taikytini atitinkamose veiklos srityse. Per metus Lietuvos bankas išnagrinėjo 143 vartotojų prašymus išnagrinėti ginčus su bankais.

Bankų priežiūra

2015 m. bankų sektoriaus priežiūrą Lietuvos bankas, kaip BPM dalyvis, vykdė kartu su ECB. Bankų sistemos kapitalo būklė vertinama gerai – visi Lietuvoje veikiantys bankai 2015 m. vykdė atitinkamus reikalavimus. Lietuvos banko vertinimu, lietuviškos kilmės kapitalo bankams, kurių kapitalo pakankamumo rodikliai yra santykinai mažesni, kapitalo stiprinimo klausimas tebėra aktualus ir jie į tai turi atsižvelgti planuodami savo veiklą.

Remiantis Lietuvoje įgyvendinta KRD IV, 2015 m. atliktas visų šalyje veikiančių bankų priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo procesas. Šio proceso metu ne tik išsamiai įvertinta bankų veikla pagal atskiras rizikos rūšis, finansinė būklė, veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas, bet ir nustatytas papildomo kapitalo, reikalingo rizikoms pagal antrąją pakopą (toms, kurių neapima minimalūs kapitalo pakankamumo reikalavimai) padengti, poreikis. Jis galios iki kito priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo proceso. Lietuvos bankas anksčiau skelbė, kad AB Šiaulių bankas turės tenkinti 9 proc. bendrojo 1 lygio kapitalo (CET1) pakankamumo koeficientą ir 12,5 proc. bendrojo kapitalo pakankamumo koeficientą, UAB Medicinos bankui nustatyti atitinkamai 8,9 ir 12,4 proc., AB „Citadele“ bankui – 11,0 ir 14,5 proc. sudarantys kapitalo reikalavimai. Trims didžiausiems šalies bankams – AB SEB bankui, „Swedbank“, AB, ir AB DNB bankui – taip pat nustatyti atitinkami reikalavimai, tačiau ECB, vykdantis tiesioginę šių bankų priežiūrą, jų neatskleidžia.

23 pav. Bankų veiklos rodiklių raida



* Indėlių ir paskolų duomenys 2015 m. koreguoti dėl numatomo Danske bank A/S Lietuvos filialo ir „Swedbank“, AB, sandorio parduoti mažmeninės bankininkystės verslą. Dėl šios priežasties priežiūrai skirtose ataskaitose atitinkama Danske Bank A/S Lietuvos filialo paskolų ir indėlių dalis formaliai yra rodoma kaip turtas ir įsipareigojimai, skirti parduoti.

2015 m. Lietuvos bankas pagal KRD IV nustatė kapitalo rezervas. Kapitalo apsaugos rezervas (2,5 %) taikomas visiems šalyje veikiančioms bankams. Anticiklinis kapitalo apsaugos rezervas šiuo metu nustatytas 0 proc., o jo dydį, įvertindamas Lietuvos ekonominio ciklo būklę, Lietuvos bankas peržiūri kas ketvirtį. AB SEB bankas, „Swedbank“, AB, AB DNB bankas ir AB Šiaulių bankas buvo pripažinti kitomis sistemiškai svarbiomis įstaigomis. Pirmiems trimis bankams nustatytas 2 proc., o AB Šiaulių bankui – 0,5 proc. kitų sistemiškai svarbių institucijų kapitalo rezervai. Šiuos rezervas bankai turės tenkinti nuo 2016 m. gruodžio 31 d.

2015 m. pabaigoje į Lietuvos teisę galutinai perkėlus Bankų gavavimo ir partvarkymo direktyvos nuostatas, bankai Lietuvos banko vertinimui turės pateikti parengtus gavavimo planus. Be to, bankai kasmet turės mokėti įmokas (numatytas finansinei pagalbai krizės ištiktiems bankams suteikti, jei toks poreikis iškiltų) į partvarkymo fondą, kurį administruoja Indėlių draudimo fondas.

Bankų sektoriaus veikla

2016 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 6 bankai ir 7 užsienio bankų filialai. Metų pabaigoje sumažėjo bankų sistemos dalyvių skaičius: buvo baigtas AB banko „FINASTA“ reorganizavimas ir po jo banko turtą bei įsipareigojimus perėmė AB Šiaulių bankas; iš kredito įstaigų sąrašo išbrauktas *Skandinaviska Enskilda Banken* AB Lietuvos filialas, kuris neketina teikti finansinių paslaugų. Pastarieji pokyčiai bankų sistemos rodikliams reikšmingos įtakos neturėjo. 2015 m. *Danske bank A/S* paskelbus apie ketinimus keisti verslo modelį ir orientotis į verslo bankininkystę, netrukus pasirodė pranešimas apie ketinimą mažmeninių klientų portfelių parduoti Švedijos „Swedbank“, AB. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba leidimą šiam sandoriui davė 2016 m. kovo 22 d.

Visi Lietuvoje veikiantys bankai su atsarga vykdė tiek minimalų bendrojo kapitalo pakankamumo reikalavimą, tiek naujajį kapitalo apsaugos rezervo reikalavimą. Bendras

bankų kapitalo pakankamumo rodiklis 2016 m. sausio 1 d. sudarė 24,8 proc. ir buvo didesnis nei prieš metus (21,3 %). Bankai 2015 m. turėjo pakankamas likvidžiojo turto atsargas, o jų likvidumo lygis ir toliau buvo aukštas. Nuo 2015 m. nacionalinį likvidumo rodiklį (normatyvas – 30 %) pakeitė padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis (angl. *liquidity coverage ratio*, LCR). Bankai turi užtikrinti ne mažesnį nei 100 proc. šio rodiklio dydį. Visi šalyje veikiantys bankai vykdė padengimo likvidžiuoju turtu normatyvo reikalavimą su didele atsarga.

Lietuvos bankų sistema 2015 m. buvo pelninga, tačiau pajamos iš pagrindinių turto straipsnių toliau mažėjo. Bankų ir užsienio bankų filialų pelnas 2015 m. buvo 215,3 mln. Eur – 1,9 mln. Eur (0,9 %) didesnis nei 2014 m. Pelningai veikė 11 bankų ir užsienio bankų filialų, nuostolių patyrė 2 rinkos dalyviai. Pelnas padidėjo 8, sumažėjo 5 rinkos dalyvių. Pagrindiniai bankų pelno (nuostolio) ataskaitos straipsniai toliau kito nepalankia linkme. Dėl vis dar itin mažų palūkanų normų aplinkos mažėjo bankų grynosios palūkanų pajamos. Įvedus eurą ir bankams netekus pajamų iš valiutos keitimo ir pavedimų, grynosios paslaugų ir komisinių pajamos taip pat buvo mažesnės nei prieš metus. Palūkanų pajamos 2015 m. sumažėjo 100,8 mln. Eur (–17,3 %) ir sudarė 483,7 mln. Eur, o išlaidos sumažėjo 90,9 mln. Eur (–43,9 %) ir sudarė 116,4 mln. Eur. Mažesnės bankų išlaidos, mokamos už įsipareigojimus, neatsveria sumažėjusių pajamų, gaunamų iš turimo turto: grynosios palūkanų pajamos tapo mažesnės 9,9 mln. Eur (–2,6 %) ir sudarė 367,3 mln. Eur. Paslaugų ir komisinių pajamos 2015 m. sumažėjo 17,2 mln. Eur (–6,7 %) ir sudarė 237,2 mln. Eur, o išlaidos, priešingai, augo – jos padidėjo 2,6 mln. Eur (4,3 %) ir sudarė 63,4 mln. Eur. Iš viso grynosios paslaugų ir komisinių pajamos sumažėjo 19,8 mln. Eur (–10,2 %) ir sudarė 173,8 mln. Eur. Kaip ir palūkanų pajamos, paslaugų ir komisinių pajamos mažėjo visus 2015 m. Bankų sistemos pelningumui teigiamą įtaką darė administracinių išlaidų mažėjimas. Bankams pavyko sumažinti administracines išlaidas: mažėjo personalo išlaidos, tačiau dar labiau – IT projektų sąnaudos. Palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, administracinės išlaidos sumažėjo 40,9 mln. Eur.

Visas bankų turtas 2016 m. sausio 1 d. sudarė 23,4 mlrd. Eur ir per metus sumažėjo 693 mln. Eur (–2,9 %). Palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, 2015 m. pabaigoje lėšų, laikomų centrinio banko sąskaitose, sumažėjo 1 428 mln. Eur (–33,8 %). Tokį pokytį lėmė įvestas euras – iki jo įvedimo centriniame banke buvo laikoma daugiau lėšų, nes bankai jas turėjo įkeisti už eurus. Skolos vertybinių popierių suma per metus sumažėjo 241 mln. Eur (–11,6 %). Jų pajamingumas šiuo metu yra itin mažas, todėl obligacijos daugeliu atvejų nebelaikomos patrauklia investavimo priemone. 2015 m. pagyvėjo paskolų rinka – bendra klientų paskolų suma per metus išaugo 611 mln. Eur (3,9 %). Bankų įsipareigojimai (be nuosavybės) sumažėjo 788 mln. Eur (–3,6 %) – iki 20,8 mlrd. Eur, mažėjant Lietuvoje veikiančių patronuojamųjų bankų įsipareigojimams patronuojantiems bankams.

2016 m. sausio 1 d. klientai bankuose laikė 17,1 mlrd. Eur indėlių ir tai buvo 783 mln. Eur (4,8 %) daugiau nei prieš metus. Kaip ir tikėtasi, 2015 m. pradžioje, kai buvo įvestas euras, dalį indėlių iš bankų sistemos klientai atsiėmė. Be šios aplinkybės, kitų su indėliais susijusių esminių pokyčių Lietuvos bankų sistemoje nebuvo. Išskyrus 2015 m. pradžią, klientų indėlių suma augo, nors palūkanų normos ir buvo mažos. Mažos indėlių palūkanų normos vis dar nėra kliūtis rinktis indėlius bankuose ne tik kaip einamųjų lėšų laikymo, bet ir kaip taupymo priemone.

Bankų sistemos paskolų ir lizingo sandorių portfelis išaugo 3,9 proc. ir 2016 m. sausio 1 d. sudarė 16,3 mlrd. Eur. Didžiausią įtaką paskolų portfelio augimui turėjo 6,9 proc. padidėjusios namų ūkių paskolos, dar 4,5 proc. išaugo paskolos ne finansų bendrovėms. Namų ūkių skolinimosi augimą lėmė padidėjęs aktyvumas būsto rinkoje. 2015 m. bankų paskolos būstui įsigyti išaugo 5,2 proc., taip pat didėjo ir vartojimo paskolų suma. 2016 m. sausio 1 d. būsto paskolų portfelis sudarė 6 mlrd., vartojimo paskolų – 0,6 mlrd., o visos namų ūkių paskolos – 7,5 mlrd. Eur. Paskolų ne finansų bendrovėms portfelio augimą daugiausia lėmė stambūs skolinimo sandoriai, ypač sudaryti su energetikos sektoriaus įmonėmis. Valdžios institucijų, įskaitant valstybės ir savivaldybių įmones, paskolos per metus sumažėjo 21 proc. – iki 0,9 mlrd. Eur. 2015 m. paskolų portfelio kokybės rodiklių pokytis buvo teigiamas: neveiksnių skolos priemonių rodiklis sumažėjo 1 proc. punktu ir metų pabaigoje sudarė 5,5 proc. Tam didelę įtaką turėjo blogų paskolų nurašymas, teigiamą įtaką padarė ir nauji skolinimo sandoriai bei vis dar stebimi teigiami tiek verslo klientų, tiek fizinių asmenų reitingų pokyčiai.

Didėjančios IT sistemų saugumo ir kibernetinių atakų grėsmės vis dar yra viena iš reikšmingiausių operacinės rizikos rūšių. Nors bankai didelių tiesioginių nuostolių dėl IT incidentų nepatyrė, netiesioginiai nuostoliai ir neigiamas poveikis reputacijai yra pastebimi. Bankų pateiktais duomenimis apie operacinės rizikos nuostolio įvykius, bankai 2015 m. patyrė 3,94 mln. Eur nuostolių, arba tris kartus daugiau nei 2014 m. Lietuva 2016 m. sausio 1 d. prisijungė prie SEPA mokėjimų erdvės. Nebuvo informacijos, kad pasirengimo vykdyti tarpbankinius mokėjimus pagal SEPA reikalavimus laikotarpiu bankai būtų susidūrę su reikšmingomis problemomis ar patyrę su tuo susijusių reikšmingų incidentų, tačiau 2016 m. pradžioje pasitaikė nedidelių sutrikimų vykdant SEPA mokėjimus. Siekdami padidinti internetu atliekamų mokėjimų saugumą, bankai įgyvendina priemones, užtikrinančias minimalius internetinių mokėjimų saugumo reikalavimus. Nuo 2016 m. sausio 1 d. minimalius saugumo reikalavimus atitinkančias prisijungimo priemones bankai išduoda visiems naujiems klientams. Esamiems bankų klientams buvo nustatytas pereinamasis laikotarpis iki 2016 m. balandžio 1 d., kai bankai turėjo papildyti slaptažodžių kodų korteles SMS žinutėmis arba jas pakeisti saugesnėmis elektroninės atpažinties priemonėmis.

Draudimo rinka

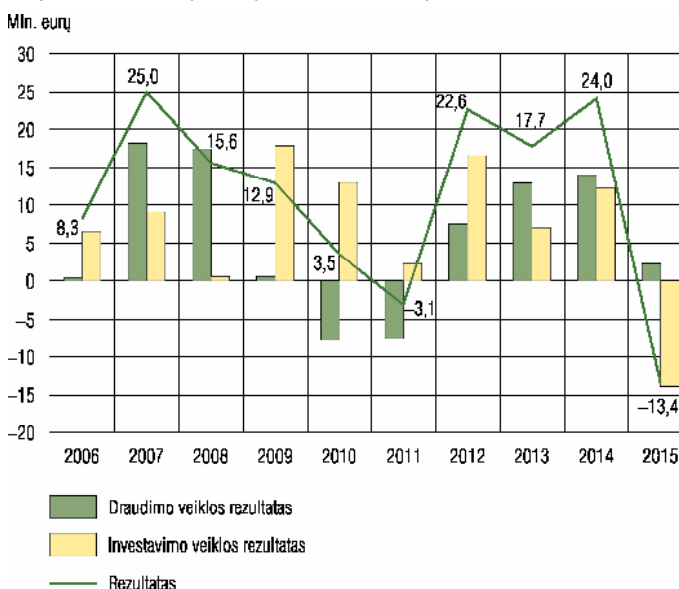
Šalies rinkoje 2015 m. gruodžio 31 d. teisę teikti draudimo paslaugas turėjo 23 draudikai, iš jų 10 yra Lietuvoje registruotos draudimo įmonės (toliau – draudimo įmonės), o 13 – kitose ES šalyse įsteigtų draudimo įmonių filialai (draudimo įmonės UAB „Būsto paskolų draudimas“ draudimo veiklos licencija įmonės prašymu buvo panaikinta 2016 m. sausio 28 d.). Draudikų gretas papildė 2015 m. liepos 30 d. įsisteigusi uždaroji akcinė draudimo bendrovė „Compensa Vienna Insurance Group“ (aktyvios veiklos ataskaitiniu laikotarpiu dar nevykdė). Ne gyvybės draudimo rinkoje dominuoja ES šalių draudimo įmonių filialai, jų pasirašytos įmokos sudarė beveik 54 proc. visų šios šakos įmokų, gyvybės draudimo rinkoje ES šalių draudimo įmonių filialai pasirašė beveik 41,8 proc. visų įmokų.

UAB DK „PZU Lietuva“ akcijų įsigijimo sandoris baigtas 2015 m. rugsėjo 30 d., o nuo 2016 m. kovo 1 d. įmonė pakeitė pavadinimą bei teisinę formą ir tapo ADB „Gjensidige“. Įmonės akcininkė, Norvegijos draudimo bendrovė „Gjensidige Forsikring ASA“, šiuo metu valdo ir AAS „Gjensidige Baltic“ Lietuvos filialą, kurį artimiausiu metu ketinama prijungti prie ADB „Gjensidige“. Abu rinkos dalyviai vykdo ne gyvybės draudimo veiklą, o jų užimama rinkos dalis sudarė 19,4 proc. Lietuvos ne gyvybės draudimo rinkos.

2015 m. Lietuvos draudimo rinka pasiekė didžiausią apimtį: pasirašytos draudimo įmokos sudarė 645,1 mln. Eur, t. y. 7,4 proc. daugiau nei prieš metus ir 6,1 proc. daugiau nei 2007 m. Pastaraisiais metais pasirašyta daugiausia draudimo įmokų. Lietuvos draudimo rinkoje dominuoja ne gyvybės draudimas, t. y. šalies gyventojai vis dar labiau linkę saugoti turtą ar drausti civilinę atsakomybę. Gyvybės draudimo dalis draudimo rinkoje dažnai vertinama kaip vienas iš draudimo rinkos brandos rodiklių, išsivysčiusiose rinkose įprastai sudaro didesniąją dalį (daugiau nei 60 %), o Lietuvos draudimo rinkos struktūra labiau atitinka struktūrą, būdingą ES rytinėms šalims. Gyvybės draudimo rinkos dalis 2015 m. sudarė beveik 37 proc., šis dydis nuolat didėja nuo 2008 m. Praėjusiais metais vienam šalies gyventojui vidutiniškai teko beveik dvi galiojančios draudimo sutartys ir 223 Eur draudimo įmokų suma.

2015 m. gyvybės draudimo rinka augo perpus mažesniu tempu nei 2014 m., t. y. 9,7 proc., tačiau rinkos įmokos pasiekė rekordinę apimtį – pasirašyta 236 mln. Eur įmokų, arba 2,9 proc. daugiau nei 2007 m., kai gyvybės draudimo rinka buvo pasiekusi geriausią rezultatą. Gyvybės draudimo rinką augino beveik visos draudimo grupės, išskyrus sutuoktūvių ir gimimų draudimo, šių naujų sutarčių nesudaroma. Ne gyvybės draudimo rinkoje apimtis didėjo sparčiau (6,0 %) nei prieš metus – pasirašytos įmokos sudarė 409,1 mln. Eur. Ne gyvybės draudimo rinkoje augo didžiausios – TPVCA, kasko, turto, sveikatos ir BCA – draudimo grupės.

24 pav. Draudimo įmonių veiklos rezultatų kaita



Šaltinis: Lietuvos bankas.

Neaudituotais duomenimis, 2015 m. draudimo įmonių⁸ veiklos rezultatas buvo 13,4 mln. Eur nuostolis, tačiau atėmus vienos iš įmonių įgyvendinto verslo dalies pirkimo–perdavimo sandorio įtaką, veiklos rezultatas būtų pelnas ir sudarytų 7,7 mln. Eur. 2015 m. draudimo įmonių veiklos rezultatus lėmė itin didelis nuostolis (13,8 mln. Eur) iš investicinės veiklos. Pažymėtina, kad rezultatą nulėmė ne nuostolinga įprasta veikla, o nuostolis, patirtas ADB „Gjensidige“ (buvusi UAB DK „PZU Lietuva“) 2014 m. įsigyjant Codan Forsikring AIS Estijos filialą. Atėmus šio sandorio įtaką, draudimo įmonių investicinės veiklos rezultatas būtų 7,3 mln. Eur pelnas. Pelnas iš draudimo veiklos sudarė 2,2 mln. Eur – nedidelis, palyginti su 2014 m. Pelninga pagrindinė draudimo veikla buvo 5 iš 10 draudimo įmonių, o įvertinus bendrus rezultatus, pelningai metus baigė 4 draudimo įmonės.

⁸ Vertinami tik 2015 m. gruodžio 31 d. veikusių draudimo įmonių finansiniai veiklos rezultatai.

2015 m. gruodžio 31 d. draudimo įmonių turtas sudarė 1,144 mlrd. Eur, per metus išaugo 12,1 proc. Tokį didelį turto padidėjimą 2015 m. lėmė naujos draudimo įmonės (UADB „Compensa Vienna Insurance Group“) įsisteigimas. Draudimo įmonių investicijos pagal ekonominę kilmę skirstomos į įmonės investicijas ir draudėjų lėšas, pagal investicinio gyvybės draudimo sutartis patikėtas valdyti draudimo įmonėms, vykdančioms gyvybės draudimo veiklą. Draudėjų lėšos, patikėtos valdyti draudimo įmonėms, ataskaitinio laikotarpio pabaigoje sudarė 401,3 mln. Eur, t. y. daugiau kaip pusę viso gyvybės draudimo įmonių valdomo turto. Draudimo įmonių investicijos, kuriomis dengiami tradiciniai draudimo techniniai atidėjiniai ir nuosavas kapitalas bei kiti įsipareigojimai, sudarė 597,8 mln. Eur. Draudimo įmonių turimo investicijų portfelio sudėtis buvo gana konservatyvi – daugiausia (65,3 %) buvo investuota į VVP, taip pat nemažą dalį sudarė investicijos į įmonių obligacijas (10,3 %), akcijas ir KIS (9,5 %) bei terminuotuosius indėlius bankuose (4,0 %).

Vienas iš pagrindinių draudimo rinkos finansinio stabilumo rodiklių – mokumo koeficientas – buvo ganėtinai didelis – 2,3 (mokumo atsargos reikalavimai vykdomi, kai mokumo koeficientas yra didesnis nei 1), t. y. 85,3 mln. Eur viršijo pagal teisės aktus apskaičiuotą reikalaujamą kapitalo dydį. Pakankamas draudimo rinkos mokumo koeficientas rodo, kad rinka yra finansiškai stabili.

Draudimo brokerių įmonių skaičius per metus sumažėjo – 2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos draudimo rinkoje veikė 96 draudimo brokerių įmonės. Ataskaitiniu laikotarpiu buvo išduota viena draudimo brokerių įmonės veiklos licencija, panaikintos dvi prašant pačioms įmonėms. Pagrindiniai draudimo brokerių įmonių veiklos rodikliai, 2015 m. gruodžio 31 d. pateiktų ataskaitų duomenimis, buvo tokie: turtas sudarė 23,5 mln., nuosavas kapitalas – 13,5 mln., pardavimo pajamos – 35,6 mln., įmonių veiklos rezultatas – 2,8 mln. Eur pelnas. 2015 m. draudimo brokerių įmonės tarpininkavo sudarant 1,6 mln. draudimo ir pensijų kaupimo sutarčių – jų sudaryta beveik 14,2 proc. daugiau nei prieš metus. Net 99,7 proc. draudimo ir pensijų kaupimo sutarčių, sudarytų tarpininkaujant draudimo brokerių įmonėms, sudarė ne gyvybės draudimo sutartys. Joms tarpininkaujant sudaryta 31,6 proc. visų ne gyvybės draudimo rinkoje sudarytų sutarčių.

2015 m. antrąjį pusmetį atlikti dviejų draudimo įmonių tiksliniai veiklos patikrinimai. Jų metu įvertintas draudimo įmonių pasirengimas teikti informaciją Priežiūros tarnybai pagal „Mokumas II“ reikalavimus ir vienos iš įmonių gyvybės draudimo sutarčių sudarymo atitiktis Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimams.

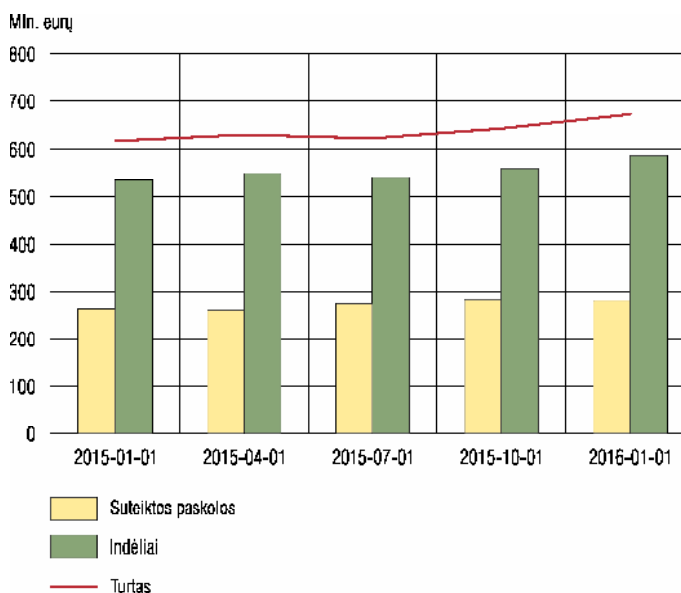
2015 m. antrąjį pusmetį gautos ir išanalizuotos 2015 m. trečiojo ketvirčio kiekybinės „Mokumas II“ pereinamojo laikotarpio ataskaitos. Visos draudimo įmonės turėjo pakankamai tinkamų nuosavų lėšų tiek mokumo kapitalo reikalavimui (angl. *solvency capital requirement*, SCR), tiek minimalaus kapitalo reikalavimui (angl. *minimum capital requirement*, MCR) padengti. Nuo 2016 m. Lietuvoje, kaip ir kitose ES valstybėse, pradėti taikyti „Mokumas II“ reikalavimai.

Kredito unijos

2016 m. sausio 1 d. veikė 74 kredito unijos, vienijusios daugiau nei 157 tūkst. narių (2015 m. antrąjį pusmetį narių skaičius padidėjo 4 tūkst., o 2015 m. – daugiau negu 7 tūkst.). LCKU priklausė 62 kredito unijos, o 12 kredito unijų dirbo savarankiškai (šiuo metu LCKU priklauso 61 kredito unija, savarankiškai dirba 13).

Nuo 2016 m. sausio 1 d. Lietuvai įsitraukus į 34 valstybes apimančią elektroninių mokėjimų eurais erdvę, vadinamą SEPA, 6 kredito unijos įtrauktos į Lietuvos banko mažmeninių mokėjimų sistemos SEPA-MMS tiesioginių dalyvių sąrašą.

25 pav. Kredito unijų veiklos rodikliai



Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Kredito unijų turtas 2015 m., didėjant indėlių portfeliui, ypač neterminuotiesiems indėliams, padidėjo daugiau nei 55 mln. Eur ir, 2016 m. sausio 1 d. duomenimis, sudarė 672,6 mln. Eur, arba 2,9 proc. bankų sistemos turto (prieš metus – 2,7 %).

Kaip įprastai, reikšmingiausią kredito unijų turto dalį (41,9 %) sudarė paskolos. Nariams suteiktų paskolų portfelis, 2015 m. padidėjęs 7 proc., metų pabaigoje sudarė 281,9 mln. Eur. Metinį paskolų portfelio augimą lėmė suaktyvėjęs fizinių asmenų kreditavimas, kuris turėjo nemenką reikšmę ir tam tikriems kredito unijų sektoriaus paskolų struktūros pokyčiams – asocijuotiesiems nariams (daugiausia juridiniams asmenims) suteiktų paskolų dalies sumažėjimui. Per metus asocijuotiesiems nariams suteiktų paskolų dalis kredito unijų sektoriaus paskolų portfelyje sumenko 1,2 proc. punkto – metų pabaigoje šios paskolos sudarė 23,5 proc. visų paskolų.

Teikdamos naujas paskolas, kredito unijos daugiau dėmesio skyrė kredito rizikos valdymui – atidžiau vertino skolininkų finansinę būklę ir kreditavo finansiškai pajėgesnius kredito unijos narius, todėl 2015 m. sumažėjo paskolų, kurių mokėjimai uždelsti ilgiau negu 60 dienų. Pagerėjus paskolų grąžinimui, kredito unijoms nurašius dalį nuostolingų paskolų ir perėmus nuosavybėn už skolas įkeistą turtą, neveiksnių paskolų 2015 m. sumažėjo daugiau nei 13 proc., o jų dalis augančiame paskolų portfelyje sumenko. Nors kai kurie paskolų kokybę apibūdinantys rodikliai 2015 m. pagerėjo, tačiau, išaugus specialiesiems atidėjiniams galimiems paskolų nuvertėjimo nuostoliams padengti, jų ir paskolų santykis padidėjo. Taip pat padidėjo ilgiau negu 60 dienų uždelstų mokėti paskolų bei už skolas perimto turto, kuris per metus išaugo daugiau nei 3 kartus, ir paskolų santykis. Atsižvelgiant į tai, kad paprastai kredito unijos už skolas perimto turto nenaudoja savo reikmėms, šio turto priežiūros ir pardavimo išlaidas jos turės pripažinti ateityje.

2016 m. sausio 1 d. duomenimis, beveik trečdalį kredito unijų turto (191,8 mln. Eur) sudarė investicijos į skolos vertybinius popierius (SVP), nuo metų pradžios sumažėjusios 29,5 mln. Eur. 2015 m. kredito unijos, rengdamosi vykdyti Kredito unijų investavimo į ne nuosavybės vertybinius popierius taisyklių (toliau – Taisyklės) reikalavimus (nuo 2015 m. gruodžio 31 d. investicinis portfelis neturi sudaryti daugiau kaip 50 % jų balansinio turto, o vidutinė VP portfelio modifikuota finansinė trukmė neturi būti ilgesnė kaip 5 m.), mažino VP portfelius ir keitė jų struktūrą pagal terminus. Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2016 m. gruodžio 31 d. investicinis portfelis neturės sudaryti daugiau kaip 35 proc. kredito unijos balansinio turto, o vidutinė VP portfelio modifikuota finansinė trukmė neturės būti ilgesnė kaip treji metai, o nuo 2017 m. gruodžio 31 d. – ne ilgesnė kaip dveji metai, kredito unijos, iš anksto žinodamos investicinio portfelio reikalavimus, turėtų tinkamai pasirengti juos vykdyti. Lietuvos bankas stebi kredito unijų turto struktūros pokyčius ir imasi priemonių, jei gautas lėšas už parduotus VP jos investuoja nesaugiai.

Priimti indėliai, kurių didžiausią dalį (97 %) sudaro fizinių asmenų indėliai, tebėra pagrindinis kredito unijų finansavimosi šaltinis. 2015 m. indėlių portfelis padidėjo beveik 52 mln. Eur, arba 9,7 proc., ir metų pabaigoje sudarė 587 mln. Eur. Terminuotieji indėliai, už kuriuos kredito unijos moka didesnes palūkanas negu bankai, per metus padidėjo 21 mln. Eur (5 %), o neterminuotieji indėliai, už kuriuos palūkanos nemokamos (išskyrus kelias kredito unijas, mokančias menkas palūkanas), padidėjo 31 mln. Eur (25,7 %). Tai rodo, kad kredito unijų teikiama indėlių priėmimo paslauga naudojama ne tik siekiant gauti palūkanas, bet ir kaip lėšų saugumo garantu.

Neaudituotais duomenimis, 2015 m. kredito unijų sektorius patyrė 0,6 mln. Eur nuostolių (2014 m. uždirbta 0,6 mln. Eur pelno). Kredito unijos uždirbo 12,4 proc. mažiau pajamų negu 2014 m., nors, palyginti su 2014 m., ir patirtos išlaidos buvo 8,7 proc. mažesnės. Palūkanų pajamos, daugiausia – už nariams suteiktas paskolas, sudarė daugiau negu 60 proc. visų pajamų. Didžiausią sektoriaus išlaidų dalį sudarė operacinės (46 %) ir palūkanų (24 %) išlaidos. Pelningai dirbo 51 kredito unija, o 23 kredito unijos dirbo nuostolingai.

Didėjant kredito unijų narių skaičiui, pajinis kapitalas 2015 m. padidėjo 3,5 mln. Eur ir, 2016 m. sausio 1 d. duomenimis, sudarė 54,9 mln. Eur. Minėtą laikotarpį 5 proc. (iki 57,7 mln. Eur) padidėjo ir kredito unijų perskaičiuotas kapitalas, kuris yra labai svarbus daugumos kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų ir kitų teisės aktų reikalavimų vykdymui užtikrinti. Pažymėtina, kad kai kurių kredito unijų perskaičiuoto kapitalo augimą lėmė pelninga jų veikla, tačiau kai kurios kredito unijos perskaičiuotą kapitalą sustiprino LCKU skirtomis negražintinomis lėšomis ar LCKU suteiktomis subordinuotosiomis paskolomis.

Pateiktų 2016 m. sausio 1 d. ataskaitų duomenimis, kredito unijų sistemos kapitalo pakankamumo rodiklis sudarė 18,31 proc. (normatyvas – 13 %), o likvidumo rodiklis – 63,46 proc. (minimalus reikalaujamas – 30 %⁹). Minėtą datą dviejų kredito unijų kapitalo pakankamumo rodikliai buvo mažesni už minimalų reikalaujamą (13 %), tačiau vienos iš jų kapitalo pakankamumo rodiklis, apskaičiuotas pagal anksčiau galiojusius taisyklių reikalavimus, buvo vykdomas. Visos kredito unijos privalės vykdyti kapitalo pakankamumo normatyvą (13 %), apskaičiuotą pagal šiuo metu galiojančias taisykles, ne vėliau kaip nuo

⁹ Kredito unijoms, kurių turtas didesnis kaip 4,34 mln. Eur ir indėlių metinis augimo tempas viršija tvarų augimo tempą, taikomas atitinkamai 40, 50 arba 60 proc. dydžio likvidumo normatyvas.

2016 m. kovo 31 d. Be to, buvo nevykdomi ir kiti veiklos riziką ribojantys normatyvai – vienos kredito unijos vienos užsienio valiutos (JAV dol.) atviroji pozicija buvo didesnė už nustatytą maksimalią (15 %), o trijų kredito unijų didžiausia paskolos suma vienam skolininkui sudarė daugiau negu 25 proc. kredito unijos perskaičiuoto kapitalo. 2016 m. sausio mėn. kai kurios kredito unijos pateikė informaciją, kad ėmėsi priemonių normatyvų vykdymui užtikrinti ir padėtį ištaisė, o toms kredito unijoms, kurioms nepavyko normatyvų vykdymo užtikrinti, taikytos Kredito unijų įstatyme nustatytos poveikio priemonės ir duoti atitinkami rašytiniai nurodymai.

Atsižvelgiant į tai, kad veiklos riziką ribojančių normatyvų nevykdė kredito unijos, nesukaupusios pakankamo kapitalo, kaip ir ankstesniais laikotarpiais, kapitalo stiprinimas kai kurioms kredito unijoms ir toliau yra vienas iš svarbiausių uždavinių.

Pažymėtina, kad informacija apie kiekvienos kredito unijos metų ir kiekvieno ketvirčio pagrindinius veiklos rodiklius ir veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymą viešai skelbiama Lietuvos banko interneto svetainėje.

Kaip minėta, 2016 m. sausio 1 d. LCKU vienijo 62 kredito unijas. LCKU turtas, augant indėliams, 2015 m. padidėjo 26 mln. Eur – iki 137,7 mln. Eur. LCKU paskolų portfelis per metus sumenko 5,8 mln. Eur ir metų pabaigoje sudarė 16,4 mln. Eur. Kredito unijoms LCKU narėms suteiktos paskolos sudarė 12,3 mln. Eur. LCKU paskolų portfelio kokybė buvo gera.

Kredito unijų priimtiems indėliams išaugus, padidėjo ir LCKU likvidumo palaikymo rezervas, skirtas kredito unijų likvidumui palaikyti. 2015 m. minėtas rezervas padidėjo 0,5 mln. Eur – iki 4,7 mln. Eur. 2015 m. suteikus paramą vienai kredito unijai, lėšos stabilizacijos fonde, skirtame kredito unijų LCKU narių mokumui atkurti, sumenko ir metų pabaigoje sudarė 0,9 mln. Eur.

LCKU pajinis kapitalas nuo metų pradžios nepakito ir 2016 m. sausio 1 d. sudarė 9,4 mln. Eur. Neaudituočių ataskaitų duomenimis, LCKU 2015 m. veiklos rezultatas – 0,05 mln. Eur pelno (2014 m. – 0,1 mln. Eur).

2015 m. antrąjį pusmetį buvo vykdomas LCKU priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo procesas. Apsvarsčius jo rezultatus, nuspręsta, kad LCKU turi tenkinti 14,7 proc. bendrojo 1 lygio nuosavo kapitalo pakankamumo normatyvą ir 18,2 proc. bendro kapitalo pakankamumo normatyvą. Šie minimalūs nuosavų lėšų reikalavimai nustatyti iki kito priežiūrinio tikrinimo ir vertinimo proceso rezultatų svarstymo Lietuvos banko valdyboje.

Kitos finansų įstaigos

Mokėjimo įstaigos. 2016 m. sausio 1 d. viešajame mokėjimo įstaigų sąrašė buvo 40 mokėjimo įstaigų. 2015 m. licencijos teikti mokėjimo paslaugas buvo suteiktos 3 bendrovėms. Licencijas, suteikiančias teisę teikti mokėjimo paslaugas Lietuvos Respublikoje ir kitose ES valstybėse narėse, turėjo 27 mokėjimo įstaigos (šia teise pasinaudojo 4). Kaip ir ankstesniais ataskaitiniais laikotarpiais, dauguma mokėjimo įstaigų vykdė ūkinę ir komercinę veiklą, o mokėjimo paslaugas teikė tik kaip papildomas paslaugas, todėl visų mokėjimo įstaigų pajamų, susijusių su mokėjimo paslaugų teikimu, dalis buvo nedidelė – sudarė tik 3,1 proc. visų pajamų. Kaip ir ankstesniais ataskaitiniais laikotarpiais, 2015 m. mokėjimo įstaigų sistemoje dominavo kelios mokėjimo įstaigos – didžiausių pajamų (73 %) ir bendros mokėjimo operacijų apyvartos (81 %) dalį sudarė 5 mokėjimo įstaigų dalis.

2016 m. sausio 1 d. visos mokėjimo įstaigos vykdė Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatyme (toliau – Įstatyme) nustatytus mokėjimo paslaugų vartotojų ar iš kito mokėjimo paslaugų teikėjo gautų lėšų apsaugos, mokėjimo operacijų sumos vidurkio, minimalaus nuosavo kapitalo reikalavimus. Dėl gana mažų mokėjimo operacijų apimčių ir kitų finansinių duomenų, naudojamų skaičiuojant nuosavo kapitalo poreikio dydį, iš visų mokėjimo įstaigų, kurioms privaloma vykdyti nuosavo kapitalo reikalavimą, 12 mokėjimo įstaigų nuosavo kapitalo poreikis neviršijo minimalaus Įstatyme nustatyto dydžio (20 tūkst. Eur).

2015 m. pradėti mokėjimo įstaigų veiklos patikrinimai vietoje – atliktas 1 mokėjimo įstaigos inspektavimas, kurio metu rimtų teisės aktų pažeidimų ar veiklos trūkumų nenustatyta. Be to, 2015 m. 2 mokėjimo įstaigoms pritaikytos poveikio priemonės dėl teisės aktų pažeidimų, susijusių su laiku neatnaujinta informacija po licencijos suteikimo.

2015 m. lapkričio 25 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje (toliau – PSD2). Direktyvos nuostatos sudarys daugiau galimybių vartotojams, neturintiems kredito ar debeto kortelės ar nenorintiems ja naudotis, atsiskaityti internetu. PSD2 perkelti į nacionalinę teisę privaloma iki 2018 m. sausio 13 d. Mokėjimo įstaigos, turinčios mokėjimo įstaigos licenciją, nesilaikydamos PSD2 reikalavimų, veiklą galės vykdyti iki 2018 m. liepos 13 d., o ribotą mokėjimo įstaigos licenciją turinčios mokėjimo įstaigos – iki 2019 m. sausio 13 d. Atsižvelgiant į PSD2 nuostatas, bus peržiūrimi ir keičiami teisės aktai, reglamentuojantys mokėjimo įstaigų veiklą ir priežiūrą.

Elektroninių pinigų įstaigos. 2016 m. sausio 1 d. Viešajame elektroninių pinigų įstaigų sąraše buvo užregistruotos 6 elektroninių pinigų įstaigos. 2015 m. licencijos leisti elektroninius pinigus ir teikti mokėjimo paslaugas buvo suteiktos 4 bendrovėms. Iš viso 3 bendrovės turėjo licencijas, suteikiančias teisę leisti elektroninius pinigus ir teikti mokėjimo paslaugas Lietuvos Respublikoje ir kitose ES valstybėse narėse (šia teise pasinaudojo 1 bendrovė).

Neapmokėtų elektroninių pinigų vidurkis (apskaičiuotas kaip finansinių įsipareigojimų, susijusių su kiekvienos dienos pabaigoje per praėjusius 6 mėn. išleistais elektroniniais pinigais, bendros sumos vidurkis) 2016 m. sausio 1 d. sudarė 15,7 mln. Eur. Kaip ir ankstesniais laikotarpiais, šio rodiklio didėjimą lėmė 1 elektroninių pinigų įstaigos veiklos sparti plėtra. Elektroninių pinigų įstaigos, kaip ir ankstesniais laikotarpiais, vykdė ūkinę ir komercinę veiklą, tačiau jų vykdoma elektroninių pinigų leidimo ir mokėjimo paslaugų teikimo veikla užėmė didesnę elektroninių pinigų įstaigų veiklos dalį. Neaudituočių ir akcininkų nepatvirtintų finansinių ataskaitų duomenimis, elektroninių pinigų įstaigos per 2015 m. pajamų iš elektroninių pinigų leidimo ir mokėjimo paslaugų teikimo uždirbo 7,5 mln. Eur.

Elektroninių pinigų įstaigos ataskaitinę datą vykdė jų veiklos riziką ribojančius reikalavimus: elektroninių pinigų turėtojų gautų lėšų už išleistus elektroninius pinigus ir suteiktas mokėjimo paslaugas apsaugos, ribotos veiklos elektroninių pinigų įstaigai taikomą neapmokėtų elektroninių pinigų vidurkio (ne didesnis nei 900 tūkst. Eur per mėn.), elektroninių pinigų įstaigai taikomus minimalaus nuosavo kapitalo (ne mažesnis kaip 350 tūkst. Eur) ir teisės aktuose nustatytus nuosavo kapitalo reikalavimus.

2015 m. atliktas pakartotinis 1 elektroninių pinigų įstaigos inspektavimas. Elektroninių pinigų įstaigai skirta poveikio priemonė – bauda už Lietuvos banko duotų nurodymų, susijusių su praėjusio inspektavimo metu nustatytais teisės aktų pažeidimais, nevykdymą.

Finansų maklerio įmonės. 2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos finansinių priemonių rinkoje veikė 6 finansų maklerio įmonės. Iš jų 1 turėjo A, 4 – B ir 1 – C kategorijos finansų maklerio įmonės licenciją. Per 2015 m. sumažėjo 2 finansų maklerio įmonėmis – vienintelio įmonės akcininko prašymu panaikinta UAB FMĮ „MRC Markets“ veiklos licencija, o nesudarius sąlygų priežiūros institucijai vykdyti veiksmingą įmonės priežiūrą, neužtikrinus įmonei patikėto klientų turto apsaugos, dėl teiktos klaidinamos informacijos klientams nuspręsta panaikinti UAB FMĮ „Finvesta“ finansų maklerio įmonės licenciją.

Neaudituoti finansinių ataskaitų duomenimis, finansų maklerio įmonių 2015 m. veiklos rezultatas – 0,4 mln. Eur pelno. 2015 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pelningai dirbo 3, nuostolių patyrė taip pat 3 finansų maklerio įmonės. Finansų maklerio įmonėms taikomas minimalaus pradinio kapitalo reikalavimas (A kategorijos finansų maklerio įmonėms – 730 tūkst., B kategorijos – 125 tūkst., C kategorijos – 50 tūkst. Eur) ir 8 proc. minimalaus kapitalo pakankamumo reikalavimas. Visos finansų maklerio įmonės vykdė kapitalo pakankamumo reikalavimus.

Valdymo įmonės. 2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos finansinių priemonių rinkoje veikė 11 valdymo įmonių, turinčių veiklos licencijas ir veikiančių pagal Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą bei Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymą. 2015 m. sumažėjo 2 valdymo įmonėmis. 2015 m. rugsėjo mėn. Lietuvos banko valdyba UAB „Ūkio banko investicijų valdymas“ ir UAB „MP Pension Funds Baltic“ prašymais panaikino šių įmonių veiklos licencijų galiojimą. 2015 m. birželio mėn. Lietuvos banko valdyba veikiančios valdymo įmonės UAB „Lords LB Asset Management“ prašymu išdavė profesionaliesiems investuotojams skirtą kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonės licenciją, ja suteikiama teisė valdyti profesionaliesiems investuotojams skirtus kolektyvinio investavimo subjektus.

2015 m. gruodžio 31 d. valdymo įmonės valdė 18 valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo (antrosios pakopos) pensijų fondų, 12 papildomo savanoriško pensijų kaupimo (trečiosios pakopos) fondų, 20 kolektyvinio investavimo subjektų, veikiančių pagal Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą, ir 24 kolektyvinio investavimo subjektus, veikiančius pagal Lietuvos Respublikos informuotiesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą.

Neaudituoti finansinių ataskaitų duomenimis, 2015 m. valdymo įmonių turtas padidėjo 10,2 proc. ir 2015 m. gruodžio 31 d. sudarė 21,6 mln. Eur (2014 m. gruodžio 31 d. – 19,6 mln. Eur). 2015 m. gruodžio 31 d., kaip ir ankstesniais metais, daugiausia valdymo įmonių turto buvo laikoma bankų sąskaitose (57,1 %).

Neaudituoti finansinių ataskaitų duomenimis, valdymo įmonių veiklos pelnas 2015 m., palyginti su 2014 m., padidėjo 25,6 proc. 2015 m. veiklos rezultatas – 5,4 mln. Eur pelno (2014 m. – 4,3 mln. Eur pelno). Išaugusį veiklos rezultatą nulėmė 20,8 proc. padidėjusios paslaugų ir komisinių pajamos. Pensijų fondų ir kolektyvinio investavimo subjektų valdymo pajamos sudarė 85 proc. visų pajamų. Administracinės sąnaudos padidėjo nedaug – 4,6 proc. Pelningai dirbo 9, nuostolių patyrė 2 valdymo įmonės. Pelningiausiai dirbo UAB „SEB investicijų valdymas, UAB „Swedbank investicijų valdymas“, UAB „DNB investicijų valdymas“ ir UAB „Lords LB Asset Management“.

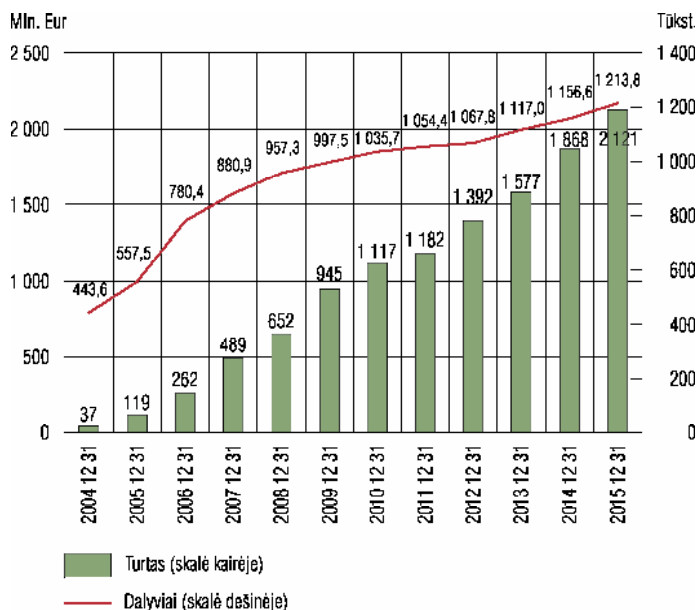
2015 m. gruodžio 31 d. visos valdymo įmonės vykdė kapitalo pakankamumo normatyvą (jis lygus 1,0), jį viršydamos.

Finansinės paslaugos ir rinkos, jų priežiūra

Pensijų fondai

2015 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 21 antrosios pakopos pensijų fondas, kuriuos valdė 6 pensijų kaupimo bendrovės: 5 valdymo įmonės ir 1 gyvybės draudimo įmonė. 2015 m. antrosios pakopos pensijų fondų valdomas turtas padidėjo 253,16 mln. Eur (13,55 %) ir gruodžio pabaigoje sudarė 2 120,85 mln. Eur. Dalyvių, kaupiančių pensiją antrosios pakopos pensijų fonduose, skaičius išaugo 4,95 proc. ir sudarė 1 213,8 tūkst.

26 pav. Antrosios pakopos PF dalyvių skaičiaus ir turto kaita



Praėjusiems 12 mėn. buvo būdingi svyravimai finansų rinkose, tačiau visų antrosios pakopos pensijų fondų rezultatai buvo teigiami – fondų vertės vidutiniškai didėjo 3,6 proc. Mažiausiai (vidutiniškai 1,2 %) kilo konservatyviai investuojančių pensijų fondų vienetų vertės. Kiti fondai, bent dalį savo lėšų investuojantys į akcijas, fiksavo didesnius vienetų vertės pokyčius: mažos akcijų dalies pensijų fondų vienetų vertės vidutiniškai padidėjo 3,1, vidutinės akcijų dalies pensijų fondų – 3,6, o akcijų pensijų fondų – 6,6 proc.

Apibūdinant antrosios pakopos pensijų fondų investicijų portfelį, pasakytina, kad 2015 m. gruodžio 31 d. didžiausią investicijų dalį (49,61 %) sudarė investicijos į KIS vienetus, iš jų į akcijų KIS (0,79 mlrd. Eur) ir į skolos vertybinių popierių KIS (0,23 mlrd. Eur). Antra pagal populiarumą investicija – VVP, į juos tiesiogiai investuota 39,00 proc. antrosios pakopos pensijų fondų turto (0,83 mlrd. Eur). Didžioji pensijų fondų turto dalis (88,84 %) buvo investuota eurai, investicijų dalis JAV doleriais sudarė 8,29 proc.

2015 m. dalyviai, pasirinkę mokėti papildomai, įmokėjo 31,08 mln. Eur, o valstybė jiems papildomai pervadė 37,01 mln. Eur. Tai reiškia, kad maksimalų kaupimą dažniau rinkosi mažesnes už vidutinę pajamas gaunantys fondų dalyviai. Jiems nuo vidutinio darbo užmokesčio šalyje mokama skatinamoji įmoka yra didesnė nei jų pačių mokama papildoma įmoka nuo atlyginimo. Per 2015 m. „Sodra“ į pensijų fondus pervadė 137,44 mln. Eur, o fondų valdomas turtas padidėjo 251,98 mln. Eur. Galima daryti išvadą, kad fondai kaupiantiesiems uždirdo 46,46 mln. Eur (neatsižvelgus į lėšas, išmokėtas dalyvavimą fonduose baigusiems asmenims).

Lietuvoje veikia 12 papildomo savanoriško pensijų kaupimo pensijų fondų, juos valdo 4 valdymo įmonės. 2015 m. trečiosios pakopos pensijų fondų valdomas turtas padidėjo 13,96 mln. Eur (29,34 %) ir gruodžio pabaigoje sudarė 61,55 mln. Eur. Dalyvių, kaupiančių pensiją trečiosios pakopos pensijų fonduose, skaičius per 12 mėn. padidėjo 18,53 proc. ir metų pabaigoje sudarė 47 333. Trečiosios pakopos pensijų fondams 2015 m. buvo sėkmingi, fondų vienetų vertės padidėjo vidutiniškai 3,6 proc. Daugiausia padidėjo rizikingiausių, savo taisyklėse nurodančių iki 100 proc. investavimo į akcijas galimybę, pensijų fondų vienetų vertės – vidutiniškai 4,8 proc. Mišraus investavimo pensijų fondų vertės kilo mažiau – 3,3, o obligacijų pensijų fondų – 1,7 proc.

Trečiosios pakopos pensijų fondų investicijų struktūra panaši į antrosios pakopos pensijų fondų. 2015 m. gruodžio 31 d. didžiausią pensijų fondų investicijų dalį (56,75 %) sudarė investicijos į KIS vienetus ar akcijas. Antra pagal populiarumą investicija – VVP, į juos investuota 29,22 proc. trečiosios pakopos pensijų fondų turto. Didžioji trečiosios pakopos pensijų fondų turto dalis (89,49 %) investuota eurais, investicijos JAV doleriais sudarė 9,84 proc. pensijų fondų turto.

Kolektyvinio investavimo subjektai

2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje 9 valdymo įmonės buvo įsteigusios 20 KIS (19 investicinių fondų ir 1 investicinę kintamojo kapitalo bendrovę). Per metus KIS valdomas turtas ir juose kaupiančių dalyvių skaičius mažėjo. Nuo metų pradžios fondų turtas sumažėjo 34,23 mln. Eur (13,13 %) – iki 226,46 mln. Eur, o dalyvių skaičius sumažėjo 9,97 proc. (1,5 tūkst.) – iki 13,8 tūkst. Tokia tendencija jau vyrauja kelerius metus, dalyvių skaičius nuo 2008 m. pabaigos mažėja dėl dalyvių lūkesčių netenkinančių fondų rezultatų, fondų sujungimų ir panaikinimų.

2015 m. didžiosios dalies KIS, platinamų neprofesionaliesiems investuotojams, vienetų verčių pokyčiai buvo teigiami, užfiksuotas vidutinis 4,2 proc. augimas. Labiausiai didėjo skolos vertybinių popierių KIS vienetų vertės – 6,6 proc., o akcijų ir mišraus investavimo KIS – atitinkamai 4,2 ir 3,4 proc.

2015 m. gruodžio 31 d. didžiausią KIS investicijų dalį (35,51 %) sudarė investicijos į įmonių SVP. Antra pagal populiarumą investicija – kitų KIS vienetai ir akcijos. Į juos investuota 34,45 proc. KIS turto. 2015 m. gruodžio pabaigoje daugiau nei 75 proc. KIS turto buvo investuota eurais. KIS investicijos JAV doleriais sudarė 19,12 proc. fondų turto. Kita KIS lėšų dalis buvo investuota D. Britanijos svarais, Rumunijos lėjomis, Norvegijos kronomis ir kitomis valiutomis.

2015 m. gruodžio 31 d. 8 valdymo įmonės valdė 24 informuotiesiems investuotojams skirtus kolektyvinio investavimo subjektus (IISKIS), o jų valdomas turtas sudarė 148,76 mln. Eur. Šių fondų turtas per metus padidėjo beveik tris kartus. Savo lėšas į tokio tipo subjektus metų pabaigoje buvo investavę 356 dalyviai. Investuoti į IISKIS gali tik profesionalieji arba informuotųjų investuotojų statusą turintys asmenys, o mažiausia galima investicija – 125 tūkst. Eur. Spartus IISKIS rinkos augimas rodo, kad rinkos dalyvius domina galimybės investuoti į tokio tipo subjektus ir praplėsti savo investicinį portfelį.

Pirminė ir antrinė rinkos

Prekyba akcijomis reguliuojamoje rinkoje ir toliau buvo pasyvi, per 2015 m. antrąjį pusmetį indekso OMX Vilnius vertė nukrito 2 proc., nors per visus metus indekso vertė kilo

7 proc. 2015 m., palyginti su 2014 m., sudaryta 28,2 proc. mažiau sandorių ir fiksuota 23,7 proc. mažesnė apyvarta. Per 2015 m. antrąjį pusmetį apyvartų mažėjimas pastebimas tik skolos vertybinių popierių rinkoje (–59,3 %), o nuosavybės vertybinių popierių rinkoje pastebimas apyvartos augimas (31,2 %). Dėl tokių apyvartos pokyčių gerokai sumažėjo bendrosios apyvartos dalis, tenkanti obligacijų apyvartai (nuo 60,8 iki 32,5 %), o per visus 2015 m. obligacijų ir nuosavybės vertybinių popierių apyvartos sudarė panašią (atitinkamai 48,6 ir 51,4 %) bendrosios apyvartos dalį.

Pirminėje rinkoje iš viso 2015 m. išleistos 5 akcijų emisijos, bendra jų emisijos vertė sudarė 24,5 mln. Eur. Iš šios sumos didžioji dalis tenka AB „INVL Technology“, kuri, viešai siūlydama akcijas, pritraukė daugiau nei 10 mln. Eur. 2014 m. pirminėje rinkoje išleistų 3 akcijų emisijų bendra emisijų vertė siekė daugiau kaip 50,4 mln. Eur.

Pirminėje obligacijų rinkoje 2015 m. obligacijas leido vienintelis emitentas – „Swedbank“, AB. Kaip ir anksčiau, bankas leido fiksuotųjų palūkanų obligacijas, jas platino tik neviešai ir iš anksto žinomiems investuotojams. Per visus 2015 m. išleista 18 obligacijų emisijų, kurių bendra nominalioji vertė – 32,7 mln. Eur. Atitinkamai 2014 m. išplatinta 50 emisijų, kurių bendra nominalioji vertė – 122,4 mln. Eur, iš jų 4,6 mln. Eur bendros nominaliosios vertės obligacijų išplatinta viešai. Išleistų obligacijų palūkanų normos svyruoja ties 0,3 proc. (2014 m. siekė apie 0,5 %).

Per metus įgyvendinti 7 oficialūs siūlymai supirkti akcijas (2 privalomi, 3 delistingavimo ir 2 savanoriški). Iš viso 2015 m. siūlyta supirkti akcijų, kurių vertė, skaičiuojant supirkimo kainą, – 20,9 mln. Eur, o faktiškai supirkta akcijų už 10,3 mln. Eur, arba 49 proc. siūlytų supirkti vertybinių popierių. Atitinkamai 2014 m. pateikti 5 oficialūs siūlymai (4 privalomi ir 1 delistingavimo), jų įvykdymo procentas siekė 86,6 proc.

Lietuvos banko prižiūrimų emitentų skaičius per metus sumažėjo nuo 48 iki 44. Iš Lietuvos banko prižiūrimų emitentų 2015 m. pasitraukė 4 bendrovės, dar 2 bendrovės reorganizuotos jungimo būdu įsteigiant naują emitentą. 2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos bankas prižiūrėjo 44 emitentus, iš jų – 13 bendrovių, kurių akcijos įtrauktos į AB „NASDAQ Vilnius“ oficialųjį prekybos sąrašą, 16 – į papildomąjį prekybos sąrašą (iš jų 2 emitentų akcijos įtrauktos ir į prekybą Varšuvos akcijų biržoje), 5 emitentų akcijos įtrauktos į prekybą Varšuvos akcijų biržoje, 1 emitento obligacijos – į AB „NASDAQ Vilnius“ skolos vertybinių popierių prekybos sąrašą. Be to, emitentų sąrašė buvo 11 bendrovių, kurių vertybiniais popieriais neprekiuojama reguliuojamose rinkose.

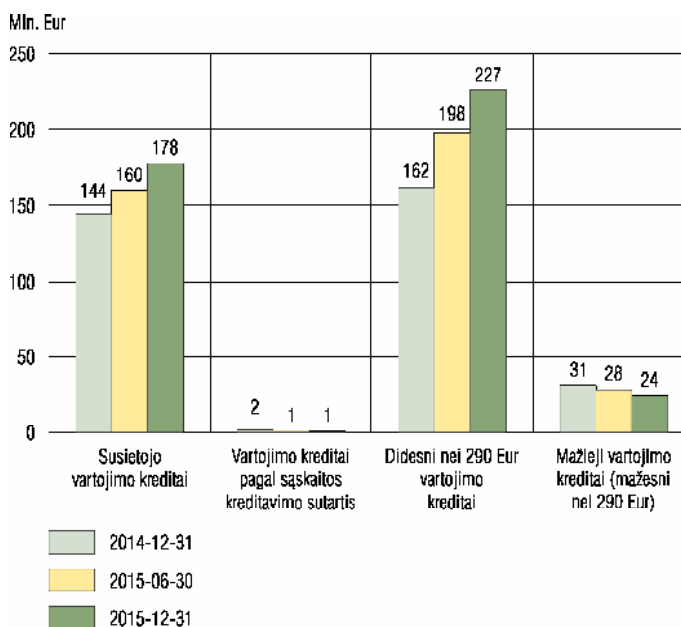
Vartojimo kreditų rinka

2015 m. gruodžio 31 d. viešajame vartojimo kredito davėjų sąrašė buvo 66 įmonės (ne kredito įstaigos), turinčios teisę teikti vartojimo kreditus. Iš visų į sąrašą įrašytų įmonių veiklą aktyviai vykdė, t. y. teikė vartojimo kreditus, 37 įmonės, 3 įmonės veikė kaip tarpusavio skolinimo operatoriai, o pačios vartojimo kreditų neteikė. Šios bendrovės 2015 m. pabaigoje buvo suteikusios 841 tūkst. vartojimo kreditų – 7,27 proc. daugiau nei 2014 m. pabaigoje. Vartojimo kredito gavėjams išmokėtų kreditų suma 2015 m. gruodžio 31 d. sudarė 429,66 mln. Eur, palyginti su ankstesnių metų pabaiga, kreditų portfelis išaugo 26,81 proc.

2015 m. antrojo pusmečio pabaigoje vartojimo kredito davėjai fiziniams asmenimis daugiausia buvo suteikę didesnių nei 290 Eur vartojimo kreditų – 226,68 mln. Eur. Nagrinėjant pagal kitas vartojimo kredito sutartis suteiktų kreditų portfelį, matyti, kad

2015 m. pabaigoje susietojo vartojimo kreditų buvo suteikta 177,94 mln. Eur, o mažųjų vartojimo kreditų likutis sudarė 24,29 mln. Eur. Pagal sąskaitos kreditavimo sutartis suteikta 0,82 mln. Eur.

27 pav. Vartojimo kredito likutis pagal vartojimo kredito sutartis



Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Vartojimo kredito gavėjams suteiktų naujų vartojimo kreditų skaičius sumažėjo, tačiau per laikotarpį išmokėtų naujų kreditų suma augo: per 2015 m. vartojimo kredito davėjai suteikė 2,96 proc. kreditų mažiau nei per 2014 m., o per laikotarpį išmokėtų naujų kreditų suma padidėjo 22,04 proc. – labiausiai dėl didesnių nei 290 Eur vartojimo kreditų. Jų 2015 m. suteikta net 59,24 proc. daugiau nei 2014 m., o suteiktų naujų kreditų suma padidėjo 46,29 proc., vidutinis vartojimo kredito sumos dydis sudarė 661 Eur. Suteiktų naujų mažųjų vartojimo kreditų skaičius ir suma mažėjo – atitinkamai 22,02 proc. (iki 550,64 tūkst. kreditų) ir 20,31 proc. (iki 62,07 mln. Eur), o vidutinis kredito sumos dydis sudarė 112,71 Eur. Mažųjų vartojimo kredito davėjų paslaugomis 2015 m. pabaigoje naudojosi 181,14 tūkst. klientų, iš jų 66,10 tūkst. (36,49 %) asmenų, jaunesnių nei 25 m. amžiaus. Vidutinė svertinė bendros mažojo vartojimo kredito kainos metinė norma sutarties sudarymo metu buvo 147 proc., o vidutinė svertinė metinė palūkanų norma – 96 proc.

Pradelstų mokėti paskolų dalis toliau augo: vartojimo kredito gavėjų įsiskolinimų, kai mokėjimas buvo pradelstas ilgiau kaip 90 dienų iš eilės, skaičius 2015 m. išaugo 20,34 proc. ir metų pabaigoje sudarė 203,74 tūkst. kreditų, o suma (įskaitant delspinigius, netesybas ir kitas pagal sutartis mokėtinas sumas) padidėjo nuo 88,23 mln. iki 105,91 mln. Eur, arba 20,03 proc. Dažniausiai vėluojama vykdyti įsipareigojimus pagal didesnių nei 290 Eur vartojimo kreditų sutartis ir mažųjų vartojimo kreditų sutartis, ilgiau kaip 90 dienų pradelstų mokėti kreditų dalis metų pabaigoje sudarė atitinkamai 31 ir 39 proc.

2015 m. lapkričio 5 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo (toliau – VKĮ) pakeitimus, kurie įsigaliojo 2016 m. vasario 1 d., išskyrus įstatymo nuostatas, reglamentuojančias Asmenų, dėl kurių yra pateikti prašymai neleisti jiems sudaryti vartojimo kredito sutarčių, sąrašą (jos įsigalios šiemet, lapkričio 1 d.). Pagrindiniai VKĮ pakeitimai, aktualūs vartojimo kredito gavėjams: sumažinta bendra vartojimo kredito kaina (BVKK);

netesybos bus skaičiuojamos tik ribotą laiką (vėluojant mokėti įmokas netesybos galės būti skaičiuojamos ne ilgiau kaip 180 dienų); įtvirtintas „apsisprendimo laikotarpis“, t. y. vartojimo kredito gavėjo teisė per 2 dienas nuo lėšų išmokėjimo pagal sudarytą vartojimo kredito sutartį atsisakyti vartojimo kredito sutarties, nemokant vartojimo kredito davėjui jokių palūkanų, kompensacijų ar kitų mokesčių, vartojimo kredito davėjui grąžinti tik jo suteiktą vartojimo kredito sumą; įtvirtinta galimybė pateikti prašymą neleisti sudaryti vartojimo kredito sutarčių, t. y. nuo šių metų lapkričio 1 d. kiekvienas fizinis asmuo galės pateikti Lietuvos bankui prašymą neleisti sudaryti vartojimo kredito sutarčių ir nurodyti terminą, per kurį nebūtų leidžiama jų sudaryti.

Be to, VKĮ pakeitimais buvo nustatyta vartojimo kredito davėjo pareiga privalomai tikrinti duomenų bazes arba iš vartotojo surinkti jo pateiktą informaciją pagrindžiančius dokumentus, įtvirtinti vartojimo kredito sutarčių sudarymo ribojimai, t. y. draudimas sudaryti vartojimo kredito sutartis su jaunesniais kaip 18 m. asmenimis, neveiksniais tam tikroje srityje, ribotai veiksniais tam tikroje srityje asmenimis ir asmenimis, kurie sprendimus tam tikroje srityje priima naudodamiesi pagalba, taip pat draudimas sudaryti vartojimo kredito sutartis nuo 22 iki 7 val., padidintos baudos VKĮ reikalavimų nesilaikantiems vartojimo kredito davėjams ir jų tarpininkams, įtvirtinti papildomi vartojimo kredito sutarčių reklamos reikalavimai ir draudimai.

Ginčų nagrinėjimas

2015 m. Lietuvos banke išnagrinėti 474 kreipimaisi dėl ginčų, kilusių iš finansinių paslaugų sutarčių. Palyginti su praėjusiais metais, per kuriuos buvo išnagrinėti 457 kreipimaisi, aptariamą laikotarpį kreipimūsi skaičius paaugo beveik 4 proc. Daugiausia (59 %) ginčų kilo su draudimo įmonėmis, ginčai su bankais sudarė trečdalį (30 %), kiti (11 %) – su kitais finansų rinkos dalyviais. Ginčai su draudimo įmonėmis nuolat užima didžiausią ginčų, nagrinėjamų Lietuvos banke, dalį, tačiau pastebima ginčų su bankais didėjimo tendencija.

Aptariamą laikotarpį Lietuvos bankas priėmė daugiau sprendimų dėl ginčo esmės – 157 sprendimai (palyginti su 2014 m., šis skaičius paaugo 5 %). Daugiau kaip trečdalis šių sprendimų buvo vartotojų naudai (34 %). Kiti buvo atmesti kaip nepagrįsti. Sprendimų vartotojo naudai santykis 2015 m. padidėjo 5 proc., palyginti su sprendimų vartotojo naudai skaičiumi 2014 m. (29 %). Primintina, kad Lietuvos banko sprendimai dėl ginčo esmės yra rekomendaciniai. Nepaisant to, finansų rinkos dalyviai iš esmės įvykdo didžiąją Lietuvos banko sprendimų dėl ginčo esmės dalį. 2015 m. neįvykdyti 4 rekomendacinio pobūdžio sprendimai dėl ginčų, kilusių su draudimo įmonėmis, ir 2 – dėl ginčų, kilusių su banku. 2014 m. neįvykdyti 7 sprendimai. Nagrinėdamas ginčus Lietuvos bankas siekia, kad ginčo šalys rastų taikų sprendimo būdą ir susitartų dėl kilusio ginčo. 2015 m. 50 atvejų vartotojai ir finansų rinkos dalyviai užbaigė kilusius ginčus taikiai, o tai 16 proc. daugiau nei 2014 m., kai taikiai buvo išspręsti 43 ginčai. Daugiausia taikių susitarimų buvo su draudimo įmonėmis (64 %).

Lietuvos bankas kasmet rengia ir viešai savo interneto svetainėje skelbia Lietuvos banke nagrinėtų ginčų praktikos apžvalgą. Apžvalgoje pateikiama apibendrinta informacija apie dažniausių ginčų situacijas, ginčų pobūdį, priimtus dėl jų sprendimus. Minėtos informacijos pateikimo tikslas – supažindinti finansų rinkos dalyvius ir visuomenę su Lietuvos banko nuomone dėl kai kurių ginčų nagrinėjimo metu nustatytų aplinkybių vertinimo, pabrėžti tam tikras finansinių paslaugų teikėjų bei finansinių paslaugų vartotojų pareigas, ugdyti

atsakingą ir sąžiningą finansinių paslaugų teikėjų bei finansinių paslaugų vartotojų elgesį ir siekti sumažinti galimų ginčų skaičių ateityje.

Finansinis švietimas

Trečius metus iš eilės Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, 2015 m. kovo 9–17 d. buvo minima Vaikų finansinio švietimo savaitė. Prie iniciatyvos prisijungė 18 partnerių, iš viso organizuotuose renginiuose – ekskursijose, paskaitose, žaidimuose, protų mūšiuose, konkursuose – dalyvavo apie 6 tūkst. mokinių. Vaikų finansinio švietimo savaitę vainikavo Lietuvos banke vykęs moksleivių kūrybinio konkurso „Mano kišenpinigių istorija“ nugalėtojų apdovanojimas. Konkurse savo kišenpinigių istorijas, naudodami skirtingas kūrybines priemones, papasakojo daugiau kaip 200 mokinių iš 65 Lietuvos mokyklų.

Ataskaitiniu laikotarpiu Lietuvos bankas suformavo tarpinstitucinę darbo grupę, skirtą glaudesniai bendradarbiavimui Lietuvos gyventojų finansinio raštingumo didinimo srityje, t. y. skatinti įtraukti finansinio švietimo tematiką į inicijuojamas ir įgyvendinamas šviečiamąsias ar informacines veiklas, skirtas plačiai visuomenei ar specifinėms visuomenės grupėms; skatinti efektyviai įtraukti aktualaus turinio finansinio raštingumo ugdomąją medžiagą į formaliojo ir neformaliojo švietimo programas ir pan.

Sutarta šiam tikslui parengti bendrą valstybės institucijų 2017–2021 m. veiksmų finansinio švietimo srityje planą. Priemonių planas nuosekliai ir sistemškai apims jaunosios kartos formalųjį ir neformalųjį ugdymą, taip pat daug dėmesio bus skiriama pedagogų kvalifikacijos kėlimui, o temos glaudžiai siesis su verslumo, inovatyvumo, kūrybiškumo ugdymu. Daug dėmesio bus skiriama ir dabartiniams finansinių paslaugų ir produktų vartotojams – jie bus informuojami, plečiamos jų žinios ir ugdomas finansinis raštingumas pagal kiekvieno jų gyvenimo etapus ar gyvenimo įvykius.

2015 m. Lietuvos banko užsakymu atliktas Lietuvos gyventojų finansinio raštingumo ir elgsenos tyrimas atskleidė, kad, praradę pagrindinį pajamų šaltinį, 29 proc. respondentų galėtų sėkmingai dengti pragyvenimo išlaidas mėnesį, o 30 proc. – ne trumpiau kaip tris mėnesius. Šie ir kiti tyrimo duomenys yra perduoti EBPO palyginimui tarptautiniu mastu. 2015 m. antrąjį pusmetį baigėsi trečiasis 2015 m. Tarptautinio penkiolikamečių finansinio raštingumo tyrimo etapas – atliktas pagrindinis tyrimas, apdoroti tyrimo metu surinkti duomenys ir pateikti EBPO, apibendrinusi visų šalių rezultatus, juos paskelbs 2017 m. viduryje.

Lapkričio 12 d. Lietuvos bankas organizavo tarptautinį finansinio švietimo forumą, kuriame dalyvavo Latvijos, Estijos, Lenkijos ir Lietuvos atstovai. Tarptautiniai tyrėjai Matijus Vėberis (Matthias Weber) iš Lietuvos banko Tyrimų centro ir Vilniaus universiteto bei Leonorė Rytalu (Leonorė Riitsalu) iš Tartu universiteto ir Estijos verslo mokyklos dalijosi įžvalgomis, kaip pritaikyti elgsenos ekonomikos principus, keičiant gyventojų finansines nuostatas ir skatinant racionaliai elgtis su asmeniniais finansais. Tarptautinės vaikų ir jaunimo finansų organizacijos (angl. *Child and Youth Finance International*) atstovė Bjanka Isajinku (Bianca Isaincu) pristatė, kaip gali būti ugdomas vaikų ir jaunimo finansinis raštingumas mokyklose ir kokių priemonių galima imtis, siekiant užtikrinti platesnes galimybes vaikams ir jaunimui saugiai naudotis finansinėmis paslaugomis.

Ataskaitiniu laikotarpiu trijuose miestuose – Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje – Lietuvos banko rengtuose seminaruose apsilankė daugiau nei 1 000 Lietuvos gyventojų. Taip pat Lietuvos bankas, bendradarbiaudamas su Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LiJOT) ir Vilniaus

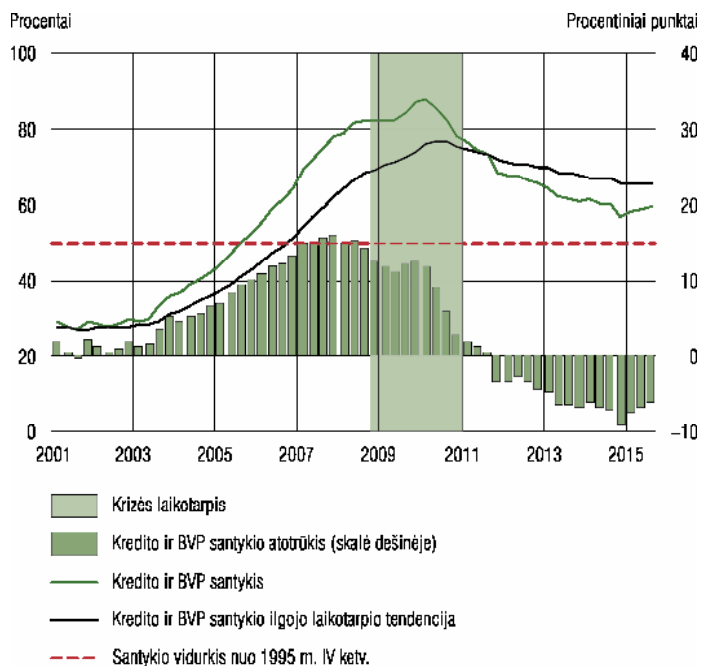
jaunimo informacijos centru, organizavo „Pinigų bitės“ savaitės jaunimui renginius. Juose dalyvavo daugiau nei 100 studentų, o tiesiogines renginių transliacijas stebėjo daugiau nei 1 000 asmenų, besidominčių studentišku finansų valdymu, jų derinimu kuriant verslą ir kitais finansiniais klausimais.

Makroprudencinė politika

Sisteminės rizikos analizė

Lietuvos privačiojo ne finansų sektoriaus įsiskolinimo kaita 2015 m. ir toliau buvo subalansuota. Nors 2015 m. PFĮ skolinimas Lietuvos privačiam sektoriui paspartėjo (portfelis didėjo 1,9 %), tačiau, augant šalies ekonomikai ir gyventojų pajamoms, disbalanso tai nesukūrė. Viso kredito privačiam sektoriui ir BVP santykis, rodantis Lietuvos įmonių ir namų ūkių įsiskolinimo lygį, 2015 m. trečiąjį ketvirtį sudarė 59,3 proc. ir buvo 0,4 proc. punkto mažesnis nei prieš metus. Palyginti su didžiausia reikšme 2010 m. (87,4 %), kredito ir BVP santykis yra sumažėjęs ketvirtadaliu, o jo atotrūkis nuo ilgalaikės tendencijos¹⁰ ir toliau buvo neigiamas (–6,2 %). Tokia padėtis rodo, kad besiformuojančio disbalanso kredito rinkoje nėra, o jos raida yra tvari.

28 pav. Kredito privačiam ne finansų sektoriui ir BVP santykio ilgalaikė tendencija ir atotrūkis nuo jos (2001 m. I ketv.–2015 m. III ketv.)



Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.
Pastaba: ilgalaikė tendencija apskaičiuota taikant vienusį HP filtrą su glodinimo parametru, lygiu 400 000; prieš taikant filtrą, rodiklis 5 m. į ateitį pratęsiamas 4 ketvircių svertiniu vidurkiu.

Skolinimas namų ūkiams 2015 m. augo – atsigavimas stebimas antrus metus iš eilės. Kredito įstaigų namų ūkiams suteiktų paskolų portfelis 2015 m. padidėjo 4,1 proc. (2014 m. – 1,2 %). Panašiu tempu augo tiek būsto paskolų, tiek paskolų vartojimo reik-

¹⁰ Teigiamas kredito ir BVP santykio atotrūkis nuo ilgalaikės tendencijos rodo galimą per didelį privačiojo sektoriaus įsiskolinimo lygį, nulemtą spartaus kredito augimo. Kita vertus, kredito ir BVP santykiui esant mažesniai nei jo ilgalaikė tendencija, šalies privačiojo sektoriaus įsiskolinimo lygis yra laikomas tvariu.

mėmų portfelių apimtis. Toks skolinimo namų ūkiams atsigavimas yra artimas gyventojų darbo užmokesčio kilimui 2015 m., kuris sudarė 5,1 proc. Be to, dėl didėjančių pajamų ir mažų palūkanų normų lengvėjo namų ūkių paskolų grąžinimo našta. 2015 m. gyventojai vartojimui aktyviau skolinosi ne tik iš bankų, bet ir iš kitų vartojimo kreditų davėjų – minėtu laikotarpiu tokių įstaigų vartojimo paskolų portfelis paaugo 26,8 proc. – iki 429,7 mln. Eur.

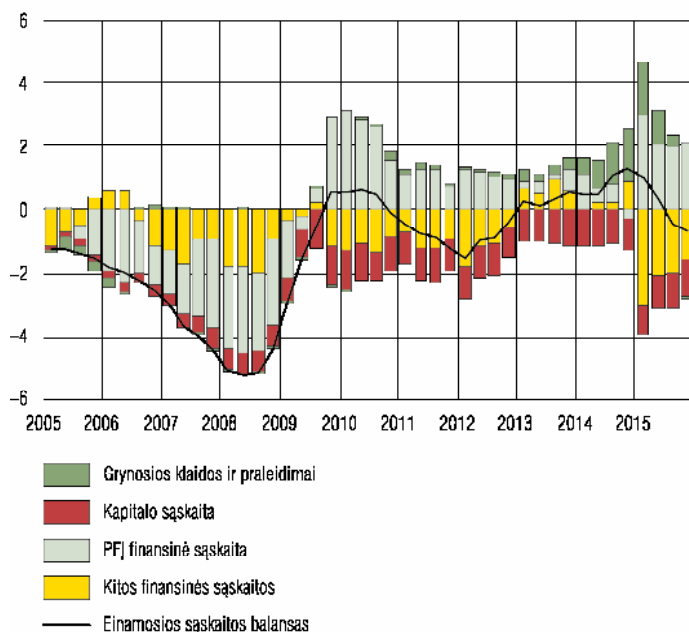
Gerėjant įmonių finansinei padėčiai, PFĮ įmonėms suteiktų paskolų portfelis 2015 m. beveik nepakito. Nors metinis viso PFĮ įmonėms suteiktų paskolų portfelio augimas 2015 m. sudarė –0,2 proc., tačiau skolinimui įmonėms būdingas sezoninis kumas, o 2015 m. antrąjį ir trečiąjį ketvirčiais skolinimas buvo pastebimai didesnis (išaugo 4,2 %). Toks aktyvumo padidėjimas sietinas su sumažėjusia geopolitine įtampa Rytuose, atsigauančiu vidaus vartojimu, pagerėjusiais lūkesčiais. Kita vertus, ne finansų įmonių finansinė padėtis stiprėjo, kartu mažindama jų kredito riziką. 2015 m. ne finansų įmonių bendrasis pelnas padidėjo 9,0, nuosavas kapitalas – 10,2 proc., o neveiksnios verslo paskolos bankuose sudarė 8,4 proc., t. y. 1,9 proc. punkto mažiau negu prieš metus.

PFĮ prie einamosios sąskaitos deficito finansavimo 2015 m. neprisidėjo, todėl sisteminė rizika dėl užsienio šalių finansų įstaigų lėšų pervedimo į Lietuvą nesiformavo. 2015 m. Lietuvos einamoji sąskaita buvo nedaug deficitinė ir sudarė –1,7 proc. BVP. Tam didžiausią įtaką darė didėjantys užsienio prekybos deficitas ir pervedimai iš Lietuvos, susiję su reinvesticijomis ir portfelinėmis investicijomis. Paskolų kaitos tvarumo atžvilgiu svarbūs yra einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltiniai. Vienas iš tokių šaltinių yra PFĮ, kurios keletą metų prieš ekonomikos nuosmukį reikšmingai prisidėjo prie einamosios sąskaitos deficito finansavimo, t. y. išaugęs prekių importas buvo finansuojamas privačiojo sektoriaus skolinimusi iš bankų, o pastarieji skolinosi iš užsienio. 2015 m. PFĮ prie einamosios sąskaitos deficito finansavimo neprisidėjo, jis buvo finansuojamas iš kapitalo pervedimų į Lietuvą ir kitų sektorių.

29 pav. Einamosios sąskaitos balansas

(2005 m. I ketv.–2015 m. III ketv.; 4 ketvirčių slenkamoji suma, palyginti su BVP)

Mld. Eur



Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto kainos 2015 m. kilo subalansuotai. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, būsto kainos Lietuvoje per 2015 m. padidėjo 3,3 proc., tačiau, anot Registrų centro, per 2015 m. sudaryta 5 proc. mažiau būsto pardavimo sandorių nei prieš metus. Lietuvos banko vertinimu, gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto kainos vis dar yra mažesnės už ilgojo laikotarpio pusiausvyros reikšmę, nors atotrūkis per metus šiek tiek sumažėjo. Naujo būsto pasiūla didžiausioje ir likvidžiausioje Vilniaus rinkoje vis dar yra santykinai didelė, todėl reikšmingas būsto kainų kilimas 2016 m. mažai tikėtinas. Be to, 2015 m. bent iš dalies skolintomis lėšomis perkamų būstų sandorių dalis vidutiniškai sudarė apie trečdalį (pvz., 2007 m. ji sudarė 63,6 %), o bankų suteiktomis naujomis paskolomis finansuojamų būsto sandorių vertės dalis sudarė 53,8 proc. ir buvo artima ilgalaikiam vidurkiui, todėl nesubalansuoto būsto kainų kilimo, susijusio su skolintomis lėšomis, tikimybė yra maža.

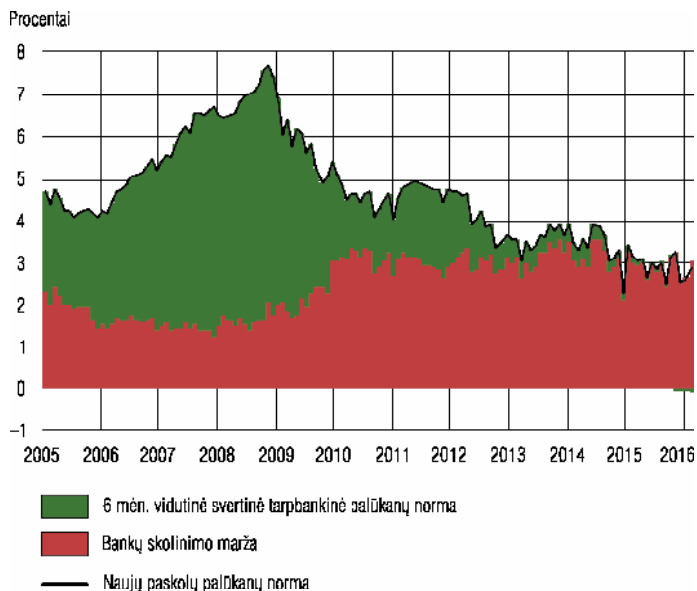
Lietuvos bankų priklausomybė nuo Šiaurės šalių patronuojančiųjų bankų yra sumažėjusi, tačiau sparčiai kylančios būsto kainos ir aukštas namų ūkių įsiskolinimo lygis Skandinavijoje didina rizikos pasireiškimo tikimybę. Priešingai nei Baltijos šalyse, būsto kainos Švedijoje ir Norvegijoje iš esmės nebuvo paveiktos 2008–2010 m. vykusio pasaulio ekonomikos nuosmukio ir toliau sparčiai didėjo. Realiųjų būsto kainų Švedijoje metinis augimas 2015 m. trečiąjį ketvirtį sudarė 12,8 proc., o palyginti su nuosmukio laikotarpiu, realiosios būsto kainos Švedijoje ir Norvegijoje yra atitinkamai 34,4 ir 20,8 proc. didesnės. Sparčiai kylant būsto kainoms, kartu didėja rizika, kad toks augimas taps netvarus ir virs nuosmukiu. Šios rizikos galimą neigiamą poveikį didina ir tai, kad namų ūkių įsiskolinimo lygis Šiaurės šalyse yra santykinai aukštas. Nors rizikos pasitvirtinimo tikimybę Švedijoje ir Norvegijoje mažina stiprus ekonomikos augimas, būsto kainų kritimą galėtų paskatinti tokie veiksniai kaip didėjančios palūkanų normos ar silpnėjantys ekonomikos augimo lūkesčiai.

Rizikai, susijusiai su Šiaurės šalimis, pasitvirtinus, Lietuvos finansų sistema, tikėtina, galėtų būti neigiamai paveikta bent trimis kanalais. Pirma, dėl sumenkusio pasitikėjimo Šiaurės šalių patronuojamaisiais bankais gyventojų indėliai Lietuvoje gali būti sparčiau atsiimami. Antra, galėtų išaugti kai kurių patronuojamųjų bankų Lietuvoje finansavimosi ir kreditavimo kaina. Trečia, patronuojantiems bankams patyrus reikšmingų nuostolių ir pritrūkus kapitalo, jo galimai būtų pritraukiama iš patronuojamųjų bankų, o strateginiai pokyčiai grupių viduje galėtų lemti mažesnę kreditavimo apimtį. Kita vertus, Lietuvos bankų sektoriaus priklausomybė nuo finansavimosi iš Šiaurės šalių patronuojančiųjų bankų yra sumažėjusi. Finansavimosi iš patronuojančiųjų bankų dalis, 2009 m. pradžioje siekusi 42,6 proc. visų bankų įsipareigojimų ir nuosavybės, 2015 m. sudarė 13,0 proc. Be to, riziką dėl finansinio disbalanso Šiaurės šalyse mažina ir šių šalių finansų rinką reguliuojančių institucijų taikomos ir ketinamos taikyti makroprudencinės politikos priemonės.

Ilgai besitęsianti mažų palūkanų normų aplinka mažina kredito įstaigų pelningumą, skatina investuotojus priimti daugiau rizikos ir gali lemti finansinio bei nekilnojamojo turto pervertinimą. Ypač mažų palūkanų normų laikotarpis, besitęsiantis jau nuo 2012 m., tampa vis svarbesne rizika Lietuvos finansų sistemai. 2015 m. toliau mažėjant tarpbankinių palūkanų normoms, už bankų indėlius mokamos palūkanos priartėjo prie nulio, o kredito įstaigų paskolų palūkanų normos sparčiai mažėjo. Tokia padėtis yra nepalanki didžiausiems Lietuvos finansų sistemos dalyviams – bankams, kurie patiria vis didesnę spaudimą pelningumo mažėjimui. Nors dėl mažėjusių administracinių išlaidų bankų sektoriaus pelnas per 2015 m. padidėjo 0,9 proc., tačiau grynosios bankų palūkanų pajamos sumažėjo 10,2 proc. Panaši padėtis turėtų išsilaikyti ir artimiausiu metu, nes

euro zonos tarpbankinės palūkanų normų EURIBOR ateities sandorių vertės nerodo jų galimo padidėjimo per 2016 m.

30 pav. PFJ naujų būsto paskolų palūkanų normų sudedamosios dalys



Šaltiniai: www.euribor.org ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Lietuvos atvirumas užsienio prekybai yra didelis, todėl neigiami eksporto paklausos pokyčiai gali daryti tiesioginę įtaką šalies ekonomikos raidai, privačiojo sektoriaus galimybėms grąžinti skolą ir finansų sistemos stabilumui. Po 2014 m. Rusijos įvestų ekonominių sankcijų ir jos bei kitų NVS šalių ūkiams patiriant sukretimų, Lietuvos eksporto paklausa sumažėjo, todėl išaugo rizika, kad blogėjanti eksportuojančių įmonių finansinė padėtis darys neigiamą įtaką Lietuvos finansų sistemai. Vis dėlto, eksporto kritimas neigiamos įtakos kredito įstaigų turto kokybei nedarė. Artimiausiu metu užsienio paklausos kritimo riziką turėtų mažinti stiprėjantis ES ūkis, sudarantis didžiąją Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto dalį. Prognozuojama, kad ES valstybių BVP 2016 m. augs 1,9 proc., todėl eksporto paklausa iš šių šalių turėtų didėti. Be to, Rusijos ekonomikos kritis, prognozuojama, kad bus mažesnis nei 2015 m. Remiantis Lietuvos banko prognozėmis, Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas 2016 m. augs sparčiau ir sudarys 3,3 proc.

Rizikos priedai pasaulio finansų rinkose tebėra maži, todėl rizika, kad jie staiga padidės ir finansų įstaigos patirs reikšmingų nuostolių, vis dar yra aktuali. ECB aktyviai vykdamas skatinamąją pinigų politiką, finansinio turto kaina Europoje 2015 m. ir toliau buvo didelė. Dėl to Europos šalių vyriausybės VP pajamingumas minėtu laikotarpiu buvo ypač mažas, o kai kuriais atvejais – neigiamas. Esant tokiai padėčiai, rizika, kad, finansų rinkose įvykus sukretimams, finansinis turtas, ypač didesnės rizikos, staiga nuvertės, tebėra svarbi. Be to, 2015 m. išsiskyrė padidėjusiu kintamumu pasaulio finansų rinkose, todėl kartu padidėjo ir tokios rizikos išsipildymo tikimybė.

Lietuvoje veikiančios finansų įstaigos turi įsigijusias santykinai nedaug VP, todėl su rizikos priedų padidėjimu susijusi neigiama įtaka finansų sistemos stabilumui būtų ribota. Be to, riziką mažina ir tai, kad didžiąją bankų turimų VP dalį sudaro aukštesnio reitingo vyriausybės SVP, kurių staigaus nuvertėjimo rizikos tikimybė yra mažesnė. Kita vertus, ši rizika yra didesnė kredito unijų sektoriuje, kuriame turimų SVP dalis 2015 m. pabaigoje sudarė šiek tiek mažiau nei 29,0 proc. viso turto. Vis dėlto ši dalis jau yra mažesnė nei

prieš metus (35,9 %), o jos tolesnį mažėjimą užtikrina Lietuvos banko parengtos Kredito unijų investavimo į ne nuosavybės vertybinius popierius taisyklės, pagal kurias skolos VP dalis negali būti didesnė kaip 35 proc. viso unijos turto.

Makroprudencinės politikos priemonės

2015 m. Lietuvos bankas patvirtino Makroprudencinės politikos strategiją. Vadovaudamasi Lietuvos banko įstatymo pakeitimais¹¹, kurie įpareigojo Lietuvos banką vykdyti makroprudencinę politiką, Lietuvos banko valdyba 2015 m. kovo 12 d. patvirtino Makroprudencinės politikos strategiją¹². Joje nustatomi pagrindinis ir tarpiniai makroprudencinės politikos tikslai bei priemonės šiems tikslams pasiekti. Strategijoje numatoma makroprudencinės politikos sprendimų priėmimo ir viešinimo bei Lietuvos banko bendradarbiavimo su kitomis institucijomis tvarka. Be to, 2015 m. balandžio 9 d. į Lietuvos teisę perkeltos pagrindinės KRD IV nuostatos. Šie pakeitimai Lietuvos bankui suteikė teisę Lietuvos finansų įstaigoms taikyti naujus kapitalo rezervus, skirtus struktūrinei ir ciklinei rizikai mažinti, taip pat likvidumo reikalavimus.

2015 m. pradėtas taikyti anticiklinio kapitalo rezervo, kuriuo pririnkus būtų siekiama riboti perteklinį kredito augimą ir pernelyg didelį finansinį svertą, reikalavimas. Ši makroprudencinė priemonė nustatoma kiekvieną ketvirtį įvertinus padėtį kredito ir nekilnojamojo turto rinkoje, o jos nustatymas reglamentuojamas 2015 m. balandžio 9 d. Lietuvos banko valdybos patvirtintose Kapitalo rezervų sudarymo taisyklėse¹³. KRD IV įpareigoja ES valstybes nares anticiklinio kapitalo rezervą pradėti taikyti nuo 2016 m., tačiau Lietuvos bankas šį reikalavimą įgyvendino anksčiau ir 2015 m. antrąjį ketvirtį nustatė 0 proc. normą¹⁴, kuri įsigaliojo 2015 m. birželio 30 d. Toks sprendimas buvo priimtas įvertinus, kad 2015 m. antrąjį ketvirtį disbalanso skolinimo ir būsto rinkose nesiformavo. Remdamasis 2015 m. trečiojo ir ketvirtojo ketvirčių duomenimis, Lietuvos bankas 2016 m. kovo 29 d. priėmė sprendimą¹⁵ palikti galioti nustatytą 0 proc. anticiklinio kapitalo rezervo normą (analogiškas sprendimas priimtas ir 2015 m. trečiąjį bei ketvirtąjį ketvirčiais). Didesnė nei 0 proc. anticiklinio kapitalo rezervo norma nustatoma, kai identifikuojama, kad dėl pernelyg spartaus kredito sektoriaus augimo finansų sistemoje didėja sisteminės rizikos lygis ir kyla pavojus tvariai ūkio raidai.

Siekiant užtikrinti atsakingą skolinimąsi mažų palūkanų normų sąlygomis ir apsaugoti namų ūkius nuo perteklinio įsiskolinimo imant ilgus trukmės paskolas, buvo peržiūrėti Atsakingojo skolinimo nuostatai ir priimti 2015 m. lapkričio 1 d. įsigalioję jų pakeitimai¹⁶. Dėl įsivyravusių mažų palūkanų normų, prieš tai galiojusių 40 proc. vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykis tapo nepakankamas apriboti perteklinį įsiskolinimą, todėl kredito įstaigos privalo užtikrinti, kad šis dydis sudarytų ne daugiau kaip 50 proc., skaičiavimams naudo-

¹¹ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo Nr. I-678 8, 11, 27, 51, 55 straipsnių, 2 priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo septintuoju skirsniu ir 52 straipsniu įstatymas (2014 m. rugsėjo 18 d., Nr. XII-1097). Teisės aktų registras, 2014 m. rugsėjo 23 d., Nr. 2014-12712.

¹² Lietuvos banko valdybos 2015 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 03-31 „Dėl Makroprudencinės politikos strategijos patvirtinimo“.

¹³ 2015 m. balandžio 9 d. Lietuvos banko valdybos nutarimu Nr. 03-51 patvirtintos Kapitalo rezervų sudarymo taisyklės.

¹⁴ Lietuvos banko valdybos 2015 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 03-106 „Dėl anticiklinio kapitalo rezervo taikymo“. Plačiau žr. Anticiklinio kapitalo rezervo taikymas Lietuvoje, Lietuvos banko teminių straipsnių serija, 2015 m. Nr. 5. Žr.: http://www.lb.lt/anticiklinio_kapitalo_rezervo_taikymas_lietuvoje.

¹⁵ Lietuvos banko valdybos 2016 m. kovo 29 d. nutarimas Nr. 03-35 „Dėl anticiklinio kapitalo rezervo taikymo“.

¹⁶ Lietuvos banko valdybos nutarimas dėl Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimo Nr. 03-144 „Dėl Atsakingojo skolinimo nuostatų“ pakeitimo (2015 m. gegužės 28 d. Nr. 03-90).

jant 5 proc. metinę palūkanų normą¹⁷. Šiuo pakeitimu siekiama apsaugoti namų ūkius, kurie, vyraujant mažoms palūkanų normoms, skolinasi taikant artimą 40 proc. vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykį, nuo rizikos šį limitą viršyti ir susidurti su sunkumais mokant išaugusias paskolos įmokas, jeigu palūkanų normos ateityje padidėtų. Siekiant užtikrinti neutralų reguliavimo pakeitimų poveikį kreditavimo apimčiai, kredito įstaigoms buvo sudarytos galimybės per kalendorinius metus suteikti 5 proc. naujų paskolų (vertine išraiška), taikant iki 60 proc. sudarantį vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykį. Be to, siekdamas sumažinti paskolų grąžinimo vėlavimo tikimybę, Lietuvos bankas maksimalią paskolos trukmę sumažino nuo 40 iki 30 m. Remiantis 2015 m. paskutinio ketvirčio duomenimis, įsigalioję Atsakingojo skolinimo nuostatų pakeitimai neturėjo neigiamos įtakos namų ūkių kreditavimui.

2015 m. gruodžio 15 d. Lietuvos bankas nustatė ir paskelbė sisteminės svarbos įstaigas Lietuvoje ir joms priskyrė kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervo dydžius¹⁸. Remiantis Kapitalo rezervų sudarymo taisyklėmis¹⁹, kitų sisteminės svarbos įstaigų rezervas gali sudaryti nuo 0 iki 2 proc. viso pagal riziką įvertinto banko turto sumos. Ši makroprudencinės politikos priemonė nustatoma kiekvienų metų pabaigoje, siekiant didinti sisteminės svarbos įstaigų atsparumą galimiems nuostoliams ir sumažinti jų paskatas priimti pernelyg daug rizikos²⁰. Nustatant sisteminės svarbos įstaigas, atsižvelgiama į jų dydį, svarbą šalies ir visos ES finansų sistemai, tarpvalstybinės veiklos sąsajas, įstaigos ir finansų sistemos tarpusavio susietumą. 2015 m. Lietuvoje nustatytos keturios sisteminės svarbos įstaigos. AB SEB bankui, „Swedbank“, AB, ir AB DNB bankui nustatyti 2 proc., o AB Šiaulių bankui – 0,5 proc. kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervo dydžiai. 2015 m. nustatytos sisteminės svarbos įstaigos papildomą kapitalo rezervo reikalavimą turės tenkinti nuo 2016 m. gruodžio 31 d.

Bankų pertvarkymas

2015 m. Lietuvos bankui suteikta nauja finansų įstaigų pertvarkymo funkcija. 2015 m. gruodžio 3 d. įsigaliojo Finansinio tvarumo, Lietuvos banko ir kitų susijusių įstatymų pakeitimai, perkeliančys Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyvos 2014/59/ES nuostatas į Lietuvos teisę, ir suteikiantys Lietuvos bankui naują pertvarkymo funkciją. Nuo šiol Lietuvos bankas kartu su Bendra pertvarkymo valdyba – ES lygmens pertvarkymo institucija – ir Lietuvoje veikiančių kitų šalių bankų nacionalinėmis pertvarkymo institucijomis bus atsakingas už bankų ir kitų svarbių finansų įstaigų pertvarkymo planavimą, o prireikus ir pertvarkymą. Įstatymų pakeitimai suteikia galimybę panaudoti įvairias pertvarkymo priemones, kurios leistų sumažinti neigiamą poveikį ekonomikai, jei bankų sistemai iškiltų mokumo sunkumų.

Poreikis turėti efektyvią pertvarkymo sistemą ypač išryškėjo pasaulinės finansų krizės metu, kai, siekdamas užtikrinti finansinį stabilumą, valstybės neretai turėdavo gelbėti žlungančius bankus, naudodamos mokesčių mokėtojų pinigus. Pagal naują sistemą dideli bankai, užuot bankrutavę, turės būti pertvarkomi pagal iš anksto parengtą planą.

¹⁷ Taikomas 5 proc. palūkanų normos dydis – tai 2005–2014 m. suteiktų būsto paskolų euraiš palūkanų normų vidurkis, padidintas vienu standartiniu nuokrypiu.

¹⁸ Lietuvos banko valdybos 2015 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 03-192 „Dėl kitų sistemiskai svarbių įstaigų kapitalo rezervo nustatymo“.

¹⁹ Žr. 13 išnašą.

²⁰ Plačiau žr. *Kitų sisteminės rizikos svarbos įstaigų kapitalo rezervo reikalavimo taikymas Lietuvoje, Lietuvos banko teminių straipsnių serija, 2015 m. Nr. 7*. Žr.: http://www.lb.lt/kitu_sistemines_svarbos_istaigu_kapitalo_rezervo_reikalavimo_taikymas_lietuvoje.

Pertvarkymas nereiškia, kad bankai apskritai negalės bankrotuoti – pertvarkymu pirmiausia bus siekiama užtikrinti svarbiausių banko funkcijų, tokių kaip lėšų išmokėjimas ir mokėjimų atlikimas, nenutrūkstamą atlikimą. Komercinių bankų veiklos sritims, kurios neturi sisteminės reikšmės finansų sektoriaus stabilumui ir apskritai šalies ekonomikai, galės būti taikomos įprastos bankroto procedūros.

Nuo šiol, be jau anksčiau egzistavusių pertvarkymo priemonių, kaip verslo pardavimas, laikinos įstaigos sukūrimas ar turto atskyrimas, Lietuvos bankas galės taikyti ir gelbėjimo privačiomis lėšomis (angl. *bail-in*) priemonę. Gelbėjimas privačiomis lėšomis (įsipareigojimų konvertavimas į kapitalą) užtikrina, kad pirmiausia su sunkumais susidūrusių bankų nuostolius padengtų akcininkai ir kreditoriai. Tam, kad būtų užtikrinta pakankama nuostolius galinčio padengti kapitalo ir įsipareigojimų atsarga, bankai turės laikyti Lietuvos banko nustatytą minimalų nuosavų lėšų ir tinkamų įsipareigojimų kiekį. Besirengiant pertvarkymui, Lietuvos bankas turės teisę reikalauti, kad komercinė įstaiga pakeistų struktūrą, parduotų turtą, apribotų ar nutrauktų tam tikrą vykdomą ar planuojamą veiklą, jei dabartinis verslo modelis nebūtų tinkamas sklandžiam institucijos pertvarkymui krizės atveju.

Įgyvendinus Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyvą, taip pat buvo pradėtas kaupti pertvarkymo fondas, į kurį įmokas turi mokėti bankai ir reikšmingos investicinės įmonės. Šis fondas bus naudojamas pertvarkant problemines finansų įstaigas, kad dengiant sąnaudas būtų naudojamos jų pačių sukauptos, o ne mokesčių mokėtojų lėšos. 2015 m. į nacionalinį pertvarkymo fondą buvo surinkta 10,1 mln. Eur. Per aštuonerių metų pereinamąjį laikotarpį, pradedant 2016 m., bankų sąjungai priklausančiose valstybėse nacionaliniai pertvarkymo fondai bus sutelkti į Europoje veikiančią Bendrą pertvarkymo fondą, kuris iki 2024 m. turės pasiekti ne mažiau kaip 1 proc. draudžiamųjų bankų sąjungos indėlių.

Grynujų pinigų valdymas

Vykdydamas savo išimtinę teisę leisti pinigus, Lietuvos bankas įstatymų nustatyta tvarka išleidžia į apyvartą ir išima iš jos pinigus, organizuoja pinigų gamybą, gabenimą ir saugojimą, sudaro banknotų ir monetų atsargas.

Grynujų pinigų išleidimas į apyvartą ir išėmimas

2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos banko išleistų į apyvartą, įskaitant kolekcines eurų monetas ir apyvartinių eurų monetų numizmatinius rinkinius, buvo 2 160,7 mln. eurų.

3 lentelė. Grynasis pinigų išleidimas

Mln. eurų

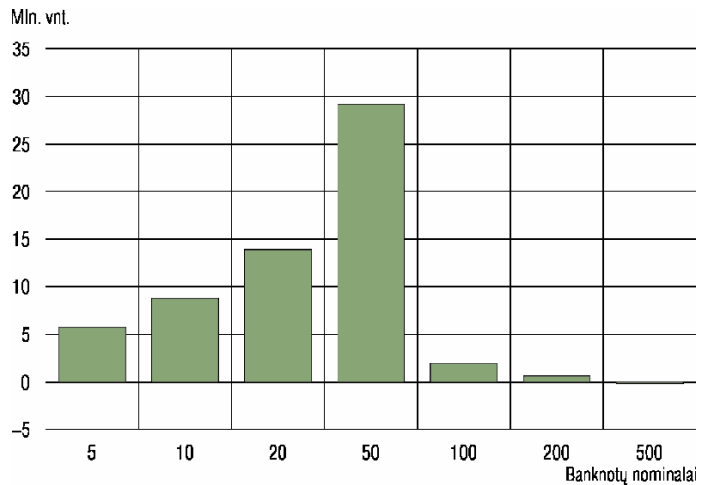
Metai	Ketvirčiai				
	I	II	III	IV	I–IV
2015	1 618,9	204,1	133,2	204,5	2 160,7

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Per 2015 m. Lietuvos bankas išleido į apyvartą 59,8 mln. vienetų eurų banknotų, jų vertė – 2 099,5 mln. eurų, 178,0 mln. vienetų apyvartinių eurų monetų, jų vertė – 60,5 mln. eurų, 0,1 mln. vienetų kolekcinių eurų monetų ir apyvartinių eurų monetų numizmatinių rinkinių, jų vertė – 0,7 mln. eurų.

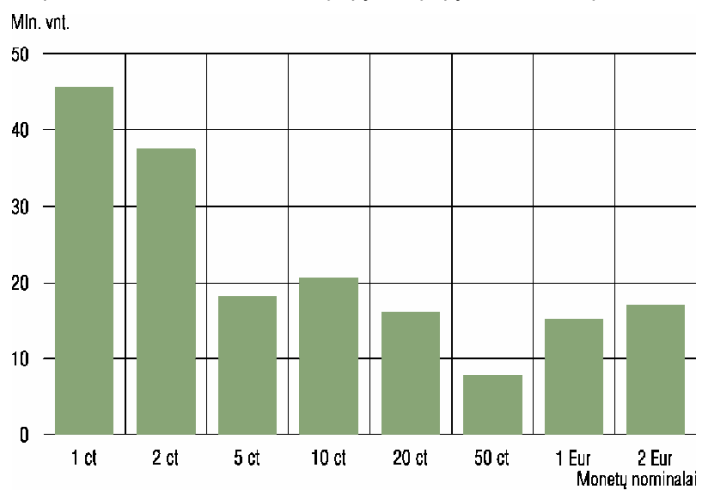
2015 m. gruodžio 31 d. 20 ir 50 eurų banknotai (atitinkamai 13,8 mln. ir 29,2 mln. vienetų) sudarė didžiąją Lietuvos banko išleistų į apyvartą eurų banknotų dalį, o 1 ir 2 euro centų monetos (atitinkamai 45,6 mln. ir 37,5 mln. vienetų) – didžiąją apyvartinių eurų monetų dalį.

31 pav. Lietuvos banko išleisti į apyvartą eurų banknotai



Šaltinis: Lietuvos bankas.

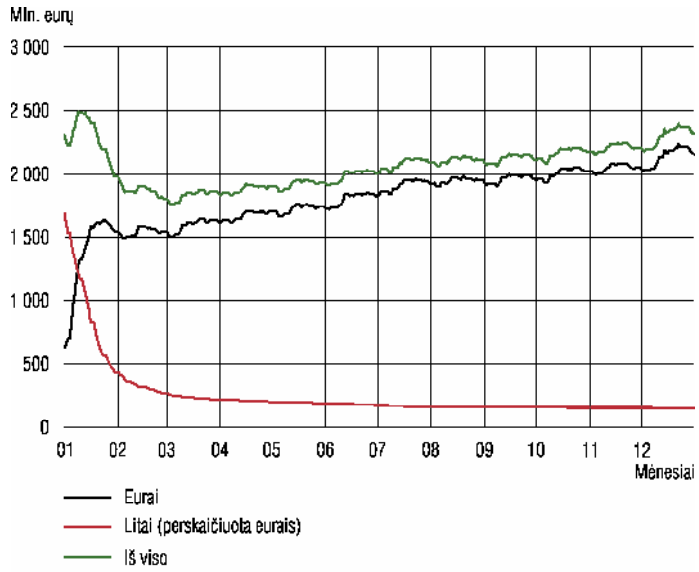
32 pav. Lietuvos banko išleistos į apyvartą apyvartinės eurų monetos



Šaltinis: Lietuvos bankas.

Lietuvoje, įvedus eurą, 2015 m. sausio 1–15 d., dviejų valiutų apyvartos laikotarpiu, mokant už prekes ir paslaugas grynaisiais pinigais buvo galima atsiskaityti ir litais. 2015 m. sausio 16 d. euras tapo vienintele teisėta, privaloma priimti atsiskaitymams, mokėjimo priemone. Jau 2015 m. sausio 9 d. apyvartoje eurų suma viršijo litų sumą, t. y. apyvartoje buvo 1 282,8 mln. eurų (51,6 %) ir 1 204,8 mln. eurų litais (48,4 %).

33 pav. Lietuvos banko išleisti į apyvartą grynieji pinigai



Šaltinis: Lietuvos bankas.

4 lentelė. Litų banknotai ir monetos apyvartoje

Nominalas	2014 12 31		2015 12 31		2014 12 31		2015 12 31	
	mln. Lt	dalis, %	mln. Lt	dalis, %	mln. vnt.	dalis, %	mln. vnt.	dalis, %
Banknotai								
1 Lt	2,6	0,1	2,6	0,7	2,6	4,7	2,6	22,8
2 Lt	2,6	0,1	2,6	0,6	1,3	2,3	1,3	11,1
5 Lt	2,2	0,0	2,2	0,6	0,4	0,8	0,4	3,9
10 Lt	83,8	1,5	28,5	7,1	8,4	14,8	2,9	24,8
20 Lt	189,5	3,4	34,0	8,5	9,5	16,8	1,7	14,8
50 Lt	310,6	5,6	37,9	9,5	6,2	11,0	0,8	6,6
100 Lt	1 079,1	19,3	103,8	25,9	10,8	19,1	1,0	9,0
200 Lt	3 135,1	56,1	140,7	35,1	15,7	27,8	0,7	6,1
500 Lt	785,7	14,1	48,3	12,1	1,6	2,8	0,1	0,8
Visi banknotai	5 591,1	100,0	400,7	100,0	56,4	100,0	11,5	100,0
Apyvartinės monetos								
1 ct	4,5	2,3	3,7	3,2	447,9	41,1	367,7	43,0
2 ct	4,5	2,3	3,5	3,0	226,2	20,8	173,8	20,3
5 ct	4,2	2,1	3,2	2,8	83,2	7,6	64,1	7,5
10 ct	15,9	8,1	13,3	11,4	158,5	14,5	132,5	15,5
20 ct	15,1	7,7	11,3	9,8	75,4	6,9	56,6	6,6
50 ct	11,4	5,8	8,1	7,0	22,8	2,1	16,2	1,9
1 Lt	41,3	21,0	26,6	23,0	41,3	3,8	26,6	3,1
2 Lt	49,5	25,3	26,2	22,6	24,8	2,3	13,1	1,5
5 Lt	49,9	25,4	20,1	17,4	10,0	0,9	4,0	0,5
Visos apyvartinės monetos	196,1	100,0	116,0	100,0	1 089,9	100,0	854,7	100,0
Kolekcinės (proginės) monetos ir numizmatiniai rinkiniai	18,5		18,6		0,5		0,5	

Šaltinis: Lietuvos bankas.

2015 m. litų banknotų ir monetų apyvartoje vertė, įskaitant kolekcinės (proginės) monetos ir numizmatinius rinkinius, sumažėjo 5 270,5 mln. litų (90,8%). Gruodžio 31 d. apyvartoje buvo 535,3 mln. litų.

2015 m. gruodžio 31 d. apyvartoje buvo 11,5 mln. vienetų litų banknotų (jų vertė sudarė 400,7 mln. Lt) ir 854,7 mln. vienetų apyvartinių litų monetų (jų vertė – 116 mln. Lt). Per metus litų banknotų apyvartoje skaičius sumažėjo 45 mln. vienetų (79,6 %), jų vertė – 5,2 mlrd. litų (92,8%), o apyvartinių litų monetų apyvartoje skaičius sumažėjo 235,2 mln. vienetų (21,6 %), jų vertė – 80,2 mln. litų (40,9 %).

Per 2015 m. sunaikinta 114,2 mln. vienetų litų banknotų ir 279,2 mln. vienetų apyvartinių litų monetų.

Lietuvos bankas litus į eurus keis neribotą laiką.

2015 m., vadovaujantis ES ir Lietuvos banko teisės aktais, reglamentuojančiais eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą ir jų pakartotinį išleidimą į apyvartą, pradėta grynųjų pinigų tvarkytojų veiklos, susijusios su eurų tikrinimu ir jų pakartotiniu išleidimu į apyvartą, stebėseną. 2015 m. spalio–lapkričio mėn., vadovaujantis Grynųjų pinigų tvarkytojų veiklos planuojamų patikrinimų 2015 m. planu, atlikti UAB „G4S Lietuva“ ir Eurocash1, UAB, veiklos patikrinimai. Patikrinti visi jų skyriai Lietuvoje, atliekantys eurų banknotų ir monetų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą ir jų pakartotinį išleidimą į apyvartą (iš viso atlikti 7 patikrinimai). 2015 m. pabaigoje patvirtintas ir Lietuvos banko interneto svetainėje paskelbtas Grynųjų pinigų tvarkytojų veiklos planuojamų patikrinimų 2016 m. planas.

Grynųjų pinigų apyvartos pertvarkymas

2015 m., įgyvendinant strateginį 2014–2016 m. tikslą būti tarp trijų efektyviausių centrinųjų bankų Šiaurės ir Baltijos šalių regione ir siekius – padidinti grynųjų pinigų pasiūlos sistemos efektyvumą ir sumažinti Lietuvos banko operacines išlaidas grynųjų pinigų ciklo aptarnavimui, pradėtas įgyvendinti Grynųjų pinigų apyvartos pertvarkymo projektas. Įgyvendinus projektą, Lietuvos bankas pertvarkys savo grynųjų pinigų tvarkymo procesą ir dalį grynųjų pinigų tvarkymo funkcijų deleguos grynųjų pinigų tvarkytojams. Pertvarkius procesą Lietuvos bankas bus atsakingas už naujų bei tinkamų pakartotinei apyvartai eurų banknotų ir monetų išleidimą į apyvartą rinkos paklausai užtikrinti, perteklinių grynųjų pinigų priėmimą iš apyvartos, taip pat netinkamų apyvartai grynųjų pinigų priėmimą siekiant juos sunaikinti, rūpinsis, kad šalyje cirkuliuotų tikri ir geros kokybės grynjieji eurai, turės užtikrinti reikiamų kontrolės priemonių įgyvendinimą ir nuolatinę priežiūrą.

2015 m. vasario mėn. inicijuota vieša diskusija su grynųjų pinigų pasiūlos sistemos dalyviais – bankais, pinigų pervežimo įmonėmis ir kitais rinkos dalyviais. Diskusijos metu apsvaistytos priemonės, kurios padėtų surasti optimalų sprendimą, leidžiantį suderinti Lietuvos banko ir grynųjų pinigų pasiūlos sistemos dalyvių interesus teikiant grynųjų pinigų pasiūlą ir padėtų Lietuvoje sukurti tinkamiausią grynųjų pinigų ciklo modelį.

Apyvartinės, kolekcinės ir proginės monetos, apyvartinių monetų rinkiniai

2015 m. Lietuvos bankas į apyvartą išleido 8 nominalų apyvartines euro centų ir eurų monetas, kurių nominalai 1, 2, 5, 10, 20 bei 50 euro centų ir 1 bei 2 eurai, 7 kolekcinės ir 2 proginės monetos. 5 kolekcinės monetos (iš 7) nukaldintos iš 925 prabos sidabro, 1 – iš 999 prabos aukso, 1 – iš vario, aliuminio, cinko ir alavo lydinio. Viena iš proginių

monetų su Lietuvos nacionaline puse išleista kartu su kitomis ES valstybėmis, kurių valiuta yra euro valiuta. Išleisti du 2015 m. laidos apyvartinių monetų rinkiniai: *proof* kokybės (veidrodinis paviršius, matinis reljefas) su atminimo ženklu, skirtu euro įvedimui Lietuvoje, ir BU kokybės (blizgantis plokštumos ir reljefo paviršius).

Visas monetas nukaldino UAB Lietuvos monetų kalykla.

Padirbti banknotai ir monetos

2015 m. Lietuvoje iš apyvartos išimta 1 813 vienetų padirbtų eurų banknotų. Dažniausiai buvo padirbinėjami 50 ir 20 eurų banknotai. Daugiausia aptikta padirbtų 50 eurų banknotų. Padirbtus eurų banknotus nesunku atskirti nuo tikrų pinigų taikant metodą „apčiuopkite–pažvelkite–pakreipkite“ ir lyginant juos su tikrais banknotais.

Padirbtų eurų monetų Lietuvoje praėjusiais metais nebuvo rasta.

2015 m. dar surasti 84 vienetai padirbtų litų banknotų.

Finansinio turto valdymas

Pagrindinis Lietuvos banko tikslas – palaikyti kainų stabilumą, jis įgyvendinamas kartu su ECBS formuojant ir įgyvendinant euro zonos pinigų politiką. Valdydamas finansinį turtą, Lietuvos bankas siekia užtikrinti Lietuvos ir euro zonos finansų sistemos stabilumą, sudaryti sąlygas sėkmingai vykdyti pinigų politiką, taip pat užtikrinti Lietuvos banko finansinį nepriklausomumą ir sudaryti prielaidas šaliai lengviau absorbuoti ekonominius, finansinius sukrėtimus ir kitas ypatingas aplinkybes.

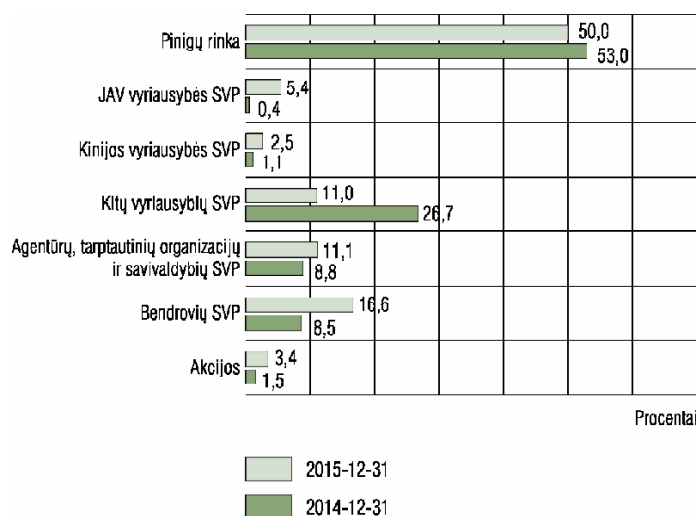
Finansinis turtas

2015 m. sausio 1 d. Lietuvai tapus euro zonos nare, visos Lietuvos banko investicijos eurais, lėšos TARGET sąskaitoje ir investicijos užsienio valiuta euro zonos šalyse į oficialiųjų tarptautinių atsargų dydį neįtraukiamos. Dėl šios techninės priežasties oficialiosios užsienio atsargos 2015 m. reikšmingai sumažėjo, tačiau Lietuvos banko turtas 2015 m. gruodžio pabaigoje (11 330,7 mln. Eur) buvo didesnis negu 2014 m. pabaigoje (8 101,1 mln. Eur). 2015 m. gruodžio 31 d. užsienio atsargos sudarė 1 558,7 mln. Eur.

Finansinio turto valdymo politika ir rezultatai

Atžvelgdamas į pasikeitusius Lietuvos banko tikslus tapus Eurosistemos dalimi ir to nulėmtus finansinio turto valdymo tikslus, taip pat reaguodamas į pastarųjų metų Europos ir pasaulio ekonomikos bei finansų rinkų raidą, Lietuvos bankas toliau siekė skaidyti investavimo riziką ir didinti tikėtiną investicijų pelningumą per trejų metų investavimo laikotarpį. Siekdamas šių tikslų, Lietuvos bankas investuoja į investicinio reitingo Europos, Šiaurės Amerikos ir Kinijos šalių centrinių vyriausybių SVP ir išsivysčiusių šalių bendrovių skolas ir nuosavybės VP. Didžioji investicijų dalis yra eurais arba kitomis valiutomis apsidraudžiant valiutinę riziką į eurus, tačiau, siekiant didesnės investicijų rizikos diversifikacijos, dalis (2015 m. vidutiniškai 14,5 %) investicijų kitomis valiutomis (JAV doleriais, svarais sterlingų) nei euras buvo neapdrausta.

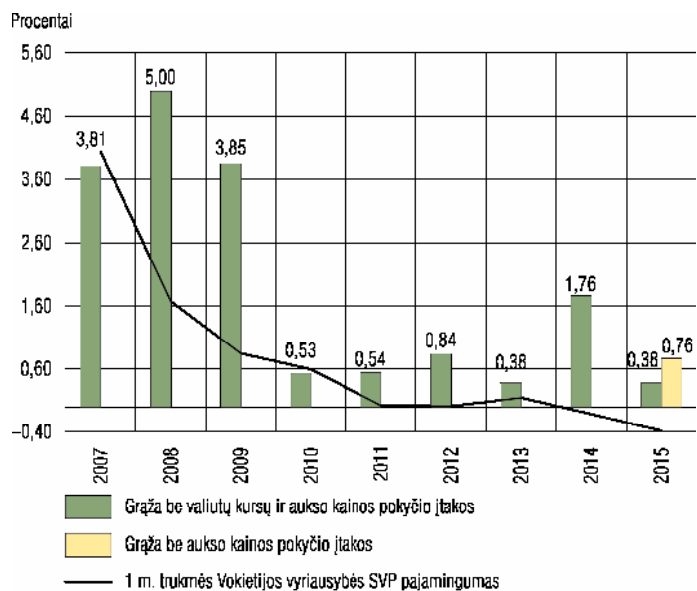
34 pav. Investicijų struktūros pokyčiai



Šaltinis: Lietuvos bankas.

Finansinio turto grąža 2015 m. buvo lygi 0,76 proc. Investavimo rezultatams didžiausią įtaką turėjo palankus JAV dolerio kurso pokytis, saugiausių ir likvidžiausių investicijų – Vokietijos ir JAV vyriausybių SVP – pajamingumo normų sumažėjimas ir dėl ECB tęsiamos skatinamosios pinigų politikos toliau mažėję kitų euro zonos šalių vyriausybių SVP pajamingumo normų skirtumai (kredito rizikos priedai).

35 pav. Investicijų grąža ir 1 m. trukmės Vokietijos vyriausybės SVP pajamingumas



Šaltinis: Lietuvos bankas.

Finansinio turto saugumas užtikrinamas sudarant sandorius tik su investicinių reitingą turinčiomis finansų įstaigomis, investuojant tik į investicinių reitingą turinčių emitentų SVP ir skaidant investicijas. Finansų įstaigoms ir emitentams tarptautinių reitingų agentūrų suteiktas investicinis reitingas rodo, kad jų įsipareigojimų nevykdymo tikimybė yra maža. 2015 m. pabaigoje vidutinis investicijų reitingas buvo AA-, o 21 proc. investicijų buvo suteiktas aukščiausias AAA reitingas.

Finansų rinkos (palūkanų normų, akcijų kainų ir valiutų kursų) rizikai riboti yra nustatytas rizikos biudžetas. Jis apriboja vienerių metų tikėtino nuostolio sumą dėl nepalankių rinkos

kainų svyravimų. Finansinio turto valdymo politikoje nustatytas 100 mln. Eur rizikos biudžetas reiškia, kad finansinio turto bendra neigiama grąža per vienų metų laikotarpį su 95 proc. tikimybe neturi viršyti 100 mln. Eur. 2015 m. gruodžio 31 d. investicinio portfelio rizikos vertė buvo lygi 63 mln. Eur.

Statistikos tvarkymas

Lietuvos bankas yra svarbiausia šalies finansų statistikos institucija. Lietuvai tapus euro zonos nare, išaugo Lietuvos banko rengiamos finansų statistikos vaidmuo ir svarba, išsiplėtė ne tik jos aprėptis, bet dar daugiau dėmesio skiriama jos kokybei, kadangi Lietuvos duomenys jau naudojami suvestinei euro zonos statistikai rengti. Be to, 2015 m. vienas iš prioritetinių uždavinių buvo sklandus perėjimas prie statistinių duomenų rengimo ir skelbimo eurais, jų palyginamumo su euro zonos šalimis užtikrinimas.

2015 m. toliau buvo plėtojama pinigų ir finansų, išorės ir finansinių sąskaitų statistika, pertvarkoma jos rengimo tvarka ir sklaida, įskaitant statistinės informacijos skelbimą Lietuvos banko interneto svetainėje ir biuleteniuose, teikimą ECB ir kitoms tarptautinėms organizacijoms. Lietuvos banko interneto svetainėje iki euro įvedimo litais skelbta statistika 2015 m. sausio 1 d. paskelbta ir eurais. Pradėta rengti ir skleisti Lietuvos, kaip euro zonos šalies, PFJ balanso ir palūkanų normų, investicinių fondų turto ir įsipareigojimų, tarpbankinio skolinimo ir valiutų rinkų, mokėjimo priemonių, oficialiųjų tarptautinių atsargų, mokėjimų ir tarptautinių investicijų balanso, skolos užsieniui, tiesioginių užsienio investicijų ir ketvirtinių finansinių sąskaitų statistika. Ji reikalinga Eurosistemos ir Lietuvos banko pinigų politikos ir operacijų, finansinio stabilumo, makroprudencinės priežiūros, makroekonominės analizės ir tyrimų tikslams, taip pat ją naudoja tarptautinės organizacijos, finansų rinkos dalyviai, žiniasklaida, akademinė ir plačioji visuomenė.

2015 m. Lietuvos bankas sėkmingai ir sklandžiai įgyvendino ECB gairių reikalavimus ketvirtinių finansinių sąskaitų ir valdžios sektoriaus finansų statistikos srityje. Likusio pasaulio sektoriaus duomenys skelbiami pagal euro ir ne euro zoną, o euro zonos skolos ir nuosavybės vertybinių popierių duomenys – pagal ECB gairėse nurodytus sektorius. Būtina pabrėžti, kad dvidešimt penkiomis dienomis sutrumpėjo ketvirtinių finansinių sąskaitų duomenų parengimo ir pateikimo ECB terminas. Vadinas, vartotojai turi ne tik detalesnę, bet ir gerokai anksčiau prieinamą ketvirtinių finansinių sąskaitų statistiką (įskaitant ir metaduomenis).

2015 m. pakeista PFJ balanso ir palūkanų normų, investicinių fondų turto ir įsipareigojimų bei mokėjimų statistinė atskaitomybė pagal ECB reglamentų euro zonos šalims taikomus reikalavimus, pertvarkytos PFJ balanso ir palūkanų normų statistikos skelbimo procedūros, pradėti skelbti investicinių fondų statistikos duomenys. Siekiant sumažinti atskaitomybės našta, statistinės ir priežiūrinės atskaitomybės reikalavimai buvo sujungti į vieną kolektyvinio investavimo subjektų ataskaitos formą. Atsižvelgiant į vartotojų poreikius, parengti ir ECB pateikti istoriniai mėnesiniai ir ketvirtiniai PFJ balanso statistikos duomenys nuo 2004 m. birželio mėn.

Įgyvendinant ECB gaires dėl pinigų ir finansų statistikos, rengiami mėnesiniai išleistų vertybinių popierių ir ketvirtiniai kitų finansinių tarpininkų, draudimo bendrovių ir pensijų fondų statistikos duomenys, konsoliduoti bankų duomenys ir struktūriniai finansų rodikliai, taip pat kiti pinigų ir finansų statistikos duomenys pagal Eurosistemos centriniams bankams taikomus reikalavimus. Įgyvendinant ECB reglamentą dėl draudimo

bendrovių statistinės atskaitomybės ir mažinant atskaitomybės našą rinkos dalyviams, nuspręsta draudimo bendrovių statistiką plėtoti iš ECB reikalavimais papildytos priežiūrinės atskaitomybės „Mokumas II“ duomenų.

Reikšmingas pokytis įvyko mokėjimų statistikoje: atliktos mokėjimo operacijos pradėtos skirstyti ne tik į vietines ir tarptautines, bet ir į operacijas, atliktas euro zonos šalyse, ES ne euro zonos šalyse ir likusiose pasaulio šalyse. Bankomatų ir kortelių skaitytuvų skaičius ir šiuose įrenginiuose atliktos operacijos pradėtos papildomai skirstyti pagal įrenginio buvimo vietą.

2015 m. pradėta rengti ir skelbti detalesnė išorės sektoriaus statistika. Didelio išorės vartotojų dėmesio sulaukiantys ketvirčio mokėjimų balanso paslaugų eksporto ir importo duomenys rengiami ir skelbiami pagal detalesnį geografinį paskirstymą, taip pat vadovaujantis euro zonos šalims keliamais tarptautinių atsargų ir užsienio valiutų likvidumo rodiklių šablono reikalavimais, minėti duomenys išplėsti ir skelbiami, priskiriant juos Lietuvos bankui ar valdžios sektoriui. 2015 m. ypač daug dėmesio buvo skiriama rengiamų mokėjimų balanso ir ketvirtinių finansinių sąskaitų statistikų suderinamumui. Todėl, atsižvelgiant į pasikeitusius ketvirtinių finansinių sąskaitų sudarymo terminus, dešimčia dienų sutrumpėjo ir ketvirčio mokėjimų balanso duomenų parengimo terminas. 2015 m. parengtos šalies metodinės pastabos dėl ECB rengiamo išorės sektoriaus duomenų šaltinių ir statistikos sudarymo metodų vadovo.

2015 m. buvo tobulinamas vertybinių popierių ir užsienio paskolų duomenų bazių tvarkymas. Vadovaujantis ECB gairių reikalavimais skolos vertybinių popierių turėtojų statistikai sudaryti, savaitės ir mėnesio dažnumu pradėti rengti ir teikti ECB Lietuvos banko turimų vertybinių popierių duomenys pagal kiekvieną vertybinį popierių. Mažinant ūkio subjektų statistinės atskaitomybės našą, susiejus vertybinių popierių ir kitas duomenų bazes, sudaroma investicinių fondų turto ir įsipareigojimų, išleistų ir turimų vertybinių popierių, išorės sektoriaus statistika ir parengiamos šalies ketvirtinės finansinės sąskaitos.

Siekiant užtikrinti veiksmingą kredito sistemos funkcionavimą ir Lietuvos banko teisę gauti informaciją, reikalingą priežiūrai, pinigų politikos ir finansinio stabilumo analizei bei statistikai, toliau buvo tvarkoma Paskolų rizikos duomenų bazė (PRDB). Fiziniai asmenys aktyviai naudojami Lietuvos banko įdiegta Elektroninių paslaugų gyventojams informacine sistema, suteikiančia patogią galimybę susipažinti su informacija apie savo asmens duomenis, tvarkomus PRDB. Lietuvos bankas interneto svetainėje skelbia paskolų ne finansų bendrovėms pagal ekonominės veiklos rūšis duomenis, parengtus pagal PRDB esančią informaciją.

Atsižvelgiant į Lietuvos banko ir Lietuvos finansų rinkos dalyvių poreikius ir ECB reglamento dėl kredito ir kredito rizikos mikroduomenų rinkimo projekto reikalavimus, toliau vykdomas PRDB plėtros projektas. Tuo tikslu parengti naujos PRDB informacinės sistemos funkciniai reikalavimai, ECB pateikti PRDB esantys kreditų mikroduomenys, pasiūlymai ir pastabos dėl ECB reglamento projekto.

Plečiant tarptautinį bendradarbiavimą, vyko intensyvus darbas su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atstovais dėl Lietuvos pasirengimo narystei šioje organizacijoje. Siekiant įvertinti statistikos rengimo procesą Lietuvoje, duomenų prieinamumą ir numatyti būdus EBPO reikalavimams statistikos srityje įgyvendinti, Lietuvos bankas rengė informaciją apie Statistikos teisinę ir institucinę sandarą

Lietuvoje, susijusią su Lietuvos banko veikla, taip pat EBPO buvo pateikta informacija apie ketvirtinių finansinių sąskaitų, trumpalaikių finansinių rodiklių, institucinių investuotojų ir namų ūkių turto ir įsipareigojimų, mokėjimų balanso ir tarptautinės prekybos paslaugomis duomenų ir metaduomenų prieinamumą. Pabrėžtina, kad EBPO atstovų vizito Lietuvoje metu sudaryto ir suderinto veiksmų plano priemonės įgyvendintos sėkmingai: parengti ir pateikti ketvirtiniai institucinių investuotojų ir namų ūkių turto ir įsipareigojimų duomenys, metodologinės apžvalgos; parengtas planas dėl ketvirtinių ir metinių finansinių sąskaitų suderinimo; reguliariai pradėta teikti ketvirtinius mokėjimų balanso duomenis.

2015 m. pabaigoje parengtas naujas Lietuvos banko elektroninio Mėnesinio biuletenio maketas, o jo pirmasis numeris išleistas skelbiant 2016 m. sausio mėn. duomenis. Interneto svetainėje skelbiama nacionalinio suvestinių duomenų puslapio „Lietuvos ekonomikos ir finansų duomenys“ turinys iš esmės atnaujintas vadovaujantis informacijos pokyčiais Lietuvai tapus euro zonos nare. Be to, Lietuvos bankas iš esmės atnaujino statistinius pranešimus apie ketvirtinių finansinių sąskaitų duomenis interneto svetainėje. Juose daugiau duomenų vizualizacijos, o tai leidžia vartotojams geriau suprasti ketvirtinių finansinių sąskaitų statistiką.

Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos

Skatinti patvarų ir veiksmingą mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų veikimą – viena iš Lietuvos banko funkcijų. Lietuvos bankas teikia atsiskaitymo paslaugas, prižiūri mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemas, koordinuoja Lietuvos rinkos subjektų veiklą vykdant nacionalinius ir tarptautinius projektus. Šiuo metu, teikdamas atsiskaitymo paslaugas, Lietuvos bankas kartu su kitais Eurosistemos centriniais bankais valdo realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų eurais sistemą TARGET2. Lietuvos bankas atsakingas už šios sistemos sudedamąją dalį – mokėjimo sistemą TARGET2-LIETUVOS BANKAS. Lietuvos bankas taip pat valdo 2015 m. gruodžio 8 d. pradėjusią veikti mažmeninių mokėjimų sistemą SEPA-MMS.

Mokėjimo sistemos

Iki 2015 m. pabaigos veikusi Lietuvos banko mažmeninių mokėjimų sistema LITAS-MMS buvo skirta nustatyto laiko ir greitiesiems mokėjimams eurais vykdyti. Sistema atliko svarbų vaidmenį įvedus eurą Lietuvoje, kol Lietuvos bankas ir komerciniai bankai pasirėngė vykdyti mokėjimus pagal reikalavimus, atitinkančius 2012 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 260/2012, kuriuo nustatyti kredito pervedimų ir tiesioginio debeto operacijų eurais techniniai ir komerciniai reikalavimai ir iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 924/2009 (toliau – SEPA reglamento), nuostatas. Sistemos LITAS-MMS, kaip neatitinkančios SEPA reglamento reikalavimų, veikla buvo sklandžiai nutraukta 2015 m. gruodžio 31 d.

2015 m. gruodžio 8 d. pradėjo veikti SEPA reglamento reikalavimus atitinkanti mažmeninių mokėjimų sistema SEPA-MMS. Lietuvos bankas vykdo sistemos SEPA-MMS operatoriaus funkcijas: užtikrina, kad sistema veiktų patikimai, konsultuoja sistemos dalyvius, prireikus palaiko sistemos veiklos tęstinumą ir atlieka kitus sistemos ir jos dalyvių administravimo darbus.

2015 m. gruodžio 31 d. sistemoje LITAS-MMS buvę 16 dalyvių pasirinko skirtingus tolesnio mokėjimų vykdymo kanalus: vieni dalyviai vietinius mokėjimus vykdo dalyvaudami sistemoje SEPA-MMS, kiti – netiesiogiai dalyvaudami bendrovės EBA CLEARING valdomoje

mažmeninių mokėjimų sistemoje STEP2 ir mokėjimus vykdydami per tarpininkus, t. y. per patronuojančiuosius bankus arba pagrindines įstaigas, kurios yra tiesioginiai STEP2 dalyviai.

5 lentelė. LITAS-MMS operacijos

Metai	Operacijų skaičius, tūkst. vnt.			Operacijų vertė, mln. Eur		
	iš viso	vidutiniškai per dieną	koncentracijos lygis*, %	iš viso	vidutiniškai per dieną	koncentracijos lygis, %
2014	32 956	131,2	77,5	54 634	217,63	64,9
2015	33 938	134,7	77,4	78 820	312,66	58,8

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

* Koncentracijos lygis – trijų bankų, atlikusių daugiausia mokėjimų, operacijų dalis, palyginti su visomis mokėjimo operacijomis.

Lietuvoje veikianči realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų eurais sistema TARGET2-LIETUVOS BANKAS yra Eurosistemos mokėjimo sistemos TARGET2, teikiančios mokėjimų eurais realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų paslaugą atsiskaitant pinigais centriniame banke, dalis, vadinamoji TARGET2 nacionalinio komponento sistema. Sistema TARGET2-LIETUVOS BANKAS naudojama Eurosistemos pinigų politikos priemonėms vykdyti, Lietuvos bankui ir kredito įstaigoms tarpusavyje atsiskaityti už grynųjų pinigų operacijas. Ši mokėjimo sistema taip pat sudaro sąlygas šalies finansų įstaigoms teikti skubių atsiskaitymų eurais paslaugas klientams, o LCVPD – atlikti lėšų pervedimus vykdant atsiskaitymus už VP sandorius vertybinių popierių atsiskaitymo sistemoje (VPAS).

Metų pabaigoje sistemoje TARGET2-LIETUVOS BANKAS buvo 14 dalyvių: Lietuvos bankas, 6 komerciniai bankai, 5 užsienio banko skyriai, LCVPD ir LCKU.

6 lentelė. TARGET2-LIETUVOS BANKAS operacijos

Metai	Operacijų skaičius, vnt.			Operacijų vertė, mln. eurų		
	vietiniai mokėjimai	išsiųsti tarptautiniai mokėjimai	gauti tarptautiniai mokėjimai	vietiniai mokėjimai	išsiųsti tarptautiniai mokėjimai	gauti tarptautiniai mokėjimai
2014	33 863	71 534	128 467	5 654	72 679	72 396
2015	21 304	54 516	149 275	145 906	134 647	135 115

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Mokėjimo nurodymų vertė sistemoje TARGET2-LIETUVOS BANKAS didėjo dėl iki 2014 m. gruodžio 31 d. veikusios realaus laiko mokėjimo sistemos LITAS-RLS uždarymo ir su tuo susijusių pasikeitimų mokėjimo sistemose – nuo 2015 m. sausio 1 d. vykdyti dalyvių lėšų, naudotų kaip užstatas užtikrinant sistemos LITAS-MMS dalyvių su šia sistema susijusių įsipareigojimų įvykdymą, pervedimai.

Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūra

Nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuvos bankas, vykdydamas mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūrą, vadovaujasi Eurosistemos patvirtintais dokumentais – Reglamentu (ES) Nr. 795/2014 dėl priežiūros reikalavimų sistemaiškai svarbioms mokėjimo sistemoms (ECB/2014/28) ir ECB patvirtintomis sistemų priežiūros gairėmis bei su jais suderintu Lietuvos banko valdybos 2014 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. 03-204 patvirtintu Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūros tvarkos aprašu.

Vykdoma mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūra įtvirtina Lietuvos banko funkciją skatinti patvarų ir veiksmingą mokėjimo ir VPAS veikimą. Sistemų priežiūra apima: sistemų, kurių operatorius nėra Lietuvos bankas, registravimą, šių ir paties Lietuvos banko sistemų veiklos stebėseną, sistemų vertinimą pagal priežiūrinius standartus ir rekomendacijas. Taip pat Lietuvos bankas kartu su kitais Eurosistemos centriniais bankais vykdo sistemiskai svarbių mokėjimo sistemų TARGET2 ir STEP2 priežiūrą.

Lietuvos banko 2015 m. prižiūrėtos sistemos veikė stabiliai (be kritinių incidentų), jų operatoriai laikėsi Lietuvos Respublikos atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatyme nustatytų reikalavimų.

Atsižvelgdama į CVPD reglamento²¹ reikalavimus, padidinančius sąnaudas mažiems CVPD, ir to paties reglamento teikiamas galimybes, *Nasdaq* grupė 2015 m. nusprendė steigti vieną CVPD trims Baltijos šalims su pagrindine buveine Latvijoje ir filialais Estijoje bei Lietuvoje. Kiekvienoje šalyje bus registruota po vieną VPAS, jas valdys Baltijos CVPD. Pagal numatytą CVPD pertvarkos planą, Baltijos CVPD turėtų būti licencijuotas 2017 m., laikantis CVPD reglamente nustatytų terminų. Lietuvos bankas ir atitinkamos Latvijos bei Estijos priežiūros institucijos rengiasi šio CVPD licencijavimo procesui. Kadangi būsimas CVPD teiks paslaugas trijose šalyse, visos susijusios institucijos bendradarbiauja tarpusavyje. Parengtas veiksmų planas, rengiamas paslaugų, kurias teiks būsimas CVPD, sąrašas, sprendžiami praktiniai licencijavimo niuansai. Kadangi Baltijos CVPD veikla bus reikšminga ne tik Latvijos, bet ir Estijos bei Lietuvos vertybinių popierių rinkai, Baltijos šalių priežiūros institucijos derina tarpusavio bendradarbiavimo susitarimą, apibrėžiantį būsimo CVPD priežiūros organizavimą po licencijavimo procedūros.

Bendros mokėjimų eurais erdvės projektas

Nuo 2016 m. sausio 1 d. Lietuvoje įsigaliojo SEPA reglamento reikalavimai, nustatantys pareigą mokėjimo paslaugų teikėjams ir jų klientams naudoti vienodais formatais ir taisyklėmis pasižyminčias mokėjimo priemones. Dėl to mokėjimai eurais nebeskirstomi į vietinius ir tarptautinius. Gyventojai ir įmonės turi galimybę be apribojimų naudoti užsienyje ar Lietuvoje atidarytą sąskaitą, norėdami siųsti ir gauti mokėjimus iš bet kurios SEPA šalies²². Tai suteikia galimybę įmonėms atsisakyti perteklinių vidaus procesų ir praplėsti paslaugų geografiją, taip pat sudaro sąlygas pasireikšti konkurencijai tarp mokėjimo paslaugų teikėjų ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu lygiu.

2015 m. Lietuvos bankas, kaip kompetentinga institucija, atsakinga už tinkamą SEPA reglamento nuostatų laikymosi užtikrinimą, formavo lūkesčius dėl tarpinių pasirengimo SEPA etapų, stebėjo ir vertino mokėjimo paslaugų teikėjų (MPT) ir įmonių pasirengimą atitikti SEPA reikalavimus ir naudoti ISO 20022 XML formatą. Tuo pat metu, siekdamas didesnio įmonių ir valstybės institucijų įsitraukimo į pasirengimą SEPA, Lietuvos bankas kartu su SEPA koordinavimo komitetu 2015 m. pradžioje suorganizavo tris informacinius SEPA forumus įmonėms, viešojo sektoriaus subjektams (valstybės įstaigoms ir savivaldybėms) ir programinės įrangos kūrėjams. Be to, SEPA žinomumui padidinti Lietuvos bankas administravo specializuotą SEPA interneto svetainę, kur skelbiama įmonėms ir gyventojams aktuali informacija. Be to, Lietuvos bankas kartu su komerciniais bankais paskelbė patarimus įmonėms, kaip pasirengti sklandžiai atlikti mokėjimus nuo 2016 m., išleido naują

²¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 909/2014 2014 m. liepos 23 d. dėl atsiskaitymo už vertybinius popierius gerinimo Europos Sąjungoje ir centrinių vertybinių popierių depozitoriumų, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos 98/26/EB ir 2014/65/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 236/2012.

²² SEPA šalys: ES valstybės narės, Norvegija, Islandija, Lichtenšteinas, Monako Kunigaikštystė, Šveicarija ir San Marinas.

leidinį apie SEPA „Bendra mokėjimų eurais erdvė. Naujos galimybės Lietuvos mokėjimo paslaugų vartotojams“. SEPA interneto svetainėje paskelbti SEPA koordinavimo komiteto darbo grupių parengti techniniai dokumentai, skirti įmonėms pasirengti sklandžiai pereiti nuo LITAS-ESIS formato prie ISO 20022 XML formato standarto. Gyventojams buvo parengtas informacinis filmukas apie SEPA, kur taip pat palyginta, kaip pasikeis mokėjimo formos pildymas perėjus prie SEPA mokėjimų.

Dėl palyginus trumpo pasirengimo laikotarpio²³ MPT pasirengimas SEPA nusikėlė į metų pabaigą, todėl įmonės turėjo mažai laiko pereiti prie naujo ISO 20022 XML formato mokėjimų byloms pateikti ir gauti. Dalis įmonių nespėjo laiku pasirengti, todėl daugelis MPT parengė priemones, kurios leidžia įmonėms senojo formato mokėjimų bylas konvertuoti į SEPA reglamento reikalaujamą formatą. Įmonės galės naudotis konvertavimo paslaugomis, kol pritaikys savo informacines sistemas apdoroti naujo formato mokėjimų bylas.

SEPA taip pat atvėrė galimybių Lietuvos MPT pasirinkti SEPA reikalavimus atitinkančią mokėjimo sistemą tarpbankiniams mokėjimams. Tuo pasinaudojo skandinavų bankų grupėms priklausantys bankai. Kaip ir kitose Baltijos šalyse, kurios šiek tiek anksčiau prisijungė prie SEPA erdvės, didieji patronuojamieji bankai ir užsienio bankų skyriai pasirinko vykdyti mažmeninius tarpbankinius mokėjimus visos Europos mokėjimo sistemoje STEP2 per patronuojančiuosius bankus ir pagrindines įstaigas. Dėl to pasikeitė didžiosios dalies tarpbankinių mokėjimų įvykdymo laikas. Jie vykdomi penkis kartus per dieną. Lietuvos banko mokėjimo sistema besinaudojantys bankai ir kiti MPT tarpusavio mokėjimus gali vykdyti ir realiu laiku²⁴.

Iki 2015 m. pabaigos Lietuvoje teikta tiesioginio debeto paslauga neatitiko SEPA reikalavimų, todėl ji buvo nutraukta. MPT Lietuvos įmonėms pasiūlė alternatyvų sprendimą lėšų iš mokėtojų surinkimui – naują elektroninių sąskaitų (toliau – e. sąskaitų) pateikimo ir apmokėjimo paslaugą. E. sąskaita – tai elektroninė sąskaita faktūra, sukuriama, siunčiama, registruojama ir saugoma elektroninėje aplinkoje. Lėšų gavėjai (paprastai įmonės), sutarę su MPT, pateikia e. sąskaitas savo klientams internetinėje bankininkystėje, o šie savo ruožtu gali apmokėti e. sąskaitą vienu mygtuko paspaudimu arba pasirinkti automatinį apmokėjimą. Siekiant sklandaus perėjimo nuo tiesioginio debeto prie naujos paslaugos, tiesioginio debeto mokėjimai automatiškai buvo paversti į e. sąskaitas su automatinio apmokėjimu. Tai buvo atliekama, jeigu tiesioginį debetą naudojusios įmonės perėjo prie naujos paslaugos, o vartotojai jos neatsisakė po išankstinio informavimo apie pasikeitimus.

Šiuo metu Lietuvoje nėra MPT, kurie teiktų lėšų gavėjams SEPA tiesioginio debeto paslaugą. Vienas bankas teikia savo klientams gautų SEPA tiesioginio debeto nurodymų apmokėjimo paslaugą. 2016 m. pirmąjį pusmetį tokią pačią paslaugą numato pradėti teikti dar du bankai ir Lietuvos banko valdoma SEPA-MMS sistema.

TARGET2-Securities projektas

TARGET2-Securities (T2S) – vienas iš didžiausių Eurosistemos įgyvendintų infrastruktūros projektų. T2S vienoje techninėje platformoje sutelkia VP ir susijusius lėšų pervedimus atsiskaitant už VP sandorius Europoje, taip teikdama apčiuopiamą naudą Europos poprekybinės rinkos dalyviams. T2S sudaro galimybę vykdyti vietinius ir tarptautinius

²³ Pagal SEPA reglamentą Lietuvos MPT ir įmonės turėjo metus jo reikalavimams įgyvendinti. Anksčiau prie euro zonos prisijungusios šalys tam turėjo dvejus metus, o kai kuriems reikalavimams įgyvendinti galėjo pasirinkti ir ketverių metų laikotarpį.

²⁴ SEPA-MMS veiklos taisyklės numato, kad mokėjimai realiu laiku atliekami sistemos darbo dienomis nuo 8 iki 18 val.

atsiskaitymus už VP eurus ir kitomis valiutomis, jeigu jas leidžiantys centriniai bankai tam pritaria. Šiuo metu tik Danijos centrinis bankas yra nusprendęs leisti atsiskaitymus T2S techninėje platformoje Danijos kronomis (nuo 2018 m.), visi kiti atsiskaitymai vyks eurus.

T2S platforma pradėjo veikti 2015 m. birželio 22 d. Penki centriniai vertybinių popierių depozitoriumai (Graikijoje, Italijoje, Maltoje, Rumunijoje ir Šveicarijoje) jau yra prisijungę prie platformos. Dar 16 CVPD, teikiančių paslaugas 16 ES rinkų, prie jos prisijungs per kitus dvejus metus. Kuriamas Baltijos CVPD (teikiantis paslaugas Lietuvos, Latvijos ir Estijos rinkoms) pradės naudoti T2S platformą 2017 m. rugsėjo mėn. Tuo pat metu ir Lietuvos bankas numato prisijungti prie T2S. Mokėjimo sistemos TARGET2-LIETUVOS BANKAS dalyviams Lietuvos bankas atidarys lėšų sąskaitas T2S platformoje atsiskaityti už VP sandorius.

Valstybės išdo ir kitų institucijų sąskaitų tvarkymas

Vykdydamas Lietuvos banko įstatyme nustatytas valstybės išdo agento funkcijas, Lietuvos bankas 2015 m. tvarkė valstybės išdo sąskaitas eurus ir užsienio valiutomis. Šiose sąskaitose laikomus valstybės piniginius išteklius, kaupiamus ir naudojamus Lietuvos Respublikos valstybės išdo įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatyta tvarka, valdo Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Be to, Lietuvos bankas tvarkė ES institucijų ir tarptautinių finansų įstaigų (toliau – kitos institucijos) sąskaitas eurus. Finansų ministerijos valdomose valstybės išdo sąskaitose laikomi piniginiai ištekliai sudarė didžiausią visose sąskaitose esančių lėšų dalį.

2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos banke buvo tvarkomos 68 valstybės išdo ir kitų institucijų sąskaitos (2014 m. gruodžio 31 d. – 118). Sąskaitų skaičius sumažėjo po euro įvedimo Lietuvos Respublikoje Finansų ministerijai uždarius buvusias sąskaitas litais. Šios sąskaitos atidarytos ir tvarkomos Lietuvos banke vadovaujantis Lietuvos Respublikos, Lietuvos banko ir ECB teisės aktais.

Lietuvos bankas teikia valstybės išdui ir kitoms institucijoms šias bankines paslaugas: perveda lėšas pagal išteklių valdytojų mokėjimo nurodymus, įskaito jas į sąskaitas, keičia valiutas, rengia ir teikia sąskaitų išrašus bei kitą informaciją. Per 2015 m., vykdamas Finansų ministerijos ir kitų institucijų mokėjimo nurodymus, atlikta 635,5 tūkst. kredito pervedimų, kurių apyvarta sudarė 24,458 mlrd. Eur.

Dalyvavimas Europos centrinių bankų sistemoje ir tarptautinis bendradarbiavimas

Lietuvos bankas dalyvavo Eurosistemos ir ECBS sprendimų priėmimo procesuose, ES institucijų ir Europos finansų priežiūros institucijų sistemos veikloje, atstovavo Lietuvai Respublikai tarptautinėse finansų organizacijose, palaikė ryšius su kitų šalių NCB ir kredito reitingų agentūromis.

Dalyvavimas Eurosistemoje ir Europos centrinių bankų sistemoje

Lietuvos bankas yra ECBS, kurią sudaro ECB ir visų ES valstybių narių NCB, narys. Nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuvos bankas tapo ir Eurosistemos, kurią sudaro ECB ir euro zonos NCB, nariu bei BPM dalyviu. BPM yra finansų priežiūros institucijų sistema, kurią šiuo metu sudaro ECB ir valstybės narės, kurių valiuta yra euro valiuta. Eurosistemos ir ECBS darbas vyksta ES NCB atstovams dalyvaujant ECB valdančios tarybos, bendrosios tarybos, BPM priežiūros valdybos bei ECBS komitetų ir jų darbo grupių veikloje.

Lietuvos banko valdybos pirmininkas du kartus per mėnesį dalyvauja ECB valdančiosios tarybos susitikimuose, kur priimami sprendimai dėl euro zonos pinigų politikos ir kitų su Eurosistema susijusių klausimų. Be to, Valdančioji taryba atsakinga už tai, kad veiksmingai ir nuosekliai veiktų BPM. Svarbiausios 2015 m. Valdančiojoje taryboje vykusios diskusijos buvo susijusios su Eurosistemos išplėstinės turto pirkimo programos vykdymu ir padėties Graikijoje vertinimu.

Lietuvos banko valdybos pirmininkas ir toliau keturis kartus per metus dalyvauja ECB bendrosios tarybos susitikimuose, kur kartu su visais ES valstybių narių NCB vadovais vertina ES valstybių narių makroekonominę padėtį, pinigų ir finansų rinkų raidą. Bendroji taryba yra ECB sprendimus priimantis organas, kuris veiks tol, kol bus valstybių narių, neįsivedusių euro.

Kasdienis ECBS darbas vyksta ES NCB atstovams dalyvaujant ECBS komitetų ir jų darbo grupių veikloje. Lietuvos banko, kaip ir kitų euro zonos valstybių narių NCB, atstovai dalyvauja 17 Eurosistemos ir ECBS komitetų ir jų įsteigtų darbo grupių veikloje, sprenddami įvairius su centrinių bankų veikla susijusius klausimus: pinigų politikos, rinkos operacijų, apskaitos, finansinio stabilumo, mokėjimo sistemų, eurų banknotų, statistikos, tarptautinių ryšių, komunikacijos ir kt.

Nuo 2015 m. pradžios Lietuvos bankas taip pat pradėjo dalyvauti ir 2014 m. rudenį darbą pradėjusio BPM veikloje. BPM – pirmasis kuriamos Europos bankų sąjungos elementas, kuriuo siekiama užtikrinti Europos bankų sistemos saugumą ir patikimumą, padidinti finansinę integraciją ir stabilumą Europoje. Lietuvos banko valdybos narys dalyvauja Priežiūros valdybos, kuri paprastai posėdžiauja du kartus per mėnesį, veikloje. Priežiūros valdyboje svarstomi įvairūs su ECB tiesiogiai prižiūrimais bankais susiję klausimai.

Lietuvos bankas stebi ECBS sprendimų, priimamų rašytinių procedūrų metu, eigą, taip pat, vertindamas galimą jų poveikį, teikia pastabas ir siūlymus. 2015 m. su ECB buvo konsultuojamasi dėl makroprudencinės politikos strategijos, dėl oficialiosios statistikos organizavimo naujo teisinio reglamentavimo ir dėl Lietuvos banko paskyrimo pertvarkymo institucija.

Lietuvos bankas yra pasirašyto ECB kapitalo dalininkas. Pasirašyti ir turėti ECB kapitalo gali tik ES šalių NCB. Euro zonos valstybių narių NCB priklauso 70 proc. viso ECB kapitalo, o kitus 30 proc. dalijasi ne euro zonos valstybių narių NCB. NCB dalių ECB kapitalo pasirašymo rakte svoris nustatomas pagal atitinkamų valstybių narių bendro gyventojų skaičiaus ir BVP dalį. Šie svoriai koreguojami kas penkerius metus arba tada, kai į ES įstoja nauja valstybė narė. Lietuvos bankui tenkanti pasirašyto ECB kapitalo dalis – 0,4132 proc., sudaranti 44 728 929,21 euro. Nedalyvaudamas euro zonoje, Lietuvos bankas buvo apmokėjęs 3,75 proc. šios pasirašyto ECB kapitalo dalies. Lietuvai prisijungus prie euro zonos, Lietuvos bankas į ECB kapitalą pervedė likusią 43 051 594,36 euro dydžio įmoką.

Dalyvavimas ES institucijų ir Europos finansų priežiūros institucijų sistemos veikloje

Lietuvos bankas palaiko glaudžius ryšius su ES Ekonomikos ir finansų reikalų (ECOFIN) taryba ir EK, pagal savo kompetenciją teikia nuomonę ir vertinimus formuojant Lietuvos Respublikos poziciją ECOFIN taryboje svarstomais klausimais. Lietuvos banko valdybos pirmininkas dalyvauja neformaliuose ECOFIN tarybos susitikimuose. Juose ES valstybių narių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai aptaria aktualius ekonomikos ir fi-

nansų klausimus, tariausi dėl būtinų teisinių ir politinių sprendimų. Be to, Lietuvos banko atstovai dalyvauja Ekonomikos ir finansų komiteto (EFK) – ECOFIN tarybos patariamojo komiteto – veikloje.

2015 m. vykusių neformalių ECOFIN tarybos posėdžių metu daugiausia dėmesio skirta diskusijoms dėl ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) ateities, ypač dėl veiksmų, kurių būtina imtis siekiant greičiau užbaigti bankų sąjungos kūrimą, sukurti ES kapitalo rinkų sąjungą, taip pat paskatinti ekonomikos augimui būtinas struktūrines reformas ir šalinti joms išskylančias kliūtis. EFK posėdžiuose diskutuota dėl tarptautinio bendradarbiavimo finansinių paslaugų srityje, BPM įgyvendinimo, EK iniciatyvos dėl kapitalo rinkų sąjungos sukūrimo ir pagrindinių EPS reformų kryptių, pasiūlytų Penkių pirmininkų pranešime „Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas“.

Be to, Lietuvos bankas dalyvauja ESRV bendrosios valdybos ir jos Patariamojo techninio komiteto darbe. Kaip įprastai, daugiausia dėmesio skirta nuolatiniams ES finansų sistemoje kylančių rizikų ir grėsmių stebėjimui ir nustatymui. Naudodamasi ES teisės aktų dėl bankų veiklos KRD IV ir KRR suteiktais įgaliojimais, nacionalinės makroprudencinės priežiūros institucijos savo nuožiūra taikė makroprudencines priemones, taip įtvirtindamos makroprudencinę politiką Europoje. Atidžiai stebimas mažų palūkanų normų poveikis finansiniam stabilumui, mažas bankų, draudimo įmonių, pensijų ir investicinių fondų pelningumas dabartinėmis rinkos sąlygomis, daug dėmesio skiriama ir turimų valstybės SVP pozicijų reguliavimui.

2015 m. pabaigoje tapęs nacionaline pertvarkymo institucija, Lietuvos bankas pradėjo dalyvauti BPeM ir Bendros pertvarkymo valdybos – ES lygmens pertvarkymo institucijos – veikloje. Tai antras svarbus žingsnis, užtikrinantis visišką dalyvavimą šalies finansinį stabilumą stiprinančioje ES bankų sąjungoje šalia jau nuo 2014 m. rudens veikiančio BPM.

Prižiūradamas finansų rinką, Lietuvos bankas aktyviai dalyvauja Europos institucijų, atsakingų už mikroprudencinę priežiūrą (Europos bankininkystės institucijos (EBI), Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos (EIOPA) bei Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA)), veikloje sprendžiant ES finansų rinkai aktualius klausimus ir deramai išreiškiant Lietuvos banko poziciją.

Bendradarbiavimas su TVF

Lietuvos bankas glaudžiai bendradarbiavo su TVF ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis, reitingų agentūromis, NCB. Ypač intensyviai buvo bendradarbiaujama su TVF, kurio aukščiausiam valdymo organe – Valdytojų valdyboje – Lietuvos Respublikai atstovauja Lietuvos banko valdybos pirmininkas.

Lietuvos ir TVF dvišalio bendradarbiavimo pagrindas – kasmetinės ekonominės konsultacijos pagal TVF steigimo sutarties IV straipsnį. 2015 m. Lietuvos ekonominių konsultacijų, kurios TVF vykdančiojoje valdyboje vyko gegužės mėn., metu palankiai įvertinta Lietuvos vykdyta atsakinga ekonominė politika, nulėmusi subalansuotą ekonomikos augimą, sustiprinusi viešuosius finansus ir sudariusi geras galimybes Lietuvai įsivesti eurą. TVF palankiai įvertino Lietuvos banko žingsnius stiprinant bankų sektorių bei sprendžiant kredito unijų problemas ir pabrėžė, kad veiksminga finansų sektoriaus priežiūra sustiprino Lietuvos finansų sistemos atsparumą.

2015 m. balandžio mėn. Vašingtone vyko TVF ir Pasaulio banko pavasariniai susitikimai. Jų metu vertintos pasaulio ekonomikos perspektyvos, aptarti finansinio stabilumo, tarptautinės finansų architektūros ir tarptautinių finansų institucijų vaidmens jai sustiprinti klausimai. Susitikimų darbotvarkėje dominavo tarptautinės makroekonominės aplinkos, pinigų politikos sureguliuojimo ir finansų sistemos pertvarkos klausimai. Daug dėmesio skirta regioninės stebėsenos stiprinimui.

Bendra pertvarkymo valdyba

2015 m. sausio 1 d. veiklą pradėjo Bendra pertvarkymo valdyba. Antrasis bankų sąjungos ramstis – Bendra pertvarkymo valdyba – yra institucija, kuriai suteikti įgaliojimai vykdyti centralizuotą Bendrame priežiūros mechanizme dalyvaujančių valstybių bankų pertvarkymą, glaudžiai bendradarbiaujant su nacionalinėmis pertvarkymo institucijomis (Lietuvoje – Lietuvos banku). Teisinį pagrindą šios sistemos sukūrimui davė Bankų gavavimo ir pertvarkymo direktyva 2014/59/ES ir bendro pertvarkymo mechanizmo reglamentas 806/2014. Lietuvoje 2015 m. pabaigoje nacionaline pertvarkymo institucija tapo Lietuvos bankas ir pradėjo oficialiai dalyvauti Bendros pertvarkymo valdybos veikloje. Bendra pertvarkymo valdyba yra tiesiogiai atsakinga už ECB prižiūrimų reikšmingų bankų ir keliose bankų sąjungos valstybėse veikiančių bankų grupių pertvarkymo planavimą ir pertvarkymo priemonių taikymą. Atlikdama šiuos darbus, ji derina savo veiksmus bei sprendimus su ECB ir Europos Komisija (EK).

Viena iš prioritetinių veiklų pradedančios Bendros pertvarkymo valdybos užduočių – nustatyti vienodas bankų pertvarkymo taisykles bei procedūras ir sukurti patikimą bei sėkmingai įgyvendinamą pertvarkymo režimą. Tuo siekiama, kad nesutriktų pertvarkomo banko ypač svarbių funkcijų vykdymas, būtų išvengta didelių neigiamų pasekmių finansų sistemai ir užkirstas kelias tolesniam problemų plitimui. Be to, Bendra pertvarkymo valdyba sieks pašalinti sėkmingo pertvarkymo kliūtis, kiek įmanoma sumažinti pertvarkymo sąnaudas ir išvengti pertvarkomo banko vertės sumažėjimo, taip prisidedama prie indėlininkų ir mokesčių mokėtojų lėšų apsaugojimo, finansinio ir ekonominio stabilumo palaikymo.

2015 m. Bendra pertvarkymo valdyba sutelkė dėmesį į pirmų pereinamojo laikotarpio pertvarkymo planų rengimą. 2016 m. siekiama, kad pertvarkymo planai būtų parengti 9 iš 10 bankų, už kuriuos ji tiesiogiai atsakinga. Svarbu ir tai, kad nuo 2016 m. Bendra pertvarkymo valdyba įgijo visus pertvarkymo įgaliojimus, įskaitant įgaliojimą naudotis Bendru pertvarkymo fondu. Iki 2015 m. lapkričio pabaigos įsipareigojimą ratifikuoti tarpvyriausybinių susitarimų dėl Bendro pertvarkymo fondo įvykdė pakankamas valstybių narių skaičius, ir tai suteikė galimybę nuo 2016 m. sausio 1 d. pradėti Bendro pertvarkymo fondo veiklą.

III. LIETUVOS BANKO VEIKLOS ORGANIZAVIMAS

Misija, vertybės ir etika

Lietuvos banko misija – siekti darnios ir tvarios šalies ekonominės plėtros, įgyvendinant pinigų ir makroprudencinę politiką, puoselėjant šalies finansų sistemos patikimą ir efektyvų funkcionavimą.

Lietuvos banko vizija – pažangus, iniciatyvus ir atvirai veikiantis centrinis bankas – Euro sistemos narys, optimaliais ištekliais kuriantis kuo didesnę naudą visuomenei.

Kasdienėje veikloje Lietuvos bankas vadovaujasi šiomis institucinėmis vertybėmis:

Ištikimybė visuomenės interesams: kiekvienas sprendimas priimamas taip, kad geriausiai tarnautų visuomenės interesams.

Kompetencija ir kokybė: instituciniai sprendimai ir vertinimai grindžiami tarnautojų profesiniu išmanymu ir kokybišku darbu.

Veiklos skaidrumas: periodiškai teikiama objektyvi ir išsami informacija apie veiklą, aiškiami ir pagrindžiami sprendimai bei jų motyvai.

Lietuvos bankas elgesio standartus reglamentuoja Lietuvos banko tarnautojų etikos kodekse, kuris ne tik nusako elgesio principus banko viduje, tačiau ir praneša žinių banko klientams ir veiklos partneriams, ko jie pagrįstai gali tikėtis iš tarnautojų. Viešųjų ir privačių interesų suderinamumas yra viena svarbiausių prielaidų, mažinančių korupcijos pasireiškimo tikimybę Lietuvos banke. Reikalavimai, kurių turi laikytis banko tarnautojai, derindami viešuosius ir privačius interesus, išdėstyti Viešųjų ir privačių interesų derinimo Lietuvos banke apraše. Pažymėtina, kad, 2015 m. atlikus rinkos dalyvių apklausą, didžioji respondentų dalis palankiai įvertino mūsų institucijos veiklą ir pripažino, kad ji yra skaidri (86 % dalyvavusiųjų apklausoje), o Lietuvos banko tarnautojai geba nepriekaištingai derinti viešuosius ir privačius interesus

Personalas

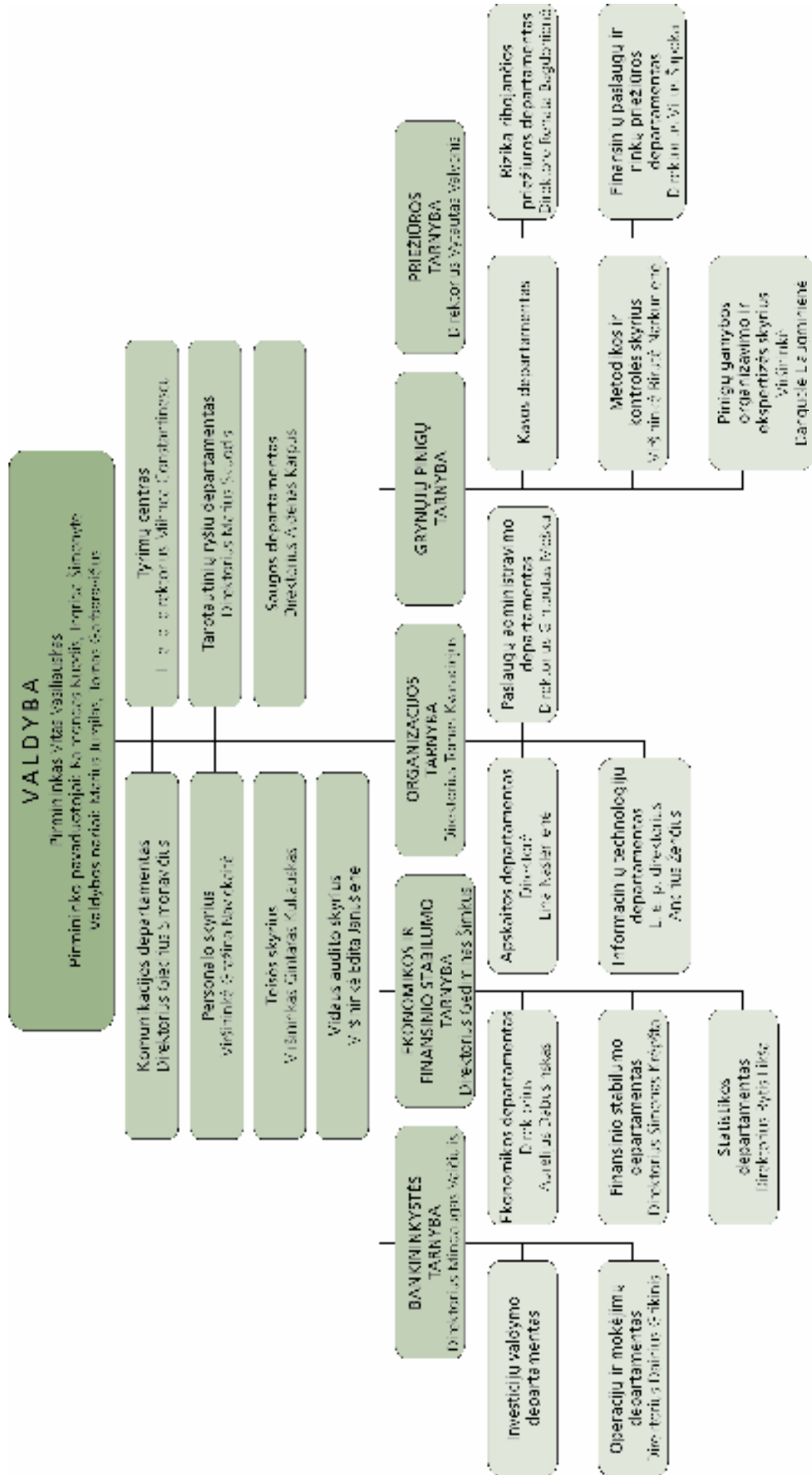
2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvos banke faktiškai dirbo 609 tarnautojai (iš jų 26 dirbo pagal terminuotą darbo sutartį), t. y. 3 proc. mažiau negu 2014 m. pabaigoje²⁵.

2015 m. Lietuvos bankas ypač daug dėmesio skyrė saugiam ir sklandžiam euro įvedimo Lietuvos Respublikos teritorijoje procesui užtikrinti, aktyviam dalyvavimui ECB pinigų politikoje, darbui Bendro priežiūros mechanizmo sąlygomis.

Bankininkystės ir finansų srities moksliniams tyrimams vykdyti, ekonomikos moksliniam potencialui didinti Lietuvos banke įsteigtame Tyrimų centre 2015 m. pabaigoje tyrimus vykdė trys užsienio universitetuose daktaro laipsnį ir tarptautinę patirtį turintys tyrėjai.

²⁵ Į šį skaičių neįtraukta 10 tarnautojų, kuriems buvo suteiktos vaiko priežiūros arba nemokamos atostogos jų darbo ECB ar TVF laikotarpiu.

36 pav. Organizacinė schema



2015 m. pradžioje Lietuvos banko valdyba patvirtino Priėmimo į tarnybą Lietuvos banke tvarkos aprašą (skelbtas Teisės aktų registre), reglamentuojantį priėmimo į tarnybą Lietuvos banke būdus, etapus ir terminus.

Siekiant paskatinti vadovus, kolegas ir tarnautojus išsakyti vienas kitam grįžtamąjį ryšį institucijai svarbiais klausimais, metų pabaigoje buvo atliktas vadovų (įskaitant ir Lietuvos banko valdybos narius) 360° grįžtamojo ryšio tyrimas. Tyrimo rezultatai padės vadovams tobulėti ir pasiekti puikių veiklos rezultatų kartu su savo komanda.

Geriausiai studijuojantiems dviem Lietuvos universitetų finansų specialybės studentams skirtos Vlado Jurgučio stipendijos.

Veiklos skaidrumas ir visuomenės informavimas

Lietuvos banko valdybos 2015 m. spalio 29 d. patvirtintoje Lietuvos banko komunikacijos politikoje nustatyti Lietuvos banko išorės ir vidaus komunikacijos tikslai, principai, komunikacijos būdai ir kanalai, nurodytos tikslinės grupės ir komunikacijos dalyviai, atsakingi už Lietuvos banko komunikacijos politikos įgyvendinimą ir dalyvaujantys įgyvendinant komunikacijos priemones. Įgyvendindamas Lietuvos banko komunikacijos politiką, Lietuvos bankas siekia:

- didinti visuomenės supratimą apie Lietuvos banko misiją, viziją, vertybes, veiklą ir vaidmenį Euro sistemoje bei tarptautinėse institucijose;
- informuoti visuomenę ir kitas tikslines grupes apie Lietuvos banko ir ECB sprendimus, paaiškinti jų motyvus ir galimą įtaką ekonomikai ir finansų sistemai bei jos dalyviams;
- prisidėti siekiant aukšto visuomenės ir kitų tikslinių grupių pasitikėjimo Lietuvos banku ir šalies finansų sistema lygio ir jį palaikant;
- teikti Lietuvos banko tarnautojams aktualią informaciją apie Lietuvos banko veiklą, pokyčius, pasiekimus, taip prisidėti prie Lietuvos banko tarnautojų įsitraukimo didinimo.

Lietuvos bankas įvairiomis informavimo priemonėmis įgyvendina komunikacijos politiką ir užtikrina savo veiklos skaidrumą. 2015 m. vienu iš naujų svarbių komunikacijos turinio akcentų tapo Lietuvos banko dalyvavimo Euro sistemoje ir Bendrame priežiūros mechanizme pristatymas visuomenei.

2015 m. sausio 1 d. įvedus Lietuvoje eurą, buvo skelbiama informacija apie litų keitimą į eurus ir valiutos keitimo vietas, gyventojų ir įmonių jau pirmaisiais mėnesiais patirtą euro įvedimo naudą, surengta speciali spaudos konferencija, skirta pirmųjų metų su euru rezultatams apžvelgti. Išsamiai nušviestas Lietuvos pasirengimas prisijungti prie elektroninių mokėjimų eurais erdvės SEPA, įmonės ir gyventojai supažindinti su būsimais mokėjimų pokyčiais,

2015 m. liepos 29 d. Lietuvos bankas pirmą kartą paskelbė balansą, kuris sudarytas pagal suderintą euro zonos centrinių bankų balanso struktūrą. Balansas buvo papildytas su euro zonos pinigų politikos vykdymu susijusiais duomenimis, taip pat kita skaidrumą ir atskaitomybę visuomenei didinančia informacija. Lietuvos banko balansas dabar skelbiamas ne tik metų ataskaitoje, bet ir kiekvieną ketvirtį.

Parengti ir išplatinti pranešimai spaudai apie atnaujintą Lietuvos banko finansinio turto valdymo politiką, makroprudencinę politiką ir jos priemones, pakeistus Atsakingojo skolinimo nuostatus, kuriais sustiprintas skolininkų atsparumas nepalankiems palūkanų pokyčiams.

Pastaraisiais metais keliomis kryptimis tyręs investicinio gyvybės draudimo rinką, Lietuvos bankas viešai diskusijai 2015 m. pateikė pasiūlymus, kaip spręsti esmines šios sparčiai besiplečiančios rinkos problemas. Komunikacijos veikloje daug dėmesio skirta kredito unijų sektoriui, akcentuojant tvaraus kapitalo formavimo poreikį, ir greitųjų vartojimo kreditų rinkai, siunčiant aiškią žinutę – neatsakingas skolinimas nebuvo ir nebus toleruojamas. Tarp komunikacijos svarbių temų buvo ir mokėjimų internetu saugumo griežtesnių reikalavimų nustatymas ir pasirengimas juos vykdyti. Surengta ir diskusija dėl efektyvesnio grynųjų pinigų tvarkymo šalyje. Organizuota informavimo apie naują 20 eurų banknotą, kuris apyvartoje pasirodė 2015 m. lapkričio 25 d., kampanija. Su naujuoju banknotu supažindinti pinigų tvarkytojai, žiniasklaida ir plačioji visuomenė. Informavimui pasitelkti partneriai (bankai, prekybos tinklai ir kt.), platinę Lietuvos banko ir ECB leidinius, rodę ECB filmuką, transliavę radijo klipą.

2015 m. organizuoti septynių temų naujų eurų monetų pristatymai visuomenei. 2015 m. sausio 29 d. Vilniuje, Valdovų rūmų muziejaus Valdovų lobyne, į gyvenimą palydėta pirmoji lietuviška kolekcinė 50 eurų aukso moneta. 2015 m. vasario 4 d. Vilniuje visuomenė supažindinta su pirmąja kolekcinė eurų sidabro moneta, joje įamžinta iškili Mikalojaus Radvilos Juodojo asmenybė. 2015 m. kovo 10 d. Vilniuje įvyko Lietuvos nepriklausomybės 25-mečiui skirtų 20 ir 5 eurų kolekcinų monetų pristatymas. 2015 m. gegužės 11 d. toks renginys suorganizuotas 20 eurų monetos, skirtos Struvės geodeziniam lankui (UNESCO pasaulio paveldas), išleidimo proga viename iš jo punktų prie Vilniaus, netoli Europos geografinio centro. Birželio 11 d. Rašytojų klube Vilniuje įvyko literatūrai skirtos 5 eurų monetos sukurtuvės. 20 eurų moneta, skirta Mykolo Kleopo Oginskio 250-osioms gimimo metinėms, rugsėjo 12 d. pristatyta Plungės gyventojams. Gruodžio 14 d. lietuvių kalbai skirta proginė 2 eurų moneta pristatyta Rašytojų mėnėje Vilniaus universitete. Naudoti nauji komunikacijos apie monetas būdai – tai konkursas lietuvių kalbai skirtai proginei monetai portale „Delfi“, ES vėliavos 30-mečio proginei 2 eurų monetai skirti 3 konkursai socialiniame tinkle „Facebook“.

Du kartus per metus Valdybos pirmininkas teikia Pranešimą Lietuvos Respublikos Seimui apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, finansų rinkos būklę ir funkcijų vykdymą. Pranešimai skelbiami ir Lietuvos banko interneto svetainėje.

Lietuvos banko interneto svetainėje (www.lb.lt) lietuvių ir anglų kalbomis operatyviai pranešama apie Valdybos nutarimus ir Priežiūros tarnybos sprendimus, pateikiama finansų statistika, skelbiamos finansinio stabilumo apžvalgos, finansų įstaigų veiklos apžvalgos, mokėjimų informacija, pensijų fondų veiklos rezultatai, įvairių apklausų ataskaitos, informuojama apie finansų rinkos dalyvių ir jų klientų ginčų nagrinėjimą. Be to, skelbiamos naujos Lietuvos ekonomikos apžvalgos ir makroekonominės prognozės, jos garsinamos ir spaudos konferencijose.

Lietuvos bankas rengia ir platina leidinius apie savo veiklą, svarbiausius ekonomikos reiškinius. Periodiniuose leidiniuose skelbiama pinigų ir bankų, mokėjimų balanso ir finansų statistika, prižiūrimų finansų rinkos dalyvių veiklos apžvalgos, kita informacija.

7 lentelė. 2015 m. Lietuvos banko leidiniai

Pranešimas apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, finansų rinkos būklę ir funkcijų vykdymą (teikiamas Lietuvos Respublikos Seimui [balandžio](#) ir [spalio](#) mėn.)
Lietuvos banko 2014 m. ataskaita ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Lietuvos banko mėnesinis biuletenis (Nr. 1–12) ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Lietuvos banko metinė finansinė ataskaita. 2014 m. ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Finansinio stabilumo apžvalga. 2015 m. ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Lietuvos ekonomikos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Mokslinis žurnalas „Pinigų studijos“. 2015 m. [Nr. 1](#)
Darbo straipsnių serijos leidiniai ([anglų](#) k.)
Teminių straipsnių serija ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Bankų veiklos apžvalga (ketvirtinis ir metinis leidiniai, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Kredito unijų ir Lietuvos centrinės kredito unijos veiklos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Mokėjimo įstaigų veiklos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k. – tik 4 ketv.)
Elektroninių pinigų įstaigų veiklos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k. – tik 4 ketv.)
Lietuvos draudimo rinkos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Lietuvos II ir III pakopos pensijų fondų bei kolektyvinio investavimo subjektų rinkos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k. – tik 4 ketv.)
Emitentų veiklos rezultatų apžvalga (ketvirtinis ir metinis leidiniai, [lietuvių](#) k.)
Vartojimo kredito rinkos apžvalga (metinis leidinys, [lietuvių](#) k.)
Draudimo brokerių įmonių veiklos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k. – tik 4 ketv.)
Finansų maklerio įmonių veiklos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k. – tik 4 ketv.)
Valdymo įmonių veiklos apžvalga (ketvirtinis leidinys, [lietuvių](#) ir [anglų](#) k. – tik 4 ketv.)
Paskolų turinčių namų ūkių finansinės būklės apžvalga ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai apžvalga ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų apžvalga ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Įmonių apklausos dėl veiklos finansavimo apžvalga ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Namų ūkių apklausos dėl finansinės elgsenos apžvalga ([lietuvių](#) k.)
Lietuvos gyventojų mokėjimo įpročių apklausos apžvalga ([lietuvių](#) k.)
Mokėjimų rinkos apžvalga ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Anticiklinis kapitalo rezervas: sprendimą grindžianti medžiaga ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Kolekcinį (proginį) litų monetų lankstinukai, skirti 2015 m. į apyvartą išleistiems kolekcinėms (proginėms) monetoms pristatyti ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Katalogas „Lietuviškos kolekcinės monetos 1993–2015“ ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Bendra mokėjimų eurais erdvė ([lietuvių](#) k.)
Lietuvos banko rūmai Kaune ([lietuvių](#) ir [anglų](#) k.)
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monetos Lietuvos banko Pinigų muziejuje ([lietuvių](#) k.)

Lietuvos bankas, kaip ECBS dalis, glaudžiai bendradarbiauja su ECB specialistais, kartu su jais 2015 m. parengė šiuos ECB leidinius lietuvių kalba: Europos Centrinio Banko 2014 metų ataskaitą, Europos Centrinio Banko ekonomikos biuletenį (4 pilni numeriai, 4 – įvadiniai straipsniai), Europos sisteminės rizikos valdybos 2014 metų ataskaitą. Visų šių leidinių elektroninės versijos skelbiamos Lietuvos banko interneto svetainėje.

Lietuvos banko Pinigų muziejuje Vilniuje lankytojai supažindinami su pasaulio ir nacionaline pinigų istorija, pasakojama apie Lietuvos Respublikos centrinį banką. 2015 m. Pinigų muziejų aplankė beveik 45 tūkst. lankytojų. Apie Pinigų muziejų pasakojama socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje, informacija apie jį skleidžiama kitose interneto svetainėse.

2015 m. spalio 3 d. kauniečiai ir kiti šalies gyventojai turėjo retą galimybę pasižvalgyti po tarpukario Lietuvos architektūros ir kultūros paminklą – Lietuvos banko pastatą Kaune, specialiai pastatytą centrinio banko reikmėms. Per Atvirų durų renginį apsilankė per 5 000 žmonių, jie išsamiai informuoti apie Lietuvos banko veiklą.

Didelio atgarsio viešojoje erdvėje sulaukė 2015 m. gruodžio 18 d. Vilniaus centre, prie Lietuvos banko pastato, iškilmingai atidengtas paminklas pirmajam Lietuvos banko valdytojui Vladui Jurgučui. Paminklas nulieta iš išlydytų 50 lito centų monetų vario, cinko ir

nikelio lydinio, jam sukurti prirėikė apie 75 tūkst. tokių monetų. Tai pirmasis ir vienintelis biustas Lietuvoje, pagamintas iš išlydytų monetų.

Reguliariai teikiama informacija žiniasklaidai, atliekama jos stebėseną, viešosios nuomonės tyrimai, nagrinėjami jų rezultatai. Į pastaruosius atsižvelgiama formuojant ir įgyvendinant visuomenės informavimo bei bendravimo su ja politiką.

Siekdamas tobulinti vykdomą finansų rinkos priežiūrą ir tarnautojų gebėjimą tinkamai derinti viešuosius ir privačius interesus, Lietuvos bankas 2015 m. užsakė rinkos dalyvių apklausą. Ją atliko visuomenės nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Dalyvauti apklausoje pirmą kartą buvo pakviesti visi prižiūrimi bankai, didžiausi užsienio bankų filialai, visos kredito unijos, visi draudimo veiklą vykdančios draudikiai ir vartojimo kreditų bendrovės, kurių veikla buvo tikrinta analizuojamu laikotarpiu. Devyni iš dešimties apklaustų finansų rinkos dalyvių nurodė, kad Lietuvos banko veikla yra skaidri, o rinkos dalyvių priežiūrą apibūdinti Lietuvos banko teisės aktai – aiškūs ir suprantami²⁶.

²⁶ Žr.: http://www.lb.lt/finansu_rinkos_dalyviu_apklausa_apie_lietuvos_banko_skaidruma.

Lietuvos bankas
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
Tel. (8 5) 268 0029
Faks. (8 5) 268 0038
El. p. info@lb.lt
<http://www.lb.lt>

